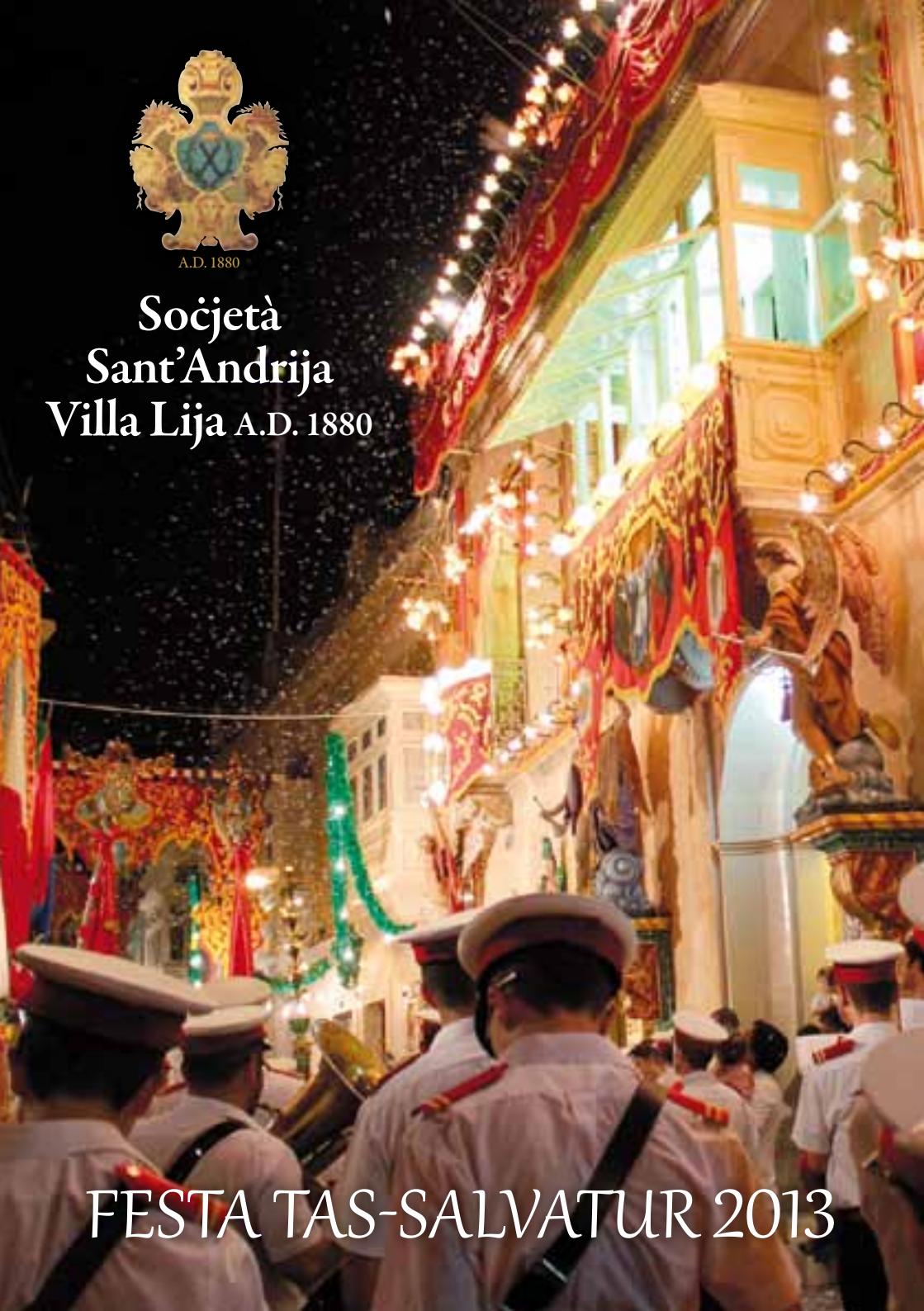

Socjetà
Sant'Andrija
Villa Lija A.D. 1880

FESTA TAS-SALVATUR 2013

For All Your Grocery Needs...

Smart
Supermarket

A. Smart Supermarket, Naxxar Road, Birkirkara
T. 2144 2728 | **E.** info@smart.com.mt

www.smart.com.mt

**Programm tal-Festa f'gieħ
Ġesù Kristu Trasfigurat fuq it-Tabor**

is - Salvatur
Padrun u Titular ta' Hal Lija

**Maħruġ mill-
Każin tas-Soċjetà Sant'Andrija
Villa Lija A.D. 1880**

A.D. 1880

**39, Triq Sant'Andrija, Hal Lija LJA 1520
Tel. No: 2143 5499 / 9947 0573
E-mail: info@santandrijalija.com
Website: www.santandrijalija.com**

Suavi Fructo
Rubeo

Tislima ta' Merħba lil Mons. Charles Scicluna Isqof Awżiljarju ta' Malta

Paul Portelli

Da tfajjal ta' Hal Lija
Ta ġajtu għall-Feddej
Ried illi b'li hu jagħmel
Wisq jaqdi lill-Mulej.

Niftakru meta laħaq
Qassis maz-żgħażaq ġid
Kien magħna jiddiskut
Biex fina ra l-aħjar.

Kemm kien jifhimna Charlie
Hekk konna insibuh
Kemm bkejna meta qalu
Lil lilu ha joħduh.

U kompla fil-karriera
Minn barra fraħna bih
Għalkemm qatt ma għednielu
Lir-raħal għamel gieħ.

Hu ferm intelligenti
Il-papa riedu miegħu
Hemm żammu huwa ħafna
Fl-ufficju ferm qrib tiegħu.

Issa bagħtulna lura
Biex jaqdi fl-art Maltija
Hu bil-ħidma li jagħmel
Wisq ta' ġid lil Hal Lija

Mons. inti dejjem magħna
Tagħna l-ikbar unur
Hu ħsieb din l-art Maltija
Ta' iben is-Salvatur.

PHILMAR DISCOUNT STORE

Prop: Charlotte Falzon

Mon/Sat
6am - 1pm

Mon/Tue/Thur/Fri
4pm - 7pm

Free Delivery Service

PREZIOSI STREET, LIJA

TEL: 2743 4961 • MOB: 9942 1545

Free gift
with every
€30 spent

Tislima lil Dun Salv Sammut

Direttur Spiritwali tas-Soċjetà
1924 - 2012

Paul Portelli

Qassis gó Hal Lija
Wieħed mill-ulied
Fis-skiet ħadom dejjem
...Go qalbu fil-kwiet.

Ma riedx pretenzjoni
Ma riedx is-success
Għaliex dejjem ħadom
Tar-ruħ il-progress.

Hadom wisq mal-morda
Basta ma jaf ħadd
Iħobbom u ħafna
Habib ta' kulħadd.

Sammut kien kunjomu
Dun Salv isibuh
Taċ-ċuċċlu kien laqmu
Ferm tajjeb rabbuh.

Tarah Sant'Andrija
Hemmhekk qalb in-nies
Kelma hu kien jgħaddi
Ta' ġid u bla qies.

Issa fuq mur itla'
Dun Salv ħdejħ mur striek
Arah fuq it-Tabor
Bil-fetha tad driegħ.

Kif Miegħlu tiltaqa'
Għidlu jaħseb fina
Biex lilha le jinsa
U kull barka jtina.

TABOR MINI MARKET (ex Ray's)

Prop: Charlotte Falzon

Mon/Sat
6am - 1pm

Mon/Tue/Thur/Fri
4pm - 7pm

Free Delivery Service

TAL-MIRAKLI STREET, LIJA

TEL: 2722 0003 • MOB: 9942 1545

Free gift
with every
€30 spent

CAR LOAN

OFFERTA
LIMITATA

NEMMEN LI JISTA' JKOLLI L-KAROZZA LI DEJJEM XTAQT

MINN
5.7% P.A.*

2260 1000 Čempilna mit-
08:00 sat-20:00
www.banif.com.mt

BANIF
BANK

The power of believing

Termini u kundizzjonijiet japplikaw. Din l-offerta hija valida sal-31 t'Awuissu 2013. Il-Bank jirriserva d-dritt li juaqqaf din l-offerta qabel din id-data skont id-diskrezzjoni tieghu. Is-self huwa suġġett ghall-kriterji normali ta' self tal-Bank. Banif Bank (Malta) plc huwa liċenzjat mill-MFSA biex joffri servizzi bankarji, skont it-termini tal-Att duwar il-Kummerċ Bankarju tal-1994. Reġistrat f'Malta C41030 – 203, Level 2, Rue D'Argens, Gżira, GZR1368, Malta.

* Eżempju mahdum fuq self ta' €10,000 b'pagamenti mensili ta' €164.68 fuq perjodu ta' 6 snin b'rata varjablli ta' interassi (li hija marbuta mar-Rata Bażi tal-Bank) u suġġett għal tariffa tal-ipproċessar ta' €40. B'hekk l-ammont totali dovut lill-Bank jaġmonta għal €11,857.66 b'APR ta' 6.10% p.a.

A.D. 1880

Harga Nru. 19
Festa tas-Salvatur 2013

Editur:
Stephen Azzopardi

Bord Editorjali:
Ian Giordimaina
Joseph Portelli

Għbir tar-Reklami:
Joseph Portelli
Louis Cutajar
Donio Cini
Carmelo Mallia
Ian Giordimaina
Stephen Azzopardi
Mario Cassar

Qari tal-Provi:
Dr G. Cassar
Ms. Agnes Pace

Ritratti:
Arkivji tal-Każin
David Portelli
Alistair Lowell
Kenneth Azzopardi

© Drittijiet miżmuma mis-Socjetà Sant' Andrija - Lija
Il-Kontenut tal-artikli mhux bilfors jirrifletti l-opinjoni tal-Bord Editorjali.

Disinn u Stampar:
Best Print Co. Ltd.
Qrendi
Tel: 21 680 789

Werrej

Tislima ta' Merhba lil Mons. Charles Scicluna Isqof Awżiljarju ta' Malta ... 2	Xi Tagħrif fuq Papa Franġisku 84
Tislima lil Dun Salv Sammut 3	Il-Marċ tal-Umbrel 89
Editorjal 6	Messaġġ mill-Għaqda Nazzjonali Armar tal-Festi fit-Torq 92
Kumitat 2013 9	Apprezzament Dun Nazzaren Caruana 96
Messaġġ mill-Isqof titulari ta' San Leone Isqof Awżiljarju u Vigarju Ġeneral ta' Malta 11	Infakkru l-memorja ta' Ms. Mabel Strickland 98
Messaġġ mill-President 15	Apprezzament Monsinjur Innoċenzo Borg 101
Messaġġ tas-Segretarju 18	Tislima lil Luigi Caruana 103
Messaġġ mill-Kaxxier 22	Lija Athletic F.C. – Rapport dwar l-Istagiun 2012 - 2013 104
Messaġġ mid-Direttur 26	Tabor 109
Messaġġ mid-Direttur Spiritwali 29	Il-Papa Franġisku I 110
Il-Kelma tal-Kappillan 31	Il-Kazin tal-Boccia 112
Tislima lil Dun Salv Sammut 33	Armar tal-festa tas-S.S.mu Salvatur armat ghall-Kungress Ewkaristiku fil-Furjana 115
Messaġġ mis-Sindku 35	Ġesù Salvatur 117
Messaġġ minn Kummissarju Ewropew 36	Ikla tal-Festa 119
Messaġġ mill-President Onorarju u Viċi Sindku ta' Hal Lija 37	Il-Knisja ta' Santa Marija – Hal Lija.. 120
Apprezzament Dun Salv Sammut 39	Il-Festa ta' Dari 124
Messaġġ mill-President Onorarju 41	Xi centinarji u anniversarji ta' interess ghal Hal Lija fl-2013 130
Messaġġ mill-Australja 42	Kwiekeb 133
L-Isqof ta' Hal Lija: Mons. Charles J. Scicluna – Kif Tafu Int U Jien 43	Zewġ servizzi tal-Gvern f'Hal Lija fis-seklu XIX 135
E.T. l-Isqof Mons. Charles Scicluna 49	Il-Kult ta' Sant'Andrija madwarna – It-tieni parti 141
Tislima lil Dun Salv Sammut mill-Australja 51	Mons. Matthew Cortis Kappillan ta' Hal Lija 1888 - 1913 143
Wirja ta' Arti Sagra u Kunċert tal-Għid 53	Massimo Muscat – il-ġraffa ta' mewtu (1899-1917) 145
Kunċert tal-Għid 54	Ix-Xalata wara l-festa 147
X'kien sar mitt sena ilu fil-Kungress Ewkaristiku Internazzjonali (1913) 55	Obitwarju 148
Għmiel is-Sema 67	Marċi Brijuži Għaqda Mužikali Sant'Andrija – Luqa A.D. 1883 150
Riceviment tal-Festa 2012 68	Marċi Brijuži Banda Santa Katarina V.M. – Zurrieq A.D. 1864 151
Kultura tas-Salvatur – Is-Salvatur il-Qadim 70	Il-President u l-Kumitat tal-Kazin tas-Socjetà Sant'Andrija filwaqt li jawguraw il-Festa t-Tajba lil kulhadd jixtiequ... 153
L-Arma Araldika tal-Isqof Mons. Charles J. Scicluna 75	Min irekklama f'din il-pubblikkazzjoni 160
Tabor 77	
150 sena mill-kummissjoni tal-vara tat-Trasfigurazzjoni ta' Sidna Ġesù Kristu – is-Salvatur 78	
Lehen il-Missier 80	
Programm tal-Festa Każin tas-Socjetà Sant'Andrija Festa Titulari 2013..... 82	

Editorjal

Hidmietna f'Isimkom

il-Kumitat

Wasal iż-żmien għal pubblikazzjoni oħra ta' dan il-ktieb u hekk erġajna wasalna biex mill-ġdid niċċelebraw festa oħra *ad unur* Ĝesù Kristu Salvatur. Festa li iżjed ma jgħaddi żmien iż-żjed qed titlob sagrifċċi kbar min-naħha ta' dawk kollha li jgħinu fl-organizzazzjoni tal-festa. Il-preparazzjonijiet ikunu ilhom għaddejjin xħur qabel il-festa. Wieħed irid japprezzza u jifhem li f'dinja hekk mgħażgħla li qed ngħixu fiha llum, qed ikun ferm diffiċli li wieħed isib il-ħin liberu li jgħin b'mod volontarju.

Din il-pubblikazzjoni annwali sservi biex is-Soċjetà tagħmel kuntatt u twassal il-messaġġ tagħha kemm lill-membri tagħha kif ukoll lil dawk kollha li jiġu jgawdu l-festa magħna. Kif kulhadd jaf u japprezzza, il-festa tinvvoli hafna xogħol u sagrifċċi minn bosta volontiera li jaħdmu *senza interassi*.

F'dan il-ktieb ser issibu l-programm dettaljat li l-kumitat għoġbu jorganizza għall-festa ta' din is-sena, flimkien ma' messaġġi u kitbiet oħra varji li żgur ser issibu tassegħi interessanti.

Bħala kumitat nixtiequ nirringrazzjaw lil dawk kollha li jagħtu sehemhom biex jingħabru r-riklami li bla dubju huma importanti ħafna biex din il-pubblikazzjoni tkun tista' ssir. Ringrazzjamenti tagħna jmorru lil dawk li għoġobhom jirrikklamaw f'dan il-ktieb, kif ukoll lil diversi individwi li jagħtuna l-għajnejha finanzjarja tagħhom. Nirrinngazzjaw ukoll lill-fotografi li joffru x-xogħol professjonal tagħhom mingħajr ħlas. Fl-aħħar, iżda mhux l-inqas, pubblikament nirringrazzjaw lil Dott. George Cassar B.A.(Educ.), M.Ed., Ph.D. u lis-Sinjura Agnes Pace tal-ghajnejha siewja tagħhom fil-qari tal-provi. Wieħed irid japprezzza li mingħajr l-ghajnejha kollettiva ta' kulħadd dan il-ktieb ma kienx ikun possibbli li jiġi stampat fuq livell professjonal. Għalhekk nagħmel appell biex nagħmlu użu mid-ditti u l-ħwienet li wrew fiduċja fina u għoġobhom jirrekklamaw f'dan il-ktieb.

Filwaqt li nisperaw li ssibu dan il-ktieb informativ u interessanti, inheġġukom biex tingħaqdu magħna fl-attivitajiet kollha mħejjija b'tant dedikazzjoni mill-Kumitat tas-Soċjetà għall-festa tant mistennija tas-Salvatur.

Il-preżenza tagħkom f'dawn l-aktivitajiet timlina b'kuraġġ u tħegġiġna biex inkomplu naħdmu għall-festa.

Nagħlqu dawn il-kelmejnej b'ringrazzjament lil dawk kollha li b'xi mod jew iehor ġħenu biex ikun possibbli li dan il-ktieb jitwassal fi djarkom. B'hekk dejjem tkunu aġġornati bis-sehem tal-Kažin tas-Soċjetà Sant'Andrija fil-ġranet sbieħ tal-festa tant għażiżha għalina ta' Ĝesù Salvatur Trasfigurat fuq it-Tabor.

Nawgurawlkom ilkoll il-festa t-tajba.

Viva s-Salvatur!

Il-President flimkien mal-Kumitat u s-soċċi Soċjetà Sant'Andrija jifirħu lil...

E.T. Mons. Isqof Charles J. Scicluna
fl-okkazjoni tal-ħatra tiegħi bħala
Isqof Awżiljarju ta' Malta

W. Rev. Mons. Mosè Borg
fil-ħatra tiegħi bħala Direttur Spiritwali
tas-Soċjetà Sant'Andrija Villa Lija

Lil Onor. Dott. Tonio Borg
President Onorarju ta' Soċjetà Sant'Andrija fl-okkazjoni
tal-ħatra tiegħi bħala Kummissarju Ewropew

Lill-Membri tal-Kunsill Lokali ġdid
maħtur fid-9 ta' Marzu 2013

Bilwieqfa: Michael Bezzina; Giovanni Mallia; Saku Borg; Donio Cini; Gary Borg; Anthony Fenech; Joe Borg
Bilqegħda: David Debono; Stephen Azzopardi; Mons. M. Borg; Joseph Portelli; Carmelo Mallia; Ian Giordmaina, Louis Cutajar

Kumitat 2013

Presidenti Onorarji

Profs. Joseph Ganado LL.D., PhD.(Lond), Sur Joe Azzopardi, Sur Joseph Mallia,
Dott. I. Castaldi Paris, Sinjura M. Magri Naudi, Sur Joseph Mangion,
Sur Elia Borg, Dott. Tonio Borg, LL.D., M.P.

Membri Onorarji

Sur Salvu Sammut, Sur George Tanti, Sur Salvu Sciberras,
Sur Salvu Muscat, Sur Felic Borg, Sur Mosè Agius

President

Joseph Portelli

Viċi President

Carmelo Mallia

Segretarju

Stephen Azzopardi

Kaxxier

Ian Giordimaina

Ass. Segretarju

David Debono

Direttur

Louis Cutajar

Membri

Michael Bezzina, Gary Borg, Joe Borg, Salvu Borg, Donio Cini,
Anthony Fenech, Mario Fenech, Giovann Mallia

Direttur Spiritwali

W. Rev Mons. Mosè Borg

Webmaster

Alistair Lowell

Revizuri

Dott. P. Fenech
Mario Cassar

Rappreżentati fl-Għaqda Nazzjonali Armar tal-Festi fit-Toroq

Stephen Azzopardi u Ian Giordimaina

Konsulenti Legali

Dott. N. Camilleri, Dott. P. Fenech, Dott. G. Spiteri Maempel,
Perit J. Rizzo Naudi A&C.E. Dr. R. Zammit, Dr. J. Zammit Maempel

Il-Kažin tas-Soċjetà Mužikali La Stella Levantina li jinsab fil-Pjazza tal-Knisja ta' H'Attard

Ikun mijtuħ:

Tnejn sal-Ġimgħa mis-6:00pm

Sibt mis-2.00pm

Hdud mid-9.30am sal-5.00pm

Fejn jigu Servuti Appetizers ta' kwalità, Xorb Ġenwini
B'atmosfera Familjari.

Live Football, Pool Table, Bitha Rilassanti

Weekends nagħmlu Burgers u Chinese Platter

Naghħmlu wkoll ikliet bħal Fenkati u Laham taż-Żiemel

Prezzijiet raġonevoli – Għal aktar informazzjoni ċemplu Fuq 99918594

Prop. Nico Nappa

*Messaġġ mill-Isqof titulari ta' San Leone
Isqof Awżiljarju u Vigarju Ĝeneral ta' Malta*

**“Żmien
ta’ Grazzja”**

✠ Mons. Charles J. Scicluna

Il-Festa titulari tat-Trasfigurazzjoni tas-Santissimu Salvatur ta’ kull sena tagħtina l-opportunità li nirringrazzjaw lill-Mulej għal dak kollu li jkun għadda minna kemm bħala individwi kif ukoll bħala komunità parrokkjali. Il-festa hija hekk importanti li saħansitra tagħti sens u qies lill-ħin (bil-Grieg “Kronos”): “qabel il-festa”; “wara l-festa “huma kategoriji “kronologici” għalina, modi kif nikkalkulaw u nesprimu l-ħin u ż-żmien.

Fil-Kotba Mqaddsa nsibu kwalità oħra ta’ ħin u ta’ żmien: “*Kairos*” huwa ż-żmien ta’ opportunità specjalji li joffrila l-Mulej, huwa ż-żmien ta’ grazzja. Il-festa, bis-sbuhija tagħha, hija sinjal qawwi li fiziż-żmien kronologiku hemm ukoll spazju għal mumenti ta’ grazzja.

Hekk kienet l-esperjenza tal-Ordinazzjoni Episkopali tiegħi, nhar 1-24 ta’ Novembru 2012, lejliet Kristu Re. Hekk kienet iċ-ċelebrazzjoni ta’ ringrazzjament nhar it-8 ta’ Dicembru, mat-toroq tar-Raħal u fil-Knisja Parrokkjali. Nixtieq nirringrazzja lin-nies kollha ta’ Hal Lija għat-talb, għall-parċeċċipazzjoni, għas-sopport.

Nawgura lil kulħadd li dan iż-żmien (*Kronos*) ta’ festa jkun għalina lkoll żmien ta’ grazzja (*Kairos*) li fih u matulu niltaqgħu mas-Salvatur fil-Qrar u t-Tqarbin, fl-għaqda ferrieħha ta’ bejnietna u fl-ghajnejn li noffru mill-qalb lil kull min għandu bżonn. Il-Mulej iberikkom!

Simon's Salon

35, St. Helen Square, Birkirkara
Tel: 2144 9423 Mob: 9988 0008

CUT & BLOW DRY

KAT capture right

KENNETH AZZOPARDI PHOTOGRAPHY

Studio: 96, Nazju Ellul Str. Gzira M: 356 79470673 E: kat@malta.net.W: www.kat.com.mt

FLORAL DECOR

Your exclusive
wedding
florist

Mons. Depru Street, Hamrun
T: 75562152 • Email: floraldecor@iol.net.mt

Lejla Maltija

Suavi Fructo Rubeo

A.D. 1880

quddiem il-Kažin tas-Socjetà
bil-Kollaborazzjoni

mal-Kunsill Lokali Hal Lija
IKLA SPETTAKLU

Il-Ġimħa, 26 ta' Luju, 2013

mit-8.00pm 'il quddiem

Ikun hemm *Live Entertainment*

minn

Tony Carbonaro & Friends 'live band'.

flimkien mal-kantanta

Jessica Muscat
DIVERTIMENT GARANTIT

Prezz

Kbar: €15

Tfal: €8

Ikun hemm Wirja ta' Karozzi

Klassici u Sportivi
fi Triq Sant'Andrija

Bookings mill-Bar tal-Kažin jew bl-e-mail: info@santandrijalija.com jew Tel: 2143 5499 • Mob: 9947 0573

Neršku
catering

Phone: +7(911) 21660505 | E-mail: eslees@nerikyu.com

MENU 1

MENU 2

MENU 3

MENU 4

CHILDREN'S MENU

FOOD PRICE	FOOD PRICE	FOOD PRICE
€4.85 PER PERSON	€4.85 PER PERSON	€4.85 PER PERSON
VAT 0.71€	VAT 0.87€	VAT 1.107€
TOTAL €4.69 p.p	Total €5.72 p.p	Total €5.125 p.p

FOOD PRICE
€ 7 PER PERSON
VAT 17.26€
Total €8.26€

Büro - Tel.: 27334233

Sandwiches
Cheese
Tuna Rolls
Cheesecakes
Meat Pies
Sausage Rolls
Pizza
Potato Smiley
Fancy Cakes

Total €2.14 pp
www.neriku.com

eriku.com

Total 0826 p
6 | E-mail:log@n

www.santandrijalija.com

14

Messaġġ mill-President

Grazzi tal-ġħajjnuna

Joseph Portelli

Nixtieq nibda dan il-messaġġ billi nghid ‘Grazzi’ lil dawk il-membri u l-ħbieb kollha li matul din is-sena taw l-ġħajjnuna tagħhom biex l-aktivitajiet li ttellgħu minn din is-Soċjetà matul din is-sena li ghaddiet kienu suċċess. L-iktar li jispikka u li fis-xipprepara u ammont ta’ xogħol konsiderevoli, huwa l-Presepju Haj li din is-Soċjetà ttella’ fi Triq Sant’Andrija fi żmien il-Milied. Bil-ġħajjnuna tal-membri u l-ħbieb, in-nies tat-triq, membri tal-Kumitat, il-Kunsill Lokali u wkoll speċjalment dawk kollha, tfal u kbar li jilbsu u jieħdu sehem waqt il-ġranet tal-Presepju, din l-aktività tkun dejjem waħda ta’ suċċess u li għaliha jattendu ammonti konsiderevoli ta’ nies minn Malta kollha.

Attivitajiet oħra jsiru minn żmien għal żmien fil-każin stess li fil-maġġor parti tagħhom, dawn jieħdu hsiebhom il-membri tal-Kumitat stess. Dan kollu jsir għal għan wieħed: biex il-qiegħ li jibqa’ jagħmel tajjeb għall-ispejjeż tal-Festa f’gieħ Kristu Salvatur u sabiex is-Soċjetà tibqa’ ħajja u għaddejja matul is-sena.

Permezz ta’ dan il-messaġġ, nixtieq nitlob lil dawk l-individwi li jistgħu jagħtu l-ġħajjnuna tagħhom matul is-sena fil-ħin liberu li jkollhom, sabiex jaħlu wasla sal-każin u jagħtu daqqa t’id f’dak li jkun għaddej. Nassiġurakom li dejjem ikun hemm xi jsir!

Sintendi, żmien il-festa għal dawk l-individwi kollha li huma involuti fix-xogħol biex tiġi organizzata festa, ifisser strapazz u għeja, u ħin ’il bogħod mill-familja. Imma fuq kollox, u wara li jgħaddi kollox b’wiċċ il-ġid, ifisser sodisfazzjon li tkun parti mis-suċċess tal-festa f’gieħ Kristu Salvatur.

Minn qalbi nawgura l-festa t-tajba lil kulħadd.

**Il-President u l-membri tal-Kumitat,
jixtiequ jawguraw il-Festa t-Tajba
lill-Poplu Kollu ta’ Hal Lija**

Colour should never be out of anyone's reach.

image Systems

• 0207 6000 01123 7507

• info@imagesystems.co.uk

• www.imagesystems.co.uk

Ready For Real Business

xerox

ALF GATT AUTO PARTS

We stock and supply Original,
Second Hand & Non-Original Parts

Batteries • Bonnets • Bumpers • Grilles • Head Lamps
Indicators • Mirrors • Mudguards Panels • Piston Rings
Running Boards • Tail Gates • Tail Lamps • Windscreens
Accessories & Much More

Insurance Approved Parts

Free Delivery

Luqa Road, Qormi QRM 9072
Tel: 21488653, 21490 270 Fax: 21490968
Mob: 99 490 044
sgatt@isg.com.mt

PAUL CIAPPARA JNR Mob: 9942 6161
TEL: 2149 0735, 2149 0500
FAX: 2144 2024

info@eurostarautomotive.com

INDUSTRY ROAD, QORMI

Messaġġ tas-Segretarju

Ngħożżu Wirt Missirijietna

Stephen Azzopardi

Għeżeż membri u Lijani,

Bil-ġħajnuna t'Alla reġa' wasal iż-żmien tant mistenni li niċċelebraw il-festa tal-padrūn tagħna - Gesù Kristu Salvatur, il-Festa titulari tal-Lijani. Waslu l-ġranet li fihom aħna, bhala Soċjetà, permezz ta' din il-pubblikkazzjoni, nerġgħu nagħtu rendikont tax-xogħol kollu mwettaq tul din l-aħħar sena. Ix-xogħol imwettaq b'mod volontarju huwa wieħed impressjonanti u hawnhekk irrid niringazzja lil kulhadd tal-ġħajnuna kollha li dejjem insibu tul is-sena kollha. Niringazzja speċjalment lil dawk kollha li servew fil-kumitat matul is-sena 2012 u ma reġgħux ikkонтestaw għall-kumitat preżenti. Niringazzjahom pubblikament ghax-xogħol, il-ħeġġa u l-ġħajnuna li għadhom jaġħu lis-Soċjetà sal-lum.

Bhal kolloks fil-ħajja, matul is-snini mhux kolloks ikun ward u żahar, anke għas-Soċjetà għażiżha għalina li tiġibor fiha membri, familji u ħbieb. Ftit jiem biss wara l-festa tal-2012, ġallieni d-Direttur Spiritwali tas-Soċjetà, Dun Salv Sammut, Saċċerdot ġabrieiki li minn età żgħira kien midħla tas-Soċjetà tagħna u ġadhem kemm felah biex is-Soċjetà qiegħda fuq pedamenti soda kif nafuha llum. Dun Salv ma kien ifalli qatt, sakemm ipermettietlu saħħtu li jkun preżenti kuljum fil-kažin u jitkellem mas-soċċi u l-ħbieb. Kelma ta' għid spiritwali qatt ma naqset mingħand Dun Salv, u dejjem kien jisħaq fuq l-importanza li s-Soċjetà tkun waħda ġajja u mimlija attivit. Is-Soċjetà Sant'Andrija tat-1-aħħar tislima lil Dun Salv Sammut nhar is-16 ta' Awwissu billi ġadet sehem fil-korteo u fil-quddiesa presente cadavere li saret fil-knisja parrokkjali ta' Hal Lija. Is-Soċjetà għandha tifkiriet sbieħ ta' Dun Salv. Wieħed biss biss jaqra l-messaġġi li kien jikteb għall-festa u dlonk kien jintebah bl-imħabba kbira li kellu lejn is-Soċjetà u lejn ir-raħal ta' Hal Lija. Wieħed irid isemmi wkoll it-telfa ta' Luigi Caruana, ex-president tal-Kažin tal-Banda San Pio X, li kien ukoll membru fi ħdan is-Soċjetà tagħna. Bniedem ġabrieiki li ta kulma seta' matul hajtu biex jara raħal magħqud jiċċelebra l-festa titulari ta' Gesù Salvatur bl-akbar għożża u rispett.

Il-ħajja trid tkompli! Ix-xogħol ta' matul is-sena ma jaqta' xejn. Il-Kumitat Eżekuttiv ikun ilu għaddej żmien twil bil-preparamenti għall-festa. Hekk kif tghaddi l-festa, il-kumitat jibda minnufih jaħdem fuq l-organizzazzjoni tal-preseppu

haj għall-ġranet sbieħ tal-Milied. Dan jirrikjedi ħafna xogħol. Il-konkorrenza tan-nies minn sena għall-oħra timliena b'kuraġġ biex inkomplu fuq il-passi ta' missirijietna u nibqgħu norganizzaw dan il-presepu. Irrid nirringrazzja lil kull min b'xi mod jew iektor jaħdem u jippartecipa fil-presepu ħaj. Grazzi mill-qalb!

Tibda l-ewwel tas-sena u l-kumitat jibda jiffoka l-ħidma tiegħu fuq il-laqgħa ġenerali annwali li fiha jkun irid jiġi elett kumitat gdid li jmexxi s-Soċjetà. Kumitat li din is-sena huwa kompost minn 15-il persuna li lkoll jgħinu b'kull mezz biex inkomplu nsaħħu l-ħidma tas-Soċjetà. F'din 1-istess laqgħa ġenerali ġie maħtut it-tielet Direttur Spiritwali tas-Soċjetà, il-Monsinjur Dun Mosè Borg. Minn hawn nixtieq nifraħlu u nirringrazzjah tal-appoġġ li jagħti lill-ħidma tas-Soċjetà.

Għall-ġranet sbieħ tal-Ģimgħa l-Kbira u l-Għid, din is-sena erġajna organizzajna wirja artistika ta' ogħġetti sagħi b'konnessjoni ma' dawn il-Festi. Wirja li din is-sena kienet f'data f'idejn il-membru tal-kumitat, Mario Fenech li flimkien mal-kumitat u l-membri ħadmu biex din il-wirja tkun suċċess. Għall-ewwel darba, din is-sena, propju f'Hadd il-Għid, ittellha Kunċert strumetnali fil-Każin tas-Soċjetà bil-kollaborazzjoni ta' mužičisti barranin bl-isem ta': *Violin & Friends International Music Festival* taħt it-tmexxija tas-Surmast bravu Volodymyr Baran bl-isem ta': *The Rising Stars*. Kunċert tas-sew ħelu li allegra lil dawk kollha li ġew u tpaxxew bil-mužika klassika u kontemporanja. Ta' min jgħid li d-donazzjonjet kollha li nġabru waqt 1-istess kunċert kienu għar-restawr tal-pittura ta' Giuseppi Cali fil-knisja parrokkjali.

Kif għaddew il-festi tal-Ġħid beda minnufih progett ta' manutenżjoni li kien jinkkonsisti f'żewġ partijiet: ir-restawr tal-gallarija, l-aperturi u l-bibien kollha tal-faċċata tal-każin, kif ukoll it-tiġdid totali tal-uffiċċju tas-Segretarju. Minn hawn irrid nirringrazzja lil dawk kollha li volontarjament ħadmu bla heda biex dan ix-xogħol isir fl-iqsar żmien possibli.

Minn qalbi nixtieq nirringrazzja lil shabi tal-kumitat tal-appoġġ li jagħtuni fil-ħidma tiegħi kif ukoll għall-ħidma tagħħhom b'risq is-Soċjetà. Nirringrazzja wkoll lill-benefatturi kollha u lil dawk li jattendu għall-attivitajiet tal-każin tul is-sena kollha, għax b'hekk ikunu qiegħdin jghinuna finanzjarjament.

Nixtieq nibgħat it-tislijiet tiegħi lill-Kunsil Lokali 1-ġdid li kien elett fid-9 ta' Marzu li għadda. F'isem il-membri kollha nixtieq nirringrazzja lis-Sindku u l-Kunsilliera kollha tal-appoġġ kontinwu tagħħom fl-attivitajiet li norganizzaw tul is-sena kollha.

Nawgura l-festa t-tajba lill-membri kollha tas-Soċjetà, lill-Kappillan u l-kleru tal-parroċċa, lis-Sindku u l-kunsillieri, lill-każini u l-għaqdiet kollha, kif ukoll mhux l-inqas lin-nies kollha ta' Hal Lija. Tislijiet specjalji jmorru għall-anżjani li ma jistgħux johorġu mid-dar u jgawdu l-festa magħna, kif ukoll għall-emigrant li qiegħdin tant mili 'l bogħod minn artna. Jalla Ģesù Salvatur jibqa' jħarisna u jberikna fil-ħidma volontarja tagħħna.

Il-Festa t-tajba lil kulħadd!

All Saints

Bar. Restaurant. Pizzeria & Take away

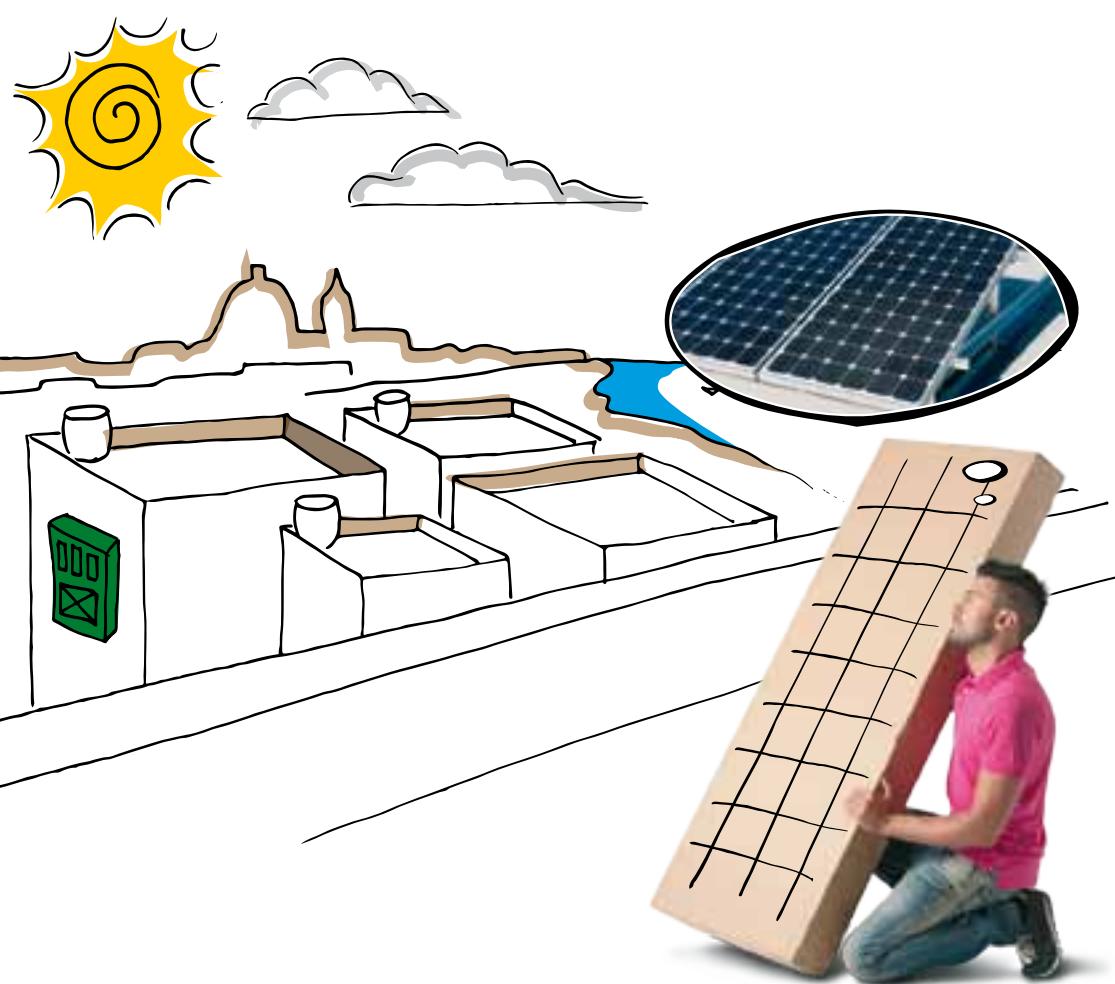

Bar & Restaurant.
Pizzeria - Take away
your host Charlie

à La Carte menu
fresh fish, pizza.
Snacks & Take away

Qawra Road,
Qawra.
21573104

investing in solar energy? our financing packages are for real

Thinking of installing PV panels and saving on your electricity consumption? We have the right financial package. Talk to us today.

Your success is our goal.

BOV PERSONAL LOAN

2131 2020 | bov.com

Personal Loans are subject to normal Bank lending criteria and final approval from your BOV branch. Terms and conditions apply.

Issued by Bank of Valletta p.l.c. 58, Zachary Street, Valletta VLT 1130 - Malta

BOV
Bank of Valletta

Messaġġ mill-Kaxxier

Soċjetà Impenjattiva

Ian Giordimaina

Wasal Awwissu u waslet il-festa tant għażiżha għalina: il-festa tas-Salvatur. Dan ifisser li ghaddiet sena oħra ta' ħidma fis-Soċjetà tagħna. Tista' tgħid li mill-festa li ghaddiet sal-lum, ix-xogħol ma waqafx. Kemm xogħol konness mal-aktivitajiet li s-Soċjetà tagħna ttella' matul is-sena kif ukoll xogħol relatat mal-kažin innifsu.

Matul dawn l-aħħar snin, il-kumitat ha ġsieb li ftit ftit, idur dawra mal-bini tal-kažin biex issir il-manutenzjoni li kien hemm bżonn. Bdejna mill-bar tal-kažin, l-intrata, il-ġnien u anke s-swali ta' fuq. Din is-sena kien imiss l-uffiċċju tas-segretarju li ha dehra ġidha. Sar ukoll xogħol fuq l-aperturi, il-bibien u l-gallariji tal-faċċata tal-kažin.

Kulma tmiss jiswa l-flus! Hafna mix-xogħol sar mill-membri tal-kažin li jmiddu jdejhom biex l-ispejjeż ma jikbrux. Dan isir b'ħafna sagrifijċċu u fil-ħin liberu tagħhom. Nikteb x'nikteb, mhux se nsib kliem biżżejjed biex nirringazzja lil kull min jagħti seħmu. Li ma kienx għal dawn in-nies, żgur li ħafna mix-xogħol li sar matul is-snин ma kienx isir!

Però spejjeż dejjem ikun hemm! Spejjeż rikorrenti ta' matul is-sena bħalma huma l-manutenzjoni u t-tindif tal-kažin, servizzi tad-dawl, telefown, gass eċċ., kif ukoll xiri ta' materjal biex ikun jista' jsir ix-xogħol. Dawn l-ispejjeż iridu jingħabru minn x'imkien! Ma tistax tonfoq biss!

Bħal kull sena, parti sostanzjali mid-dħul tal-kažin jiġi mill-bar. Biex il-qiegħ kollu li jrendi l-bar jibqa' fil-kažin, bħas-snin l-oħra, il-bar tmexxa mill-membri tal-kumitat. Hawnhekk nixtieq nirringazzja lil shabi l-membri tal-kumitat tas-sagrifijċċu li jagħmlu mhux biss fil-ġranet tal-festa, iżda matul is-sena kollha! Inħeġġiġ kom biex matul il-festa tagħmlu użu mill-facilitajiet tal-kažin għax b'hekk tagħmlulna kuraġġ biex inkomplu nagħmlu dan ix-xogħol!

L-aktivitajiet li s-soċjetà torganizza matul is-sena huma sors ieħor ta' dħul ġħas-soċjetà. Dawn jinkludu diversi ikliet, ħargiet u attivitajiet kulturali u

soċjali oħra. Il-qofol ta' dawn l-attivitajiet jasal fil-festi tal-Milied, fejn is-soċjetà torganizza l-presepju ħaj. Isiru wkoll diversi attivitajiet fil-ġranet tal-festa kif ukoll fl-Għid, fil-karnival ecc. Wara kull attivită, tibda tara x'se tivvinta għal sena oħra. Nixtieq nieħu l-okkażjoni biex infheġġeg lill-membri biex joħorġu b'inizjattivi għal attivitajiet ġoddha. Il-bieb hu miftuħ għal kulħadd.

L-aħħar parti mid-dħul tas-Soċjetà tīgħi mill-ġbir u d-donazzjonijet tagħkom. Kif tafu, aħna niġbru biss fil-Milied meta nqassmu l-kalenderju u fil-festa meta nqassmu dan il-ktieb li għandek f'idejk. Għalhekk nitlobkom tkunu ġenerużi magħna għax id-donazzjonijet tagħkom huma investiment għall-futur tas-Soċjetà u l-festa tas-Salvatur li hu l-iskop principali għaliex il-fundaturi waqqfu din is-Soċjetà kważi 135 sena ilu.

Nixtieq nieħu din l-okkażjoni biex infakkar lil dawk li għadhom ma ħallsux il-miżati biex jieħdu din l-okkażjoni u jagħmlu dan fil-ġranet tal-festa.

Nagħlaq dan il-messaġġ billi l-ewwel nirringrazza lill-benefatturi kollha tas-Soċjetà. Nirringrazza wkoll lir-residenti ta' Hal Lija, speċjalment ta' Triq Sant'Andrija ghall-paċenzja li jieħdu bina meta jkollna xi attivită. Nirringrazza wkoll lill-għaqdiet kollha ta' Hal Lija kif ukoll lill-Kunsill Lokali għall-koperazzjoni li dejjem sibna minn għandhom.

Jalla l-Appostlu Sant'Andrija jkompli jigwidana biex dejjem naħdmu għall-festa li tagħmel unur lil Kristu Salvatur.

Nawgura l-festa t-tajba lil Kulħadd.

Il-President flimkien mal-Kumitat u s-soċji
Soċjetà Sant'Andrija jirringrazzjaw lir-residenti kollha
ta' Triq Sant'Andrija li fil-jiem tal-Milied jgħinuna
u japprezzaw ix-xogħol kollu konness mal-Presepju Haj.
Grazzi tal-koperazzjoni u l-appoġġ.

VEHICLE WRAPPING

LARGE
FORMAT
PRINTING

SIGN MAKING

3D SIGNAGE

BANNERS

COMPUTER
CUT STICKERS

SIGN
WRITING

ILLUMINATED
SIGNS

EXHIBITIONS

Logografix
SIGNS

BECAUSE **EXPERIENCE** MATTERS

Pace & Pace Co. Ltd.
392, Canon Rd,
Sta. Venecia SVR 9033

T: 2149 8829 - 2144 7508
M: 7979 1515

E: info@logografixsigns.com
www.logografixsigns.com

10 years at the service of Maltese culture

From its humble beginnings 10 years ago, Digital Magic has become one of Malta's most renowned service providers for professional audio. The quality, reliability and professionalism offered to all our customers in the future entertainment and corporate sectors made Digital Magic one of the most sought after service providers in the industry. We are proud of our achievements and at the same time with keen enthusiasm,

We are proud to be at the service of Maltese Culture.

make yourself heard

Digital Magic Co Ltd 20, Cerdant Ferretti Street, Msida, MALTA www.digitalmagicmalta.com info@digitalmagicmalta.com

Messaġġ mid-Direttur

Heġġa u Lealtà

Louis Cutajar

Hbieb,

Nibda billi pubblikament nirringazzja lil sħabi tal-kumitat u lill-membri tas-Socjetà li wrew fiduċja fija u fil-Laqgħa Ĝenerali Annwali ħatruni Direttur tal-Kažin. Kariga importanti li jien qed naqdi bl-akbar heġġa u lealtà lejn il-kumitat u l-membri.

Resqin lejn il-ġranet sbieħ tal-festa tas-Salvatur. Minn ġimġħat qabel tindunaw li fir-raħal sabiħ tagħna jkun hemm moviment mhux tas-soltu, specjalment fejn jidħol l-armar fit-toroq. Madankollu minbarra l-armar, is-Socjetà tieħu ħsieb il-baned fil-ġimgħa tal-festa biex b'hekk inferrħu l-ewwel u qabel kolloks lin-nies ta' Hal Lija u lil dawk kollha li ta' kull sena jiġu biex jifirħu magħna.

Reġa' kellna sena impenjattiva ferm. Fil-kažin komplejna bil-programm ta' manutenzjoni. Kulhadd innota l-manutenzjoni kbira li saret fil-gallarija, bibien u twieqi kollha tal-faċċata tal-kažin. Minbarra dan ix-xogħol, sar tibdil totali fl-uffiċċju tas-Segretarju. Bħal kull sena l-pubbliku ingħeġġi sejkollu l-opportunità li jżur is-swali u l-kmamar tal-kažin f'nhar il-festa tas-Salvatur mis-7.30p.m. sal-10.30p.m. Nistedinkom tieħdu din l-opportunità u tiġi taraw b'għajnejkom it-tibdil li sar tul dawn l-aħħar snin.

F'dak li għandu x'jaqsam mal-armar tal-festa, lestejna r-restawr totali tal-istatwa daqstant għal qalb is-Socjetà, dik ta' Melkisedek. Dan ir-restawr sar mill-artist żagħżugħi minn Hal Lija, Luca Gatt. Qiegħda għal qalb is-Socjetà, għax din hija l-ewwel statwa li kkummissjonat is-Socjetà fl-1880, ftit wara li giet imwaqqfa. B'hekk issa l-istatwi huma kollha rrestawrati.

F'dan iż-żmien inwasslukom dan il-ktieb tal-festa fi djarkom biex tkunu infurmati b'dak kollu li għandu x'jaqsam mal-ħidma tas-Socjetà tagħna u l-programm tal-festa tas-Salvatur ta' din is-sena. Il-kumitat, tul din is-sena, hadem biex jara li l-proġetti li kienu nbdew jitlestew u x-xogħol kollu konness mal-festa jkun lest. Dan kien jirrikjedi sagrifīċċju kbir, għax kif jaf kulħadd, il-membri jaħdmu b'mod volontarju. Għalhekk nixtieq nirringazzjajhom

tax-xogħol kollu li jsir matul is-sena, specjalment fejn jidħol il-manteniment tal-każin. Nieħu l-opportunità biex nirringrażza lil dawk kollha li tul is-sena għenu u ġadmu biex is-Soċjetà tagħna tkun waħda ħajja u attiva. Ma nistax ma nirringrażżjax ukoll lil dawk kollha li jattendu bi ħġarhom għall-aktivitajiet tas-Soċjetà.

Filwaqt li nirringrażza lill-President u l-kumitat għax-xogħol volontarju kollu li sar matul din is-sena, nestendi l-awgurju tiegħi għal festa mill-aqwa lill-poplu kollu ta' Hal Lija, magħqud flimkien taħt il-ħarsien tal-padrūn tagħna Ĝesù Kristu Salvatur.

Il-festa t-tajba!

Vincenzo Ciapara Street, Rabat
Tel: 21 454 876 • 21 459 925
Fax: 21 451 079
Email: karladsl@waldonet.net.mt

FREE home deliveries:

Rabat	Dingli	Bahrija,
Mosta	Attard	Zebbug,
Lija	Ildin	Balzan
Bikara	Fleur De Lys	Ngarr
Bidnija	Naxxar	Għargħbur

Wine & Spirits
Tobacco
Snacks
Foodstuffs
Disposables
Ice Cubes & Flakes

AUTO DEALER • JAPAN IMPORTS • VRT TESTING • VEHICLE PARTS

Dinos Motor Centre

Dino's Yard

Mosta Road

Lija BZN 09

dinos@maltanet.net

Tel: 2148 5301

Fax: 2142 4585

DAIHATSU

PRICE €9,790

SIRION ENHANCES YOUR LIFE

www.daihatsu.com.mt

- ABS with electronic
brakeforce
distribution
- Air Conditioning
- Radio cd
- Colour coded
bumpers
- Power steering
- SRS airbags
- Electric Windows
- 3 years warranty
- 6 years on body
- Electric mirrors
- 5 speed manual

WHY BUY
A 4-SEATER
WHEN YOU CAN
BUY A
5 SEATER?

Muscats Motors Ltd, Rue D'Argens, Gzira GZR1368 Tel: 2326 4584/5/7 | Fax: 2326 4592 | Email: info@mml.mizzi.com.mt
Mizzi Motors Showroom, Mgarr Road, Ghajnsielem GSM 9016 Tel: 2155 6942 | Mobile: 9978 2000 | Email: jcassar@mizzimotors.com.mt

Official fuel consumption (EU combined mode) Daihatsu Sirion 1.0L : 5 L/100km (manual transmission). CO₂ Emissions 118g/km.

AUTOFACATORS AF NEW & SECOND HAND PARTS

HEADLAMPS

BONNETS

BUMPERS

WINGS

GRILLS

and more....

Quality Pattern Parts

and now also big stockists of second hand body parts

374, Cannon Road, St. Venera

info@autofactors.com.mt - www.autofactors.com.mt

Tel: 21446457, 21446459 - Fax: 21447115

Messaġġ mid-Direttur Spiritwali

Sant' Andrija u Ĝesù Salvatur

Mons. Mosè Borg

Kull sena Hal Lija jfakkar il-festa tiegħu fis-6 t'Awwissu. Festa tmur u oħra tiġi. U l-mistoqsiġa tiġi waħedha: x'jibqa' mill-festa?

It-tweġiba jagħtihielna Sant' Andrija. San Ģwann l-Evangelista ħalla miktub min kienu l-ewwel dixxipli ta' Ĝesù. Ģwanni l-Battista ġares lejn Ĝesù u qal "Araw il-Haruf ta' Alla." Iż-żewġ dixxipli semgħuh jgħid dan, u marru wara Ĝesù. Ĝesù dar u rahom mexjin warajh, u qallhom: "Xi tridu?" Izda huma staqsewh:

"Fejn toqghod Mgħallem." Hu weġibhom: "Ejjew u araw." U marru miegħu u raw fejn kien joqghod, u dak inhar baqgħu miegħu.

Hawn nistgħu nghidu li din hi l-ewwel komunità ta' Ĝesù. Illum aħna nagħmlu parti minn din il-komunità ta' Ĝesù Salvatur? Fil-parrocċċa hawn ħafna komunitajiet li jaħdmu għall-komunità tas-Salvatur. Imma aħna veru li membri ta' din il-komunità?

Sant' Andrija jghallimna kif għandha tkun komunità madwar Ĝesù. Andrija u Ģwanni għaddew ħin ma' Ĝesù. X'għara f'dan il-ħin Ģwanni ma jgħidilna xejn. Kien ħin bizzżejjed li ngħaqdu miegħu. L-ewwel ħaġa li għamel Andrija kienet li ma żammx lil Ĝesù għaliex biss imma mar iwasslu lil ħuh Pietru. U ħadu għand Ĝesù. Min iħobb lil Ĝesù jfitteż u juža kull mezz li jiġi f'idjejh biex ġaddieħor jersaq lejn Ĝesù u jibqa' miegħu.

Dan il-Każin ta' San Andrija għandu jimxi u jimitah u jfassal l-ideal tiegħu fuq il-qaddis Andrija. Kemm il-membri qiegħi jgħixu l-ispirtu tiegħu? Kemm qiegħdin ifittxu lil Ĝesù Salvatur fil-ħajja ta' kuljum?

Nemmnu fil-komunità. Imma aħna komunità tassew jew numru ta' membri individwali li niltaqgħu soċjalment, niltaqgu flimkien, nifirħu flimkien u meta mmorru lejn djarna ninsew lil xulxin? L-ewwel nett aħna ta' Hal Lija ma ninsewx li aħna l-komunità ta' Ĝesù u dan hu unur kbir għalina.

Nittama li Hal Lija mhux komunità magħmulu minn numru ta' individwi mifrudin minn xulxin u nsejħu lilna infusna wlied is-Salvatur. Komunità mifruda fiha nfisha mhijiex komunità.

Jalla Ĝesù Salvatur jgħaqqadna flimkien kemm bħala membri ta' dan il-Każin kif wkoll bħala wlied Hal Lija u wlied Ĝesù Salvatur.

Kunu imberkin.

Emanuel Galea Butcher Shop

Bakery Street, Lija • Tel: 2143 5866, 9982 1894

Mon: 8.00am - 12.00pm; 4.00pm - 7.00pm

Tue/Thur: 8.00am - 12.00pm

Wed/Fri: 8.00am - 12.00pm; 4.15pm - 7.00pm • Sat: 7.30am - 12.00pm

Garfields Stationery

**Main Street, Lija
Tel/Fax: 2141 4137**

For Local & Foreign Newspapers, Greeting Cards,
Magazines, Frames, Novelties, Toys, Photography,
DVD Rentals, Photocopy Service B&W and Colour

*Sale of Gift Vouchers
One-4-All*

Il-Kelma tal-Kappillan

Il-Festi – Ferħ Nisrani

Fr. David Gauci

Kemm nifraħ meta nara li fil-parroċċa tagħna għandna soċjetajiet ħajjin u li jiffunzjonaw tant tajjeb b'ħafna ħidma u attivitajiet tul is-sena kollha. Nifraħ ħafna iż-żejjed meta narahom magħqudin ukoll ma' soċjetajiet oħra kemm reliġjużi kif ukoll soċjalji. Inħoss sodisfazzjon spiritwali meta dawn l-istess soċjetajiet u għaqdiet jixmu id f'id mar-ragħaj tal-parroċċa.

Dan huwa sinjal ta' maturitā kbira u li jagħmlilna gieħ.

Bla dubju ta' xejn li jekk hemm avveniment fis-sena li jgħaqqa qadna lkoll u jgħibna lkoll flimkien din hija l-festa tant għażiż għalina lkoll, il-festa tat-Trasfigurazzjoni tas-Sinjur tagħna Gesù Kristu. Il-jum tas-sitta t'Awwissu huwa wisq għal qalbna u bir-raġun; fost oħrajn għax lilna ta' Hal Lija jagħtina identità, huwa parti mill-istorja tal-lokalità u fuq kollo tal-parroċċa tagħna.

Is-Soċjetà Sant'Andrija tagħmel ħilitha kollha sabiex, flimkien mal-għaqdiet l-oħra niċċelebraw bl-akbar gieħ il-festa tas-Salvatur. Naturalment dan jitlob minna lkoll ħidma, sagrifċċju u ġoranet shah ta' xogħol.

Nifraħ meta nkun għaddej mit-toroq tagħna u nara (ha nsejħilhom hekk) dilettanti jżejnu t-toroq tagħna għall-ġranet tal-festa. Biss irrid infakkar għax huwa wkoll dmir tiegħi li qabel kull ħidma oħra rrudu niftakru li l-festi tagħna huma primarjament festi Nsara, għalhekk huma wkoll organizzi mill-knisja.

Mela aħna wkoll li aħna involuti iktar minn oħrajn jeħtieg li kif ngħidu bl-Ingleż “We lead by example”, ukoll fl-aspett reliġjuż tal-festa. Dan nagħmluh bil-partecipazzjoni tagħna għal dak kollu li jsir fil-knisja tul il-ġranet tan-novena, fil-jiem tat-tridu u fil-jumejn tal-festa.

Dan nagħmluh billi nisimgħu katekeži soda dwar is-Salvatur tagħna; dan nagħmluh bi qrara sinċiera u tqarbina qaddisa. Għax huwa b'dal mod li l-festa tkun laħqet l-iskop tagħha, għax dan huwa l-kejł tas-suċċess tal-festi tagħna; jiġifieri kemm aħna komplejnej nsaħħu r-relazzjoni tagħna mal-Mulej Gesù li tant iħobbna. Inheġeg lill-qarrejja kollha ta' dan il-messaġġ sabiex jaħtfu l-okkażjoni tal-festa li ġejja f'din is-sena tal-fidi u jersqu lejn dak li hu l-essenzjal, il-veru, li jibqa'.

1924 – 2012

Tislima lil Dun Salv Sammut

Direttur Spiritwali tas-Soċjetà 1978 – 2012

It-telfa ta' Dun Salv Sammut ġabett nieket u sogħba kbira lil dawk kollha li ġadmu viċin tiegħu tul iż-żmien. Is-Soċjetà Sant'Andrija kienet għal qalbu wisq. Dun Salv ħallax vojt kbir fi ħdan il-parroċċa ta' Hal Lija u fis-Soċjetà Sant'Andrija li tant kien iħobb u jgħożż. Kull darba li konna immorru narawh id-Dar tal-Kleru kien dejjem isaqsi fuq l-andament tal-każin u l-festa tas-Salvatur. Kien wieħed mill-pijunieri flimkien mal-kumitat li ġadem kemm felaħ biex is-Soċjetà Sant'Andrija tkun waħda attivita u thabrek biex tiċċelebra il-festa tas-Salvatur. Wieħed biss jgħid li minn età żgħira kien jiffrekwenta l-każin tas-Soċjetà u kien wieħed mill-pijunieri li flimkien mas-Surmast Antonio Azzopardi waqqaf l-Orkestra fi ħdan is-Soċjetà Sant'Andrija.

Hawnhekk se nġibu waħda mill-kitbiet tipika tiegħu li kiteb fl-aħħar ta' ħajtu bl-isem ta:

Imħabbi lejn il-Kažin Sant'Andrija

Kemm ilni midħla tal-Kažin? Ta' erbatax-il sena kont niffrekwenta l-Kažin, jiġifieri fuq sebgħin sena ilu. Kif? Jien kont ġhabib kbir tas-Surmast Antonio Azzopardi u kont immur għandu fil-vaganzi minn meta dħalt is-Seminarju, tant li kien iħajjarni għall-mužika. Gieli konna nagħmlu xi passiġġata flimkien. Kien jehodni l-Kažin u jagħtini xi flixxun luminata – *lemonade* jew *orange squash* ta' Portanier għaliex dak iż-żmien la Pepsi, la Coca Cola u lanqas Kinnie ma kienu jezistu.

Meta kbirt u konna niltaqgħu mal-ħbieb il-Kažin kienu iħallsuli xi grokk u ma kinux iħalluni nħallas. Veru li fil-but ma kienx ikolli flus. Kienu jgħidil: ‘Meta tqaddes ibda ħallas’. Dan kien il-bidu tal-midħla tiegħi mal-Kažin.

Meta miet is-surmast Ninu fl-1945, qtajt mill-Kažin sa wara li qaddist u wara kont erġajt bdejt niffrekwentah u qatt iż-żejjed ma qtajt minnha.

Wara snin għamilt ħbieb mal-President ta' dak iż-żmien, Elia Micallef ‘l-imġħallek’, Ċensu Agius ‘ta’ l-abjad’ u ma’ Pawl Sammut ‘kampanaru’. Nhar

ta' Hadd konna noħorgu passiġġata ta' siegħa u nofs u konna nieqfu nieħdi xi qatra (sintendi dan kien ikun mill-5p.m. 'il quddiem) u wara konna mmorru l-Kažin għal grokk.

Hadd ma kien iħallas ir-round iżda l-bartender – li kont inkun jien – kien jiġib kollob u wara naqsmu bejnietna l-ħlas ugħwali. Dan bqajt nagħmlu sakemm miet kulħadd.

Il-Hadd filgħodu wara l-quddiesa tal-10a.m., jiġifieri fil-ħdax, konna niltaqqgħu xi ħbieb, kważi tmienja, nixorbu u wara naqsmu l-kont bejnietna ugħwali. Għal nofsinhar konna ngħidu l-Angelus. Konna ferhanin, niċċajtaw u nixorbu. Il-grokk kien bil-measure tad-dwana u rieduh mimli sax-xifer inkella kienu jkellmuk. Meta jkun spieċċa il-grokk kienu jgħidulek: 'ixghelhom', jiġifieri ferralna. Dak iż-żmien ma kienx hawn ħlief whisky 'Black and White' u brandy 'Henessey'. Jgħidu li din id-drawwa li naqsmu l-kont bejnietna kont daħħalha jien. Għal xi żmien wara nofsinhar, għas-sitta ta' filgħaxija, kont niftaħ il-Kažin jien u kont inservi lill-klijenti jien avolja bis-suttana, kienu jħobbuni u jirrispettawni, anki l-Hadd filgħodu ġieli servejthom jien.

Kont immidd idejja għal kollob, specjalment għall-armar tal-festa, tant li biex ingorrilhom is-sellum it-twıl kienu jqabdu lili. Kont nieħu gost nara ħafna nies imiddu jdejhom, kemm biex jarmaw u kemm biex iżzarmaw. Daż-żmien żdied l-armar u ridt l-ġħajnejna, imma l-idejn naqsu. Il-Kažin dejjem ipprovda nies qalbiena u nittamaw li ma jonqsux, għax bit-ħabrik tagħhom żdied l-armar u kibret il-festa. Jien nawgura suċċess.

Jien ḥabbejtu l-Kažin u nibqa' nħobbu għalkemm 'il bogħod u maqtugħ għal kollob. Jien bqajt niffrekwenta l-Kažin sa l-ahħbar lejla li kont għadni d-dar u ma stajtx nagħmel aktar. Moħħi ma jiqafxa jaħseb fuq il-Kažin u f'kull ma qiegħed isir. Jalla l-Kažin ikompli jissahħaħ u nisma' aktar fuq il-progress li qiegħed isir.

Inselli għal kulħadd u nitlob għalikom.

Rev. Salvatore Sammut

Il-Funeral tad-Direttur Spiritwali tas-Soċjetà Dun Salv Sammut sar nhar il-Hamis 16 ta' Awwissu, 2012. Fit-8a.m. beda korteo funebri minn fejn it-Torri Belvedere sal-Knisja Parrokkjali tas-Salvatur ta' Hal Lija fejn saret quddiesa presente cadavere mmexxija mill-Ēċċ tiegħu Mons. P. Cremona, Kappillan, kleru tal-parroċċa u għadd sabiħ ta' saċerdoti.

Grazzi Dun Salv ta' dak kollu li għamilt għall-parroċċa ta' Hal Lija u għall-Kažin Soċjetà Sant'Andrija Lija tul-1-34 sena li domt tokkupa l-kariga ta' Direttur Spiritwali tas-Soċjetà. Minn din il-paġna insellmulek u jalla tistrieh fis-sliem fi ħdan Ġesù Kristu Salvatur li tant kont thobb u tgħożż. Aħna dejjem nibqgħu niftakruk fik fit-talb tagħna. RIP

Messaġġ mis-Sindku

Aħwa Lijani

Dott. Ian Castaldi Paris

Is-sahha ta' kull Soċjetà mhijiex biss f'kemm ikun fiha membri, iżda fil-valuri li tkun tħaddan u fl-eżempji li tagħti. Huwa għalhekk li s-Soċjetà Sant'Andrija ngħożżha bħala waħda minn dawk is-Soċjetajiet li huma eżemplari u jwasslu messaġġ ta' valuri u eżempju xieraq, f'kulma jwettqu u jagħmlu.

L-isforzi li tagħmel din is-Soċjetà huma kbar u l-volontarjat fi ħdanha ma jonqosx. Li jkollok Soċjetà li tieħu ħsieb kulma jkollha u tara kif tagħmel biex tkabbar il-ġid tagħha biex jitgawda mil-Lijani hija xi haġa meraviljuža.

Huwa sabiħ ferm li wieħed jista' liberament iżur il-bini ta' din is-Soċjetà u jidħol f'ambjent tradizzjonal u tipiku ta' Każin ta' Raħal: Każin li minkejja l-bidliet li dejjem jagħmel, żamm it-tradizzjoni u l-kultura li tixraq lil dan ir-Raħal. Soċjetà bħal din hija ferm importanti li wieħed ikollu fir-Raħal tiegħu.

F'dan iż-żmien tal-Festa, wieħed jara wkoll l-partecipazzjoni ta' din is-Soċjetà li tagħti ħilitha kollha biex iżżejen it-toroq tal-madwar biex l-element ta' Festa verament ikun parti mit-tradizzjoni ta' din is-Soċjetà. Irridu napprezzaw dan għaliex, bl-ghajnuna ta' kulhadd, it-tradizzjoni tal-Festa tibqa' dejjem ġejja u b'dan kollu jgawdi c-ċittadin ta' Hal Lija.

Irridu għalhekk naħdmu lkoll flimkien ma' kull Għaqda u Soċjetà fir-Raħal tagħna. Irrid li jkun hemm għaqda sinċiera bejn l-Għaqdiet kollha u rridu naqbdu id xulxin u nimxu f'ħidma waħda li jkollha l-istess ideat. Irridu ngħinu u nappoġġjaw lil xulxin. Aħna Raħal żgħir iżda b'ħafna kapaċitajiet u talenti kbar.

Għalhekk imheġġeg li f'dan iż-żmien sabiħ fejn tkun qed toqrob il-Festa ta' Gesù Salvatur, nieħdu l-okkażjoni biex bħala familja waħda, ningħqadu lkoll flimkien u bejnietna lkoll ikun hemm biss ħbiberija sinċiera u għaqda waħda.

Qabel ma nagħlaq dan il-messaġġ tiegħi, nixtieq nirringrażza lill-President tas-Soċjetà Sant'Andrija, is-Sur Joe Portelli, ta' dak kollu li għamel għal din is-Soċjetà u għal dak kollu li kien kapaci jibni. Nawguralu li l-ħidma tiegħu f'din is-Soċjetà tkompli għal ħafna snin oħra.

F'ismi, f'isem il-familja tiegħi kollha u f'isem il-Kunsill Lokali ta' Hal Lija, nawguralkom ilkoll il-Festa t-tajba.

Messaġġ minn Kummissarju Ewropew

Nemmnu fis-Solidarjetà

Onor. Dott. Tonio Borg

Din hija l-ewwel darba li qed nagħmel dan il-messaġġ minn mindu nħart Kummissarju Ewropew.

Irrid ngħid li minkejja li qed inqatta' ħafna żmien, u qed naħdem barra minn Malta, inħossni bħal wieħed minn dawk ulied Hal Lija li huma temporanjament 'il bogħod mir-raħal li twieldu fiex jew li adottahom, li iżda jibqgħu jħossu l-herqa, il-ħeġġa u l-imħabba lejn dak kollu li hu magħġġun ma' Hal Lija, inkluża l-festa tas-Salvatur.

Jiena mwieled ottimista. Veru li hawn ħafna materjaliżmu, iżda hawn ħafna ġenorizitā, imħabba u altruwiżmu. Waqt li aħna das-sajf qed niddevertu, hawn ħafna żgħażaq li qed jiddedikaw il-btala tagħhom barra minn pajjiżna, l-aktar fl-Afrika, sabiex jagħmlu xogħol ta' fejda u bla ħlas fit-Tielet Dinja. Ohrajn jużaw il-vaganzi sabiex jagħmlu xogħol f'Malta fl-istituti, favur l-emarġinati jew il-morda.

Dawn l-avvenimenti ma naqrawx dwarhom fil-gazzetta, għax kif jgħidu t-Taljani, *il bene non fa chiasso*. Dak li jisraq ix-xena tal-aħbarjiet huwa s-sensazzjonalizmu.

Li niċċelebraw u niddivertu fil-Festa tas-Salvatur hu dritt u obbligu. Iżda xejn ma jiswa jekk fil-ħajja tagħna ma nippruvawx inkunu bnedmin għal ħaddieħor, kulħadd fil-qasam tiegħu: min fid-dar, min fuq il-post tax-xogħol u min wara l-bank tal-iskola jew tal-Università.

B hekk nintgħarfu li aħna minn Hal Lija, billi nuru li nemmnu fis-Salvatur għax nemmnu fis-solidarjetà li ġejja mit-tagħlim nisrani, mir-raġuni u min-natura tagħna ta' bnedmin.

Jalla l-festa- tas-Salvatur theġġeg fina din ir-rieda u dan l-impenn li nkunu insara s-sena kollha.

Messaġġ mill-President Onorarju u Vici Sindku ta' Hal Lija

Attività s-sena kollha

Magda Magri Naudi

Sant'Andrija dejjem jibqa' dak il-Kažin fejn tmur meta tmur tara n-nies iqattgħu ftit tal-ħin jiddiskutu, jixorbu flimkien u jorganizzaw ruħhom għal tul is-sena li tkun dieħla. Ir-riha tal-ikel tajjeb mill-kċina ta' Wigħi ma tonqosx u xi tnejn jilagħbu l-karti jkun hemm ukoll, għalkemm m'għadxi ikun hemm Cini u sħabu.

Fost il-ħafna attivitajiet li kellhom b'suċċess kbir, il-Kažin ta' Sant'Andrija kellhom il-pjacir jilqgħu lill-Isqof Awżiżlarju l-ġdid, Mons. Charles J. Scicluna. Apparti li din kienet okkażjoni nazzjonali, aħna ta' Hal Lija nhossuna veru kburin .

Attività li ma kinetx tas-soltu iżda li ntlaqgħet tajjeb ħafna kienet dik tal-Kunċert organizzat għal zmien l-Għid. Huma laqgħu fosthom grupp ta' żgħażaqgħ mužiċisti li kienu gew biex jagħmlu kunċerti Malta iżda kienu jqattgħu ż-żmien jipprattikaw ġewwa l-Kažin fejn taħt it-tinda ntrama' bil-pjanu kif suppost. Dan il-grupp, li huma studenti tal-mużika "full time" gew ma' għalliema tagħhom u flimkien taw kunkert mill-isbaħ ġewwa l-Kažin. Huma kienu parti mill-*Violin and Friends International Music Festival*.

Il-livell ta' dan il-kunċert kien għoli ħafna u nġabru donazzjonijiet b'risq il-pittura ta' Giuseppe Calì tal-knisja. Hasra li l-attendenza kient fqrira!

Bis-saħħha tas-Soċjetà ta' Sant'Andrija saru ħafna kuntatti u nisperaw li nerġġu narawhom ma ndumux.

Għalkemm dawn kieno okkażjonijiet ta' ferħ, ma rridux ninsew li bħal dan iż-żmien tal-festa sena ilu, Sant'Andrija tilef lid-Direttur Spiritwuali tiegħi, Dun Salv Sammut. Mewt ta' personaġġ ieħor, il-President tal-banda San Pio X, kompliet titfa' dell sogħbien fuq il-komunità kollha ta' Hal Lija għaż-żmien tal-festa.

Din is-sena ser iġġib xi tibdiliet ukoll, li bħala kažini jew poplu Lijan ma kellniex kontroll fuqhom. Hawn nirreferi għan nuqqas tan-nar li għalkemm mhux direttament il-kompli tal-kažin ta' Sant'Andrija, nafu li kulħadd

sejjer iħoss in-nuqqas tiegħu u kulħadd għamel minn kollox biex nippruvaw naqilbu s-sitwazzjoni.

Jiena nispera u nawgura li l-Kažini u l-għaqdiet soċjali, kif ukoll dawk sportivi, ikomplu jaħdmu biex dejjem jiġibdu n-nies lejn dawn il-postijet tal-mistrieħ. Jien dejjem ngħid li dawn għandhom potenzjal kbir li għadu ma giex sfruttat. Forsi bil-ghajnejha ta' kulħadd u b'kollaborazzjoni tal-Kunsill Lokali dan isehħ. Fil-futur il-kažini u l-mużewijiet u dak kollu li għandna fl-Hal Lija jrid jiġi miftuħ għall-publiku kollu biex jattira nies Maltin u Ĝħawdex kif ukoll ħafna turisti. Kull Kažin għandu l-istorja tiegħu li tista' tkun ta' interess kbir għal dawk kollha li mhumiex midħla tagħha. Kappelli jinfethu, mużewijiet tal-kažini u tal-knisja jinfethu kif ukoll djar kbar pubbliċi li jeżistu. Dan mhux biss iqawwi l-ekonomija tan-negozji ż-żgħar iż-żda jgħin biex Hal Lija jkun hawn attivitā li tigħid lin-nies minn barra r-rahal is-sena kollha.

Nixtieq nagħti l-prosít lill-President u lis-Sinjura tiegħu għaliex kif jgħidu "behind a great man is a great woman" għas-sappor li tagħti lilu u lill-Kažin. Nawgura wkoll lill-kumitat kollu li dejjem jaħdem bla heda biex isebbaħ dan il-post sabiħ u joħloq l-attivitajiet.

OREANA
STATIONERY / BAZAAR
For Toys, Stationery,
Haberdashery, Sweets,
Clothes, Photocopy Service,
Sub-Post Office
at **L.Casolani Street,**
Ta' Paris - B'Kara
Behind St. Anthony Church

Apprezzament

Dun Salv Sammut

Ivan Grixti

Għal dawk bħali li kienu jafu mill-qrib lil Dun Salv Sammut, saċerdot eżemplari mir-raħal kwiet ta' Hal Lija, żgur li tnikku bl-aħbar tal-mewt tiegħu. Kif jikteb Għob (1:21) “Il-Mulej tani u l-Mulej ħadli”. Fil-kuntest ta' Dun Salv nista' nlissen li l-Mulej tagħna u l-Mulej ħadilna! Fl-omelija li niseġ il-Kappillan Dun David Gauci, irrefera għall-ktieb ta' Qoħelet (3:1) li jilissen li “hemm żmien għall-ferħ u hemm żmien għan-niket”.

Tassew li l-Mulej li ħalaqna, tana grazza li mhux biss sirna nafu lil Dun Salv, imma ġedda mill-qrib miegħu, sirna ħbieb tiegħu u ta' qrabatu. Il-Mulej tani bosta fi tfilitu meta kont nassisti lil Dun Salv fuq l-altar bħala abbat fil-parroċċa ta' San Girgor, tas-Sliema. Wara li jkun temm l-uffiċċju tiegħu ta' kappillan tas-Sorijiet Benedittini fl-Imdina, Dun Salv kien jerħilha lejn tas-Sliema biex iqaddes quddiesa oħra fl-ghaxra ta' filghodu. Kien hu li għallimni kif nimla l-pissidi bl-ostji biex jiġu kkonsagrati, kien hu li għallimni li għal kull parti tal-abitu sagru li jilbes is-saċerdot hemm talba speċifika. Għalhekk fil-vakanzi tas-sajf kont nerħilha lejn il-knisja ta' San Girgor xi nofs siegħa qabel biex inħejji dak kollu meħtieg biex xħin jiġi, Dun Salv issib kollox lest. Dejjem kien juri l-apprezzament tiegħu għal dan is-servizz bil-kelma “GRAZZI” filwaqt li jitlobni nselli għal tad-dar. Jien kbirt ma' Dun Salv u għalhekk ma setgħax ma jkunx wieħed mill-konċelebranti meta jien iżżewwiġt. Anke wara li rtira kien dejjem jistenna lili u l-familja għall-festa li tant kien iħobb – dik tas-Salvatur. Permezz tiegħu jien sirt inħobb iż-jed lid-dar t'Alla – hekk jien għaddejt din l-istess imħabba għal dak kollu li hu marbut mal-altar tas-sagħiċċu lill-għeżeżeż uliedi subien.

Kemm dam id-Dar tal-Kleru mort narah tliet darbiet. Qatt mhu sa ninsa meta mort narah proprju f'jum l-Esaltazzjoni tas-Salib, l-14 ta' Settembru, 2010. Ilhaqt il-quddiesa u smajtha flimkien miegħu u s-saċerdoti l-oħra rekoverati hemm. Il-quddiesa kollha bkejt imma bqajt imsahħar meta flimkien fost it-tbatija tal-mard tagħhom ħargu idhom biex jikkonsagħraw

il-ħobż u l-inbid fil-Ġisem u d-Demm ta' Kristu. Grazzi Mulej talli dakinar permezz ta' Dun Salv għarraf il-kobor ta' dan ir-rigal sabiħ tas-sacerdozju u tassew hi ironija li l-mezzi tal-komunikazzjoni malajr ixandru l-ħażin li jwettaq xi saċerdot, imma t-tajeb li jagħmlu saċerdoti twajba, fis-skiet bħal Dun Salv, jibqa' mistur, moħbi.

Għalhekk għażiż li permezz ta' dan l-apprezzament jien nagħti xhieda għal-dak li kien ifisser Dun Salv – saċerdot konvint mit-twemmin tiegħu imma li bħal Kristu kien dejjem dispost li joffri l-fejqan u mhux jikkundanna. It-tbissima sinċiera tiegħu kienet tabilhaqq isahħrek u tfakkrek biex jekk għada jisbaħ jum imdallam, taqtax qalbek ħabib, ftakar li l-pitgħadha sa jerġa' jisbaħ jum ġdid.

Imma issa daqshekk rajnieħ lil Dun Salv! Daqshekk rajnieħ jisforza biex jitkellem imma fl-istess waqt jibqa' pożittiv billi joħrog sebgħu l-kbir. Għax il-Mulej għoġbu jieħdu lura fi ħdanu – mhux fis-Salvatur imma fl-Għid tal-Assunta għax, koss kif tista' thobb lill-Iben jekk ma thobbx lill-Omm! Għax Dun Salv kien ukoll jagħti l-palata tiegħu fil-kappella ddedikata lill-Madonna tal-Mirakli ġewwa l-istess rāhal. Gieli Itaqjt miegħu hemmhekk ukoll wara li jkun qaddes xi quddiesa u meta ma setgħax jitkellem iż-żejjed xorta baqa' jmur jikkonċelebra.

Sa jibqgħu biss dawn it-tifikiriet ġelwin marbuta ma' qalbi u minquxa f'mohħhi. U hekk Dun Salv għalija jista' jitqies bħala saċerdot awtentiku ieħor li l-Knisja u l-parroċċa ta' San Girgor kienet imżejna bihom. Dun Salv għex fl-istess epoka ta' Dun Alwiġ Micallef u Dun Gennaro Camilleri, u issa li magħhom ingħaqad fis-sema pajjiżna magħhom, żgur li ħa l-premju mistħoqq.

Mulej, illum bkejt ukoll għall-mewt ta' Dun Salv, l-ilfieq tiegħi kien bħal-dak ta' tarbija imma hekk kif raddejniet lill-art erġajt ftakart li xi jum sa jkun imiss lili u dakinar nittama li minflok nistenna jien lil Dun Salv ġej iqaddes, ikun hu li jistennieni fil-bieb tal-Ġenna ħalli jurini għalxiex ħabbejt l-altar tal-Mulej matul ħajti kollha!

Saħħa ħabib.

Valletta

Messaġġ mill-President Onorarju

Ġrajjiet ta' Raħal

Joseph Mangion

Nibda biex l-ewwel nett nirringrazza lill-Kumitat tal-Kažin għax-xogħol siewi li qed jagħmel matul is-sena. Sewwa sew meta niġi mitlub biex inlesti dan il-messaġġ inkun impenjat nghin lil shabi tan-nar biex jitlestew l-aħħar irtokki ħalli fil-jiem tal-festa, bħalma jsir ta' kull sena nagħtu wirja piroteknika mill-aqwa. Biss din is-sena l-istorja hija differenti. Min qatt kien jobstor li wara r-riżultat li ksibna fil-festival tan-nar, din il-kamra spicċat magħluqa kiesaħ u biered! Matul il-mixja taż-żmien ir-raħal tagħna, bħal irħula oħra, għaddha minn żminijiet sbieħ u memorji koroh. Jekk inharsu lura lejn l-istorja nsibu li dan ir-raħal tagħna welled nies li għamlu unur u gieħ lil pajjiżna. Dan ir-raħal kelli ġrajjiet li tawħ isem, kelli wkoll żmien meta ha awtonomija għaliex bl-aktar ġurnata importanti tkun is-6 ta' Frar 1594, meta r-raħal sar parroċċa u nfired minn dik ta' Birkirkara. Sena oħra li tibqa' minquxa fl-istorja tagħna hi s-sena 1864. F'din is-sena r-raħal żanżan l-istatwa tas-Salvatur li hija statwa artistika u majestuża: xogħol tal-istatwarju Sengleān Karlu Darmanin. Ĝrajjiet oħra li jibqgħu immarkati, iżda fuq nota differenti hija meta dan ir-raħal tilef uħud minn ulti fuq il-incidenti stradali u fuq il-postijiet tax-xogħol. Fl-aħħar u mhux l-anqas, meta tilef lil ulti waqt il-manifattura tax-xogħol tan-nar. Minn hawn nieħu l-okkażjoni biex insellem lil Pawlu Attard (il-Bocċa) li din is-sena jaġħlaq 50 sena mejjet. Dan kien miet meta kelli inċident waqt il-ġbir taż-żargun tad-dwieli.

Din is-sena r-raħal tagħna kompla għamel isem bl-akkwist ta' Kummissarju Ewropew, viċi kap li llum jokkupa kariga ta' kap ta' partit. Ra l-ħatra ta' Prim Ministru li tista' tgħid għandu konnessjoni kbira ma' hawn u ra wkoll il-ħatra tal-Isqof Awżiżlarju, L-Eċċ. Mons. Charles Scicluna. Biss wara dan kollu spicċajna bħal ma jghid il-Malti: biċ-ċirasa fuq il-kejk. Din is-sena r-raħal, jekk akkwista dawn l-unuri kollha, dabbar telfa li ser tħallxi impatt qawwi fuq il-festa tagħna. Dan għaliex ix-xogħol tan-nar ma setax jinħad minħabba l-problema tal-ġħeluq tal-post tan-nar kiesaħ u biered!

Nieħu din l-okkażjoni biex nawgura l-festa t-tajba lil kulhadd.

Messaġġ mill-Australja

Minn Hal Lija u Kburi

Tony Tanti

Għeżeż,

Għal darb'oħra qed nikteb erba' kelmiet għal żmien il-festa tas-Salvatur għall-uffiċjali, kumitat u l-membri kollha tas-Socjetà Sant'Andrija u n-nies kollha ta' Hal Lija. Il-ħsieb tieghi huwa dejjem f'Hal Lija, iż-żejed meta joqorbu dawn iż-żminijiet hekk sbieħ tal-festa. F'dawn l-aħħar snin qed jiġu jiċċelebraw il-festa magħkom numru ta' emigrant kull sena. Is-sena l-oħra kien imiss lili li nkun magħkom fis-sajf, ftit jiem qabel il-festa.

Fir-ritratt hemm Charlie Borg Micallef u l-mara tiegħu, Mary Scerri oħt Sam Borg u tifla Marty, Jiena u Anna flimkien ma' Mario Sammut u Vivie li hadet ir-ritratt.

tagħna matul dak il-jum ikunu f'Hal Lija, madankollu ningħaqdu fl-ispirtu tas-Salvatur u nisimgħu u nippartecipaw fil-liturgija u sagrement tal-Ewkaristija.

Nagħlaq dan il-messaġġ qasir billi nirringrazza lill-President, uffiċjali, kumitat u l-membri kollha tas-Socjetà Sant'Andrija tal-ħidma tagħhom ma taqt'a xejn tul is-sena kollha. Selluli għal Joe Parnis li din is-sena sejkun fostkom għall-festa.

Nawgura l-Festa t-tajba lil kulħadd

Fil-festali ċċelebrajn as-senjal-oħra, Fr. Bert Fullbrook SDB ikkonċelebra quddiesa fil-kappella tal-kuleġġ tas-Sależjani fil-belt ta Sunbury. Hafna ma setgħux jattendu billi jinsab fit 'il bogħod miċ-ċentru. Joe Parnis u oħtu Maria flimkien ma' Gużeppi Grima ntilfu fit-triq u kellhom jergħġu jmorru d-dar. Quddiesa dejjem niċċelebraw f'jum il-festa tas-Salvatur. Dik hija il-qofol tal-festa tagħna hawnhekk. Qlubna u l-ħsibijiet

*L-Isqof ta' Hal Lija:
Mons. Charles J. Scicluna*

Kif Tafu
Int U Jien

kitba ta' Pawlu Portelli

Minix bi ħsiebi nikteb fit-tul dwar min hu Mons. Scicluna, fejn twieled, meta sar saċerdot, f'kelma waħda l-karriera personali u ekkleġjastika tiegħu, għax hija xi ħażja magħrufa sew issa minn meta kważi sena ilu, ġie maħtut Isqof Awżiljarju ghall-ġejjjer Maltin. Li ser nagħmel hu li ser indur dawra ma' min jafu sewwa u naraw kif, għalkemm sar Isqof Awżiljarju tagħna l-Maltin, huwa wkoll l-Isqof ta' Hal Lija.

Li jħobb lil Hal Lija huwa s-sewwa magħruf. Iżda dan jagħmlu fil-prattika? Ha naraw kif iħobb lil Hal Lija, dak li huwa Hal Lija u fuq kollox il-Kristu Salvatur, il-ħaj, il-mexxej ta' hajtu u ta' ġidmieta.

Mort inħuff naqra ma' nies li għamilha jew qed jagħmilha magħhom bħalissa fil-ħidma pastorali tiegħu u saqsejthom naqra fuqu u fuq x'iħoss għal Hal Lija u Kristu Salvatur: u dan huwa t-tagħrif li mnexxieli niġġor, grazzi għal dawn il-ħbieb tagħna.

Fl-1976 huwa, flimkien mal-familja tiegħu gew

joqogħdu l-Iklin, li dak iż-żmien kien jagħmel mal-parroċċa ta' Hal Lija. Dahal bħala seminarista fis-Seminarju tal-Virtù r-Rabat u meta shabu kienu jgħidlu int Qormi kien jgħidilhom jien mill-parrocca ta' Hal Lija: jien tas-Salvatur.

Meta sar saċerdot, Mons. Scicluna għażel li jagħmel l-ewwel quddiesa tiegħu propju fil-parroċċa ta' Hal Lija. Niftakar dak inħar tal-ewwel quddiesa solenni tiegħu. Kburi u fl-istess ħin umli quddiem Ĝesu Salvatur. Ma ninsa qatt il-ferħ li rajt f'wiċċu!

Il-kuntatt mal-paroċċa tagħħna qatt ma naqas anka fiż-żmien meta ġie nkariġat għal diversi dmirijiet oħra fid-djōcesi kif ukoll meta kien jaħdem barra minn Malta. Żmien wara, ġie mitlub mill-kappillan jagħmel il-paniġierku tas-Salvatur. Talba li laqa' bil-ferha u dan il-ferħ sarrfu f'paniġierku eċċelenti li bla ebda tlaqlieq, nista' ngħid li kien wieħed mill-isbaħ li smajna mill-pulptu tal-knisja tagħħna. Niftakar dakinhar nisma' kliem ħiereġ b'imħabba minn qalbu. Sthajjiltu ha jaqbeż bil-ferħ minn fuq il-pulptu, bit-tagħlim u tifħir lil kristu Salvatur. Nista' nghidilkom, u min kien hemm jista' jistqarr ukoll, li kien bekka knisja bil-ferħ. Fakkarni f'paniġierku li kien għamel għas-Salvatur iz-ziju tiegħi Patri Salv Portelli, wieħed mill-aqwa

predikaturi li kellna Malta, li wkoll jgħidu li dakinhar kien ferraħ knisja nies!

Ma naqas qatt li fil-festa jikteb xi sunetta biex titqassam fil-quddiesa pontifikali ta' nhar il-festa. Messaġġi fil-kotba tal-każini tal-festa ma naqsux. Ftit qabel

kienu jéemplulu jew jibagħtulu *e mail* u tarah jibgħat il-messaġġ tiegħu. Qatt ma naqas li jikkuntenta lin-nies ta' Hal Lija.

Meta intaghżel biex jitla' jservi Ruma propju fl-uffiċċu tal-Kardinal Ratzinger, wara l-Papa Benedettu sittax, dejjem ġarr miegħu xbieha tas-Salvatur. Dak ir-ritratt tal-vara dejjem mexa miegħu t-triqat kollha u spiss kien iħares lejh u jitkolbu fid-diffikultajiet tiegħu. Fil-jum tal-festa kienet priorità għalih li dak inhar irid ikun Hal Lija. Darba ġie inkarigat biex jattendi għall-konferenza l-Amerika u dan kien is-sitta t'Awwissu. Tistgħu taħsbu x'ħass meta wasal il-ħin li s-Salvatur joħrog. Li kieku dak il-ħin kien hemm għasfur li seta' tal-anqas iwasslu mqar kemm jarah ħiereġ, kien jitla' fuqu u jiġi. Meta ġie lura, lil wieħed ħabib tiegħu qallu: "Ma jkun qatt aktar li fis-sitta t'Awwissu ma nkunx Hal Lija."

U llum li issa huwa l-Isqof Awżiljarju?

Nista' ngħid li Hal Lija għadha f'qalbu. U dan baqa' jurih anke meta sar l-Isqof Awżiljarju. L-organizzazzjoni tal-festa tiegħu u c-ċelebrazzjoni ta' meta sar isqof thallew f'iddej stess. U nafu kemm daħħal lil Hal Lija f'dawn il-festi. Rajnieħ jitlaq mid-dar tal-ġenituri tiegħu u l-ewwel talbiet flimkien ma' Mons. Arcisqof propju għamilhom fil-knisja tas-Salvatur .

Ftit tax-xhur ilu stqarr ma' ħabib tiegħu li għadu jimmisja l-fatt li ma jistax ikun spiss il-knisja ta' Hal Lija: knisja li fiha kiber u tgħallem, għallem u ta lill-parruċċani l-kelma tar-ragħaj. Ghalkemm ma għadux jista' minħabba l-impenji

San Pio X Snack Bar

79079079

Il-Barman tal-Każin San Pio X flimkien mal-istaff jirringrazjaw lill-Kumitati u l-Membri tagħhom tax-xogħol **Volontarju** li jagħmlu matul is-sena kollha bieq sena wara sena ikollna Festa akbar u isbah minn ta' qabilha.

Grazzi

Il-Festa t-Tajba lil Kulhadd

Viva Is-Salvatur

li għandu, ikun spiss fostna. Xorta għadu jinteressah dak kollu li huwa Hal Lija. Jaqra kull materjal fuq Hal Lija u jinteressah ħafna x'inhu jiġi Hal Lija kemm fil-parrocċċa u kemm fuq in-nies tagħha. Jistaqsi fuq kolloksa kif inhu għaddej ir-restawr tal-Calì. Ikun irid jaf id-dettalji ħalli Hal Lija dejjem ikollha l-ahjar.

In-nies għaliex huma vera knisja ħajja. Jiltaqa' ma' ġuvintur, tfajliet, nisa u rġiel u ssibu jsaqsihom fuq il-karriera u kif tkun qiegħda tiżvolgi l-ħajja tagħhom. Tarah għadu sal-lum jitla' fil-qasam tal-mużew meta jsiru l-laqqħat għax jemmen li l-knisja hija n-nies barra milli jiltaqa' ma' xi ħbieb hemmekk ukoll.

Minn fuq il-għallarija tal-kappillan:

Propju s-sena l-oħra waqt il-ħruġ tas-Salvatur, rajtu fil-għallarija tal-kappillan, wiċċu kien jixhed x'inhu jħoss u f'qalbu ħass il-ferħ ta' Kristu Salvatur. Is-Salvatur għadda minn taħtu u żgur li kien dak il-hin li tah il-grazzja u fdalu parti mit-tmexxija tal-poplu kattoliku Malti. Ftit jiem wara gie mħabbar li l-Monsinjur Scicluna kien sar l-Isqof Awżiżlarju tal-gżejjer Maltin. Għamilnielu festi kbar u grazzi għall-kappillan Fr. David, tajna gieħ kif jixraq lill-Isqof ta' Hal Lija.

Niftakar f'waħda mill-attivitajiet, kien propju programm fuq it-televiżjoni fejn kien mistieden. Daqszejn ta' tifla kitbitlu poežija u xtaqet li taqrahieli waqt il-programm. Iżda minħabba li dak inhar kellhom xi ħsarat tekniċi, din il-poežija ma qrathilux. Wara l-programm ħarġet barra tibki, però rnexxielha tkellmu u tathieli f'idjej, filwaqt li bid-daħka qalilha: "Din ġa naqraha, tibżax u ġa nżommha." Fdin il-poežija din iċ-ċkejkna tagħna kitbitlu hekk:

DIN IS-SENA HEMM FUQ RAJTEK
HEMMHEKK, FL-GHOLI FEJN JIXRAQLEK
TARA LIL GESÙ FIT-TABOR
TISMA' LEHNU KIF SEJJAHLEK.

F'GALLARIJA FERM QADDISA
FUQ ID-DAR TAL-KAPPILLAN
MIN HEMMEKK INTI RAJTU HIREEĞ
JAGHTI L-BARKA TAS-SETGHAN.

HEKK KIF TFAĊĊA HU MINN TAHTEK

HEMM TEFAGHLEK HU IL-GRAZZJA
QALLEK "MONS IRRIDEK MIEGHI"
DAK IL HIN, HEMMEKK, FIL- PJAZZA.
U INT BISS QAS GHADDA F'MOHHK
LI XAHREJN BISS KELLHOM JGHADDU
BIEX INT F'MALTA HAWN TISSEJJAH
DIN IL- GRAZZJA HADT MINN GHANDU.

BHALA GRAZZI INT TAĆĊETTA
JA QASSIS ŻVELT MINN HAL-LIJA
U HA TWEGHDU HAGA WAHDA
LI HA TGHOŻŻ IL- KOTRA MALTIJA.

L-isqof ta' Hal Lija u l-Kažin ta' Sant'Andrija:

Wahda mill-ewwel attivitajiet tiegħu bħala Isqof Awżiljarju, Mons. Scicluna għamilha propju għall-kažin ta' Sant'Andrija. Fit-8 ta' Dicembru tal-2012 ġie mistieden mill-kumitat biex propju jawgura l-presepu haj li din l-għaqda tant tagħmel tajjeb. Dar miegħu kollu sal-inqas dettal, isaqsi lil min ha sehem u jiċċajta magħhom. Rajnieh juri interess ukoll f'din l-attività mill-kažin Sant'Andrija li issa saret attività mistennija wkoll mill-bosta Maltin li jżuruha.

Dak inhar il-kažin irregalalu karlotta u l-Mons. propju ta lill-kažin il-karlotta li kien beda juza' hu. Rigal ferm sabiħ u prezjuż għall-kažin li għandu l-karlotta tal-Isqof ta' Hal Lija.

Ir-rabta tiegħu mal-kažin ta' Sant'Andrija ma bdietx issa. Kien hu li f'għeluq il-ħamsa u għoxrin sena tal-kažin ġab il-kažin il-barka tal-papa: tifkira oħra sabiħa tiegħu. Meta kien ikun Malta waqt il-ħidma tiegħu f'Ruma kien jgħaddi u jieqaf iselleml lil min kien ikun quddiem il- kažin. Jagħti dik iċ-ċajta jew tislija u jkompli fi triqtu għad-dar tal-ġeniteturi

Il-kelma tal-Arcisqof

Ikun xieraq tassew li nispicċa dan l-artiklu tiegħi billi nisimgħu wkoll mill-fomm stess ta' Mons. Arcisqof Pawl Cremona jekk Mons. Scicluna huwiex l-Isqof ta' Hal Lija. Irnexxieli nisraqlu minuta mill-ħin prezjuż tiegħu u għamiltlu mistoqsija sempliċi li bill-kariżma tiegħu kollha u b'ċertu kuntentizza li qed jaħdem mill-qrib mal-Isqof ta' Hal Lija qalli dan li gej.

Saqsejtu: Eċċelenza jsemihielek lil Ha Lija meta tkunu f'xi diskursata bejnietkom?

Bla tlaqlieq qalli: Dażgur u ta' spiss ħafna. Nara fih li lil Hal Lija jħobbha ħafna. Ihobb ukoll ħafna l-festa tas-Salvatur.

Meta tisma' xhieda bħal din ma tistax ma thossox kbur li Hal Lija tat lill-għejjer Maltin, bniedem ta' għerf kbir, bniedem li lil Alla jaf iwasslu lil ħaddieħor, li l-karită li dejjem għallem Sidna Ĝesù jsibha fih ma' nies inqas ixxurjati minna. Rajnieh fil-quddiesa li cċelebra waqt il-festi tiegħu jitkellem u jfarraġġ lil persuna nieqsa mid-dawl, rajnieh kif sar Isqof jagħmel żjara fil-ħabs ta' Kordin, iqatta' ġurnata magħħom. L-opri tal-ħniena li ghallimna Ĝesù Salvatur narawħ jagħmlilhom fil-prattika b'għemilu. Huwa ta' eżempju ħaj u denju għal kulħadd. Huwa l-Isqof ta' Hal Lija.

L-ahħar tislima tmur lilu billi l-ewwel nett ngħidlu skużani li qgħadit nitkixx fuqu u nirringrazzjah f'isem ħafna nies tal-ħidma li qed iwettaq għall-ġid tal-poplu nisrani Malti u nirringrazzjah ukoll li baqa' li kien: l-Isqof ta' Hal Lija.

Il-festa tajba!

E.T. l-Isqof Mons. Charles Scicluna

Insellmulek għažiż ġuwna
għaliex aħna kburin bik
grazzja kbira niżlet fuqna

tama ġdidha għandna fik.
Kien is-Sibt sitta t'Ottubru
dlonk l-ahbar mar-rahal ġriet
iben dehen mir-rahal ċkejken
li sar Isqof malajr dwiet.
Fr. Charles iben Hal Lija
nilqgħuk fostna bid-diċenza
bl-umiltà ilkoll ngħidulek
merħba bik Sur Eċċellenza.

Mario Fenech
20.11.2012

CENTRAL ASPHALT LIMITED

Labour Avenue, Naxxar
Tel: 2141 2061, 2141 2469

- General
- Contractors
- Civil Engineering
- Works
- Concrete
- Blocks
- Manufacturers
- Sand - Spalls - Torba
- Ready Mix Concrete

Tislima lil Dun Salv Sammut mill-Awstralja

kitba ta' Mario Sammut

Gheżież ħbieb tas-Socjetà Sant'Andrija,

Jien kont midħla sewwa ta' Dun Salv, u dan l-ahħar kont kellimtu fuq it-telefown. Għalina li konna midħla tal-Każin fiż-żmien meta kellna l-Grupp 'The Wasps', nafu tajjeb kemm kellna appoġġ minn Dun Salv. Kien hemm żmien meta kien ilaqqagħna ħdejn il-kamra tal-billiard, u kien jipprova jgħallimna l-mužika. Qatt ma kien jaqtagħlina qalbna, u dejjem kelleu kliem ta' inkoraġġiment u tifħir. Meta xtara l-karozza Morris Minor, kien qis u fis-seba' sema u għalkemm kien ieħes ferm biex isuq, ta' kuljum kien jerħilha ghall-Katidral tal-Imdina, fejn kien idoqq anke l-orgni. Niftakru tajjeb li kien dejjem iġorr miegħu ghadd ta pakketti rrumblati f'karti kennella, li fihom kien ikollu ż-żgħar, biex isarrarf lil xi erba' tal-ħwienet. Ghall-ikel, hadd ma kien iħabbatha miegħu, u meta konna mmorru xi ikla lejn l-Imġarr ma' tal-Każin, kien jindafar mal-mejda l-ewwel wieħed u jillarga ferm aktar tard minn kulħadd. Kellu aptit enormi! Biss apparti minn dan kollu, fuq kolloxi Dun Salv kien Qassis eżemplari, habrieiki u ta' skola kbira. Qabel tlaqt lejn l-Awstralja, Dun Salv kien gie jżurna u waqt li konna qed nixorbu xi ħaġa fuq il-bejt, kelli martell u xi żewġ furmaturi li kont insejt nippakkja u tajthomlu. Tgħidx kemm feraħ, mhux ghall-valur tagħhom, imma għax kien ser ikunu tifkira tiegħi. Kull darba li ktibtu jew kellimtu fuq it-telefown, dejjem semmieli l-martell u l-furmaturi! Niftakar tajjeb li għal żmien twil kien ħabib ferm ma' missieri u tista' tghid li jekk lil Dun Salv ma kontx issibu l-Każin, kien ikun ħdejn Majsi fil-ġardina, fiċ-Čnus.

Mulej agħtiġ il-mistrieħ ta' dejjem.

F'Nhar il-Festa is-swalī tal-każin
sejkunu miftuħin għall-pubbliku
bejn is-7.30p.m. – 10.30p.m.

Wirja ta' Arti Sagra u Kunċert tal-Għid

Għall-ewwel darba, is-Socjetà organizzat Kunċert tal-Għid mill-Violin & Friends International Music Festival propju f'Hadd il-Għid, 31 ta' Marzu, 2013 fil-Każin tas-Socjetà taħt id-direzzjoni tas-Surmast bravu Volodymyr Baran bl-isem ta': *The Rising Stars*

Dan il-kunċert kien verament wieħed ta' livell għoli ħafna. Matul il-ġimgħat ta' qabel, studenti ta' nazzjonallitajiet differenti kienu jiġu l-każin biex jipprattikaw l-istrument favorit tagħhom. Kull student, bl-ġħajnejnha ta' għalliema professjonali, kelli jesebixxi t-talenti tiegħu f'dan il-kunċert. L-ġħalliema tal-istudenti, uħud minnhom professuri tal-mužika, ukoll esebixxew biċċiet ta' mužika tassew sabiha u ferrieħa li niżlet tajba ħafna mal-pubbliku li attenda. Daqqew kompożizzjonijiet popolari fosthom ta' W. A. Mozart, A. Piazzolla, J. Brahms u oħra. Għalkemm id-dħul għal dan il-kunċert kien b'xejn, saret ġabrab għall-ispejjeż kbar ta' restawr tal-pittura ta' Cali fil-Knisja Parrokkjali ta' Hal Lija.

Għall-ġranet sbieħ tal-Ġimgħa l-Kbira, is-Socjetà ħadet ħsieb torganizza wirja estensiva ta' Arti Sagra fil-każin tas-Socjetà. Wirja li kienet interessanti ferm u saret taħt id-direzzjoni ta' Mario Fenech. Nixtiequ minn qalbna nirringrażżjaw lil diversi individwi li sellfuna l-materjal materjal biex stajna ntellgħu din il-wirja artistika.

AL&DEN hairstudio

41, St Andrew's Street, Lija

Tel: 2142 0389

Mob: 9982 0919, 9989 4025

Monday to Saturday : 7.00am to 7.00pm

KUNCIERT TAL-GHID
organizzato dalla Soċjetà Sant'Andrija - Lija

Milli-Violins & Friends
International Music Festival

Il-Hadd
31 ta' Marzu, 2013
fit-8.00p.m.
fil-Każin tas-Soċjetà

"RISING STARS"

Concert

Jedegħi komponijonist:

W. A. Mozart,
A. Piazzolla,
J. Brahms und others

Natalia Raibel - violin (Germany)
Sark Arshakian - guitar (Armenia-USA)
Pavel Matanovskiy - piano (Netherlands)
u artisti tiflasciati mill-Germanya, Switzerland, Russia, Portugal u Azerbaijan.

Efrod li sejja: Donazionejpi jid-eż-żejt
L'hix ja-arrasir u-ġittawha tie Giuseppe Cali fil-Każja Preziosa ja' Hal Lija.

YAMAHA

*Runcert
tal-Għid*

X'kien sar mitt sena ilu

fil-Kungress Ewkaristiku Internazzjonali (1913)

minn Mons. Dun Gużepp Fenech

Fil-harġa tas-sena li għaddiet ta' din ir-rivista deher artiklu dwar it-thejjijiet li kieni saru ghall-Kungress Ewkaristiku Internazzjonali li kien sar f'Malta mitt sena ilu, fl-1913.

Din is-sena se nkompli nikteb dwar x'kien sar fl-istess Kungress. Nittama li b'dak li se taqraw tintebħu kemm ħadmu ta' qabilna sabiex jaġħtu qima u ġieħ lil-Ġesù Salvatur fl-Ewkaristija u nithegħġu lkoll sabiex aħna stess nimitawhom f'din id-devozzjoni.

F'din il-kitba se nghid xi ħaġa fil-qosor dwar iċ-ċelebrazzjonijiet solenni tal-Kungress innifsu. Għal dan it-tagħrif inqdejt bil-ktieb li ħareġ fl-1913 *L'XXIV CONGRESS EUKARISTICU INTERNAZZIONALI F'MALTA* (Mit-23 sas-27 ta April 1913) ta' P. F. Domenico Azzopardi S.Theol.Lec. O.P.

L-E.T. il-Kardinal Domenico Ferrata,
Legat tal-Papa fil-Kungress.

Ċirkulari u Ittra Pastorali

Fil-15 ta' Marzu 1913 il-Vigarju Ġenerali Mons. Luigi Attard ħareġ Ċirkulari li biha ħegġeg lill-Maltin biex jitkolbu għas-suċċess tal-Kungress u sabiex minnu joħroġ ħafna ġid. Ordna li fil-knejjes kollha ssir kuljum kwarta adorazzjoni quddiemi Ĝesù Sagamentat u tingħad talba speċjali qabel il-Barka Sagmentali.

Fil-Għid il-Kbir ta' dik is-sena l-Isqof ta' Malta Mons. Pietru Pace ħareġ Ittra Pastorali li fiha rringrażżja lill-Kumitat tal-Kungress u ordna li bħala preparazzjoni, fil-Knisja tal-Ġiżwiti l-Belt issir "Missjoni" ta' hmistax-il

ġurnata bi prietki kuljum u tliet ijiem ta' Tridu fil-parroċċi kollha ta' Malta. Wera x-xewqa tiegħu li kull familja żżejjen it-twieqi u l-għallarriji biex turi l-imħabba tagħha lejn Ĝesù fl-Ewkaristija.

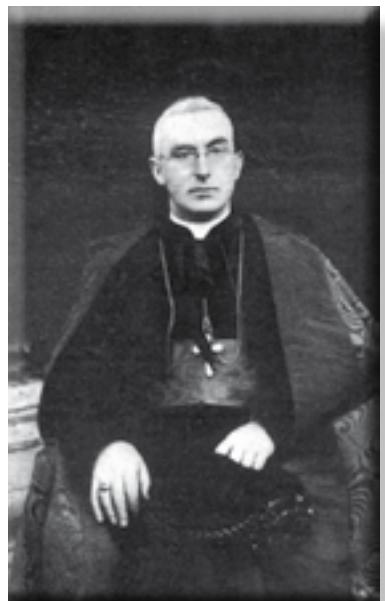
Wasla tal-Kardinal Legat

Kien jum li l-Maltin kienu ilhom jistennew li jasal, meta l-Kardinal Domenico Ferrata jiġi Malta. Dan wasal fit-22 ta' Marzu 1913, u ġie mwassal minn Sqallija mill-frejgata Ingliza "Hussar". Eluf ta' nies imlew is-swar ta' madwar il-Port il-Kbir, fuq iż-żewġ Barrakki (ta' Fuq u ta' Isfel) waqt li ħafna dghajjes ġarġu jilqgħu il-bastiment ġdejn il-breakwater. Il-Kunitat Generali, immexxi mill-Viči-President tiegħu Monsinjur Angelo Portelli O.P. kien fejn id-Dwana biex jilqgħu lill-Kardinal.

Minn kullimkien beda jinstema' l-ġħajjat ta' *Viva l-Papa! Viva l-Kardinal Legat! Viva l-ġažiża Religjon tagħna! Viva Ĝesu Sagmenta!* Il-Kardinal, liebes l-ahmar, beda jwieġeb billi jxejjer idejh. Minn fuq il-Knisja ta' San Filippu tal-Isla, ġew sparati 21 tir.

Wara li kien mwassal l-art mil-lanċa tal-Armirall u sellem lil dawk li kienu jistennewħ, il-Kardinal tela' fuq il-karozza mħejjiha għalihi miġbuda minn erba' żwiemel Fost iċ-ċapċċip tan-nies il-korteo għadda sa fejn il-knisja ta' Sarria, il-Furjana, fejn Monsinjur Pietru Pace, Arċisqof ta' Rodi u Isqof ta' Malta tah merbha f-isem il-kleru u l-insara kollha ta' Malta.

Wara li saru xi diskorsi oħra, bdiet purċiessjoni li fiha ġadu sehem l-ordiċċiiet

L-E.T. Mons. L. Heylen, Isqof ta' Namur,
President tal-Kunitat tal-Kungressi
Ewkaristiċi.

L-E.T. Mons. Pietru Pace, Arċisqof ta'
Rodi u Isqof ta' Malta.

religjuži kollha, is-saċerdot, il-kumitati u nies barranin li kienu laħqu ġew Malta, u minn fejn il-knisja ta' Sarria wasslu lill-Kardinal, miexi taħt il-baldakkin, merfugħ min-nobbli Maltin, sal-Konkatidal ta' San Ĝwann. It-toroq kollha kienu mżejna mill-aħjar. Wara l-funzjoni l-Kardinal ġie mwassal sal-Palazz tal-Isqof imdawwar mill-istudenti tal-Università.

Fl-okkażjoni tal-wasla tal-Kardinal Legat hadu sehem sitt baned: il-“Queen's Own” tal-Isla fid-Dwana, id-“Duke of Edinburgh” tal-Birgu taħt Sant'Anglu, il-“Vilhena” tal-Furjana ħdejn Sarria, Il-“Prince of Wales” tal-Birgu fejn it-tribuna, “La Vallette” fejn San Ĝwann u l-“King's Own” fi Pjazza San Ġorġ.

L-Ewwel Laqgħa fir-Rotunda tal-Mosta

L-ġħada fil-ġħodu l-pellegrini barranin u ħafna Maltin daħlu l-Belt Valletta u żaru l-knejjes li kienu mżejna għall-okkażjoni tal-Kungress. Il-Kardinal Legat laqa' lill-membri tal-Kapitoli, lis-saċerdot, religjuži, sorijiet u lajči Ii marru jsellmulu fil-Palazz tal-Isqof. Fis-1.00 p.m. l-Kardinal mar iżur lill-Gvernatur Rundle fil-Palazz tiegħu, il-Belt. Fis-2,30 p.m. il-qniepen tal-Belt taw is-sinjal li kien telaq fi triqtu lejn il-Mosta għall-ewwel laqgħa tal-Kungress. Ghadda mill-Furjana, l-Hamrun u Birkirkara. Matul it-triq kien milqugħi mill-ferħ tan-nies li bdew iwaddbu l-fjuri lejn il-karozza li kien riekeb fuqha, immexxija minn erba' zwiemel.

Il-kardinali, l-isqfijiet, xi kbarat u l-membri tal-Kumitat Malti li hadu sehem fil-Kungress.

Il-Knisja tal-Mosta, fejn saru l-laqghat tal-Kungress.

Meta wasal il-Mosta, il-Banda daqqet l-Innu tal-Papa u wara li daħal ġħal ftit ħin fid-Domus Curialis, kien imwassal fil-knisja, fost iċ-ċapċip tal-preżenti, sal-altar maġġur mill-Isqof Angelo Portelli, il-Vigarju Ĝenerali, fejn qaqħad fuq is-sedja tal-presbiterju bejn żewġ kardinali oħra, imdawwar mill-isqfijiet fuq naħa u mill-Kumitat tal-Kungress fuq in-naħa l-oħra.

Il-laqgħa bdiet billi Mons. Heylen, Segretarju Ĝenerali tal-Kumitat Internazzjonali, iddikjara l-XXIV Kungress Ewkaristiku Internazzjonali miftuh b'indirrizz lill-Kardinal Legat u qara telegram mibgħut lill-Qudsija Tiegħu, il-Papa. F'dan it-telegramm il-kongressisti, magħqudin fil-fidi lejn Ĝesù Sagamentat, talbuh il-Barka Apostolika fuqhom u fuq il-ħidma tagħħom.

Wara li nqrat il-Brevi dwar l-għażla tal-Kardinal Legat, l-istess Kardinal Ferrata għamel diskors tal-ftuħ, diskors twil u mill-isbaħ, mimli kliem ta' tifħir sinċier lill-Kristu Sidna, lill-Vigarju tiegħu, lir-Religjon Nisranija, lill-fidi tal-Maltin u lill-kobor tal-istorja ta' Gżirtna. Dan id-diskors ġie milquġħ minn ċapċip fit-tul u ghajjat ta' ferħ minn kulħadd.

Wara d-diskors tal-Kardinal, kien imiss lill-Isqof ta' Malta Mons. Pietru Pace li jwieġbu u jirringazzjajha. Warajh tkellem il-Vigarju Ĝenerali Mons. Portelli, f'isem l-Isqof u l-Kleru kollu ta' Malta, ta meħba lill-kongressisti barranin b'diskors studjat fuq il-ħsieb ta' San Pawl mill-Ittra tiegħu lill-Efesin: "M'intomx le milquġħa f'dar ġaddieħor, m'inthomx barranin, imma beltin u midħla tad-dar t'Alla".

Biex jilqgħu lill-pellegrini barranin saru mbagħad żewġ diskorsi oħra: wieħed bl-Ingliz minn Dr. Mattei, u ieħor bil-Franciż minn Mons. Emard, isqof Kanadiż. L-ahħar diskors tal-Laqgħa sar minn Patri Vincenz Sammut, S.J., Rettur tal-Kullegġ S. Alwiġi, ta' Birkirkara.

Il-Hamis, 24 ta' April, l-Għid tat-Tfal

Il-Hamis fil-ġħodu kien iddedikat għat-tfal. Fil-Knisja ta' San Publiju, il-Furjana, ingabru t-tfal tal-Belt, tal-Furjana u tal-parroċċi tal-qrib sabiex jassistu ghall-quddiesa mil-Legat tal-Papa. Billi ma kienx hemm wisa' għal kulħadd kellhom jitqassmu fil-knejjes ta' Sarria u tal-Patrijet Kapuccini. Fil-parroċċi l-oħra l-quddiesa saret fil-knisja tagħħom. L-Isqof Portelli, qabel il-quddiesa għamel diskors qasir. Hames Isqfijiet barranin għenu lill-Kardinal fit-tqarbin.

Wara l-Quddiesa t-tfal marru lejn il-Mall, fejn ġew mogħtija xi ħaġa x'jeklu u waqt li mxew wara l-bandali tagħħom, resqu lejn il-Belt u għaddew minn Strada Rjali, illum Triq ir-Repubblika. Il-Kardinal u dawk ta'

madwaru raw din ix-xena sabiha mill-gallarija tal-*Casino Maltese*. Hawn ta' min jgħid li t-tfal, huma u deħlin il-Belt kantaw bit-taljan, għall-ewwel darba, l-innu “T'adoriam, Ostia Divina” ta' Mons. Carmelo Psaila u mužika tas-Surmast Ġużeppi Caruana. Mons. Luigi

Bignami, Arcisqof ta' Sirakuża, meta sema' dan l-innu, b'għaxqa kbira qal lil ta' madwaru: “Così si canta in paradiso!”, bil-Malti: “Hekk ikantaw fil-Genna!”. It-toroq imżejna mill-Furjana għall-Belt kien mimlija bin-nies ferħanin jammiraw lit-tfal Maltin, li min-naħha tagħhom bdew ikantaw u jgħajtu: “Viva l-Papa”, “Viva l-Kardinal Legat” u “Viva Gesù Sagramentat”.

Waqt li kienet issir din il-funzjoni, komplew ġejjin il-pellegrini barranin. Mal-vapur “Ile de France” wasal il-Kardinal Santos y Alma Arcisqof ta' Sivilja, Flimkien ma' 243 Spanjol. Kif niżlu l-art, marru f'purċissjoni lejn il-Konkatidral ta' San Ģwann. Mons, Fedriano Giannini, Arcisqof ta' Bejrut, Delegat Apostoliku tas-Sirja, qaddes l-Isla u l-Kardinal Franciscanava f'Birkirkara, Fil-knejjes tal-Belt saru laqgħat għall-pellegrini Ingliżi, Taljani, Franciżi, Spanjoli, Belġani, Germaniżi u Griegi.

It-Tieni Laqgħa fil-Mosta

It-tieni laqgħa fil-Knisja tal-Mosta mexxiha Mons. Heylen, Segretarju Permanenti Internazzjonali tal-Kungressi. Attendew għaliha bosta kardinali u isqfijiet, fosthom il-Kardinal Bourne tal-Ingilterra akkumpanjat mid-Duka ta' Norflok.

Id-disorsi li saru kien dawn: Mons. Luigi Farrugia tkellem dwar “L-Ewkharistija u Malta”, l-Avukat Giovanni Galea dwar “Il-Liturgija tal-Quddiesa”, il-Professur Anastasju Cuschieri, O.C. dwar “Il-Quddiesa Riparatriċi” u l-Kanonku A.F. Leynaud dwar ”Il-Quddiesa fl-Istorja tal-Knisja tal-Afrika”.

Fl-istess ħin ta' din il-laqgħa, fil-Belt Valletta kienu qeqħdin isiru prietki speċjali f'diversi knejjes. F'San Ģwann ipprieta l-Isqof ta' Pesera, Mons. P.Paolo Tei, O.F.M.Cap. li kien diġa' gie Malta qabel; fil-knisja ta' San Pawl kien hemm Patri Luigi Attard, O.F.M.; f'dik ta' San Duminku Patri Rużarju Spiteri O.P. u f'San Publju, il-Furjana Mons. E. Vassallo.

Il-Barka Sagramentali tal-bahar minn fuq il-Barrakka ta' Fuq.

Dakinhar ukoll sar riċeġment fil-Palazz tal-Isqof u l-Banda “King’s Own” daqqet fi Pjazza San Ġorġ. Fil-Knisja ta’San Duminku saret Adorazzjoni quddiem Gesù Sagramentat u quddiesa fis-siegha ta’ billejl li ġħaliha attendew 3000 ruħ. Elfejn ruħ oħra semgħu quddiesa oħra fit-tlieta ta’ fil-ġħodu bħala għeluq tal-adorazzjoni.

25 ta’ April

Fil-25 ta’ April, fit-8.00 a.m. il-Kadinal Ferrata telaq mill-Belt Valletta ġħall-Imdina, biex iqaddes fil-Katidral. Kien milqugħ ir-Rabat fil-knisja ta’ Santu Wistin. Hemmhekk il-Markiż Apap Bologna qralu indirizz u ġie meħud fi proċessjoni lejn il-Kattidral taħt baldakkin merfugħ minn sitt nobbli Maltin. Fl-10.30 a.m. beda l-Pontifikal fil-preżenza tal-kardinali l-oħra u ġħadd kbir ta’ isqfijiet. Il-mužika kienet taħt id-direzzjoni ta’ Maestro Paolino Vassallo. Wara l-Kardinal kien mistieden għall-pranzu għand il-nobbli Ursola De Piro.

Dakinhar ukoll fil-Knisja tal-Griegi, il-Belt Valletta sar Pontifikal mill-Isqof Mons.N. Camer, Rettur tal-Kullegg Maronita, tar-Rit Siro-Maronita, li fih inqara l-Vanġelu bil-Malti, skont l-użanza tagħhom. Il-Pellegini Spanjoli kellhom quddiesa fil-knisja ta’ Ĝiežu.

Il-Belgjani u l-Franciżi ingħaqdu flimkien għall-quddiesa fil-knisja ta’ San Frangisk fi Triq Irjali. It-Taljani Itaqgħu fil-Knisja tal-Ġiżwiti fi Triq il-Merkanti. Wara sar diskors minn Mons. Lagumina, President tat-Taqsima, dwar “Id-devozzjoni lejn Gesù Sagramentat”. Warajh Patri Agostino Gemelli O.F.M. tkellem dwar “Il-verità tal-Ewkaristija fost l-ġhorrieff”.

Il-pellegrini Spanjoli u Portugiżi Itaqgħu fil-knisja ‘Ta’ Ĝiežu’ l-Belt Valletta fejn qaddes il-Kardinal Almaraz y Santos li ħadem ħafna biex ikabbar id-devozzjoni lejn il-Kwaranturi u s-Siġħat ta’ Adorazzjoni quddiem Gesù Sagramentat.

L-istudenti Itaqgħu fl-Oratorju tal-Konkatidral ta’ San Ģwann, taħt it-

Il-purċissjoni tal-ahħar, hierġa minn Bieb il-Belt.

tmexxija tal-Prof. Mons. Giovanni Maria Pelizzari, Isqof ta’ Piacenza. Id-diskorsi saru mill-Prof. Mons. Giovanni Fomosa dwar “L-Ewkaristija u Malta”, mill-istudent tal-Mediċina Giuseppe Ingłott dwar “Moħħ il-bniedem jimtelā’ bid-dawl

tal-grazzja permezz tal-Ewkaristija” u l-Kjeriku Edmondo Tabone, li tkellem dwar l-Ewkaristija. Fl-aħħar tkellmu wkoll iż-żewġ Isqfijiet preżenti, Mons. Giorgio Del Rio, Isqof ta' Gerace (Calabria) u Mons. Pelizzari. Fil-laqgħa tal-jum ta' wara tkellmu Patri Gemelli dwar “Il-verità tal-Ewkaristija fost l-ghorrief” u l-Kjeriku E. Dandria dwar “Ix-Xirkta tal-Adorazzjoni Riparatriċi”.

Il-Pellegrini Inglizi Itaqgħu fil-Knisja ta' Santu Wistin u ppriekta Fr. Banin minn Londra dwar “L-istorja tal-Ewkaristija fl-Ingilterra”. Fr. Heeley, saċċerdot Amerikan tkellem dwar “Il-Ġibda Nisranija lejn l-Ewkaristija”.

Fil-knisja tal-Ġiżwiti Itaqgħu il-pellegrini Taljani, taħt il-presidenza ta' Mons. Lagumina. Kellmuhom Mons. Catalanotto dwar “Id-devozzjoni lejn is-Santissimu Sagrament”, Patri Gemelli dwar “il-verità tal-Ewkaristija fost l-ghorrief” u Patri Alfonso De Feo, Redentorista, dwar “Id-devozzjoni lejn Gesù Sagamentat fil-Belt ta' Napli”.

It-Tielet Laqgħa tal-Mosta

Fl-istess jum saret it-tielet laqgħa Ġenerali tal-Kungress fil-Knisja tal-Mosta. Kif semmejt qabel, il-pellegrini tal-pajjiżi differenti kellhom il-laqgħat tagħhom fil-Belt u ħafna isqfijiet attendew ghall-Pontifikal fil-Katidral tal-Imdina. Għalhekk mis-sagħtejn ta' wara nofs inhar 'il quddiem numru kbir ta' karozzini bdew iġorr mill-Belt lil dawk li kellhom jieħdu sehem f'din l-aħħar laqgħa tal-Mosta.

Mons Heylen reġa' ppresieda l-laqgħa, li għaliha attendew Il-kardinali Bourne u Almarez y Santos. Kien hemm ukoll id-Duka ta' Norfolk flimkien mal-Kaptan J. Kontino Theuma Castelletti.

Wara t-talba kulhadd qam bil-wieqfa u nqara t-telegramm tal-Papa, twiegħiba għal dak li kien bagħtlu l-Kardinal Legat. Kien jgħid hekk:

Ruma, 24 ta' April, 1913.h

“Lill Kard. Ferrata, Legat tal-Papa – Malta.

Il-Papa Re Piju X, b'qalb ta' missier jilqa' l-eku tal-leħen kollu mħegġeg

It-Tribuna, armata fejn illum hemm il-Monument ta' Kristu Re, minn fejn il-Kardinal Legat tal-Papa Domenico Ferrata ta' l-Benedizzjoni fi tmiem il-Kungress.

ta' tant ulied, illi, fil-waqt li dawru lejh il-ħsibijiet ta' mħabbithom, bdew f'dik l-istorika Gżira, glorjuža għall-ġrajjiet glorjuža tagħha, iċ-ċerimonji kbar Ewkaristiċi u magħhom magħkuda bi ħsieb wieħed ta' qima quddiem ir-rebħ ta' Ĝesù Sagramentat, jitlob 'l Alla biex isaltan fuq kulħadd bl-imħabba tiegħu u jibgħat fil-wisa' kollha l-mitluba barka apostolika lil kull wieħed mill-kongressisti u fuq kolloks lilek Em.mu Kardinal Legat, lill-Kardinali l-ohra, lill-Arcisqfijiet, u lill-Isqfijiet li huma hemm, Barka ġabbara tal-għeżejż grazzi tas-sema.

Kard. Merry Del Val.

Ma setax jonqos iċ-ċapċip kbir u l-ġħajjat ta' "Viva l-Papa" mill-poplu li laqa' dan it-telegramm. Id-diskors ewlieni din id-darba għamlu l-Kardinal Bourne dwar "L-Ewkaristija u l-familja". iżda qabel feraħ bi kliem mill-isbaħ lill-Isqof Pietru Pace għall-kuraġġ li kellu fit-thejjija tiegħu u feraħlu għas-suċċess li kiseb. It-tieni kelliemi kien l-Avukat Arturo Mercieca, li tkellem dwar "L-Ewkaristija u t-Tfal".

Tkellmu ukoll Patri Gemelli dwar "L-ewkaristija u Lourdes" u t-Tabib Gian Felice Inglott fuq is-suġġett: "L-Ewkaristija fl-athħar siegħa qalila tal-ħajja", jew "L-Ewkaristija bħala Vjatku". Dawn id-diskorsi ġew milquġha b'ċapċip kbir u ħafna kienu dawk li marru jifirħu lill-kelliema.

Dak inhar stess fil-knejjes tal-Belt Valletta komplew isiru l-laqgħat għall-pellegrini barranin. Fit-8.00 p.m. fil-Konkatidral ta' San Ģwann ipprietka l-Eċċ, Tieghu Mons. Schiro', mill-Greċċa, Arcisqof ta' Neocesarea, li kien digħi' magħruf ħafna f'Malta. Tkellem dwar "Kristu huwa l-Iben ta' Alla l-ħaj".

25 ta' April 1913

F'dan il-jum, fil-ġħodu, saru diversi quddies fi knejjes differenti f'Malta: Fil-Konkatidral ta' San Ģwann qaddes il-Kardinal Francinava, f'San Pawl l-Isqof ta' Malta Mons. P. Pace għall-istudenti tal-Università, fil-knisja tal-Portu Salvu l-Kardinal Laudli, fil-knisja tal-Ġiżwiti, Mons. Giuseppe Schiro, Arcisqof ta' Neocesarea, l-Isla l-Kardinal Almaras y Santos, is-Siggiewi Mons. Berti, Isqof ta' Umbria, iż-Żurrieq Mons. Bartolomeo Lugemini, isqof ta' Girgenti u Palermo u l-Mosta l-Kardinal Bourne u ħafna isqfijiet oħra.

Għeluq tal-Laqqat il-Kbar

Din il-laqgħa saret fil-11 a.m. fir-Rotunda tal-Mosta u attendew għaliha l-Kardinal Legat u tliet Kardinali oħra: Lualdi, Nava u Almaras. Mons. Heylen ippresieda l-laqgħa li fiha tkellem Patri Antonio Keanza S.J. edutur

tar-rivista “Civiltà Cattolica”, flok l-Isqof Mons. Zorn de Bulach, dwar “It-talb għall-konverżjoni tal-Lvant”. Warajh tkellem id-Dekan Mons. Giuseppe Farrugia, Vigarju tal-Isqof ta’ Ghawdex, li ttratta dwar “Iż-żjara ta’ filgħaxija u s-Siegħa Qaddisa tal-Adorazzjoni”. Wara dan il-Magistrat Giuseppe Cremona tkellem dwar “Il-ġid li l-Ewkaristija tagħmel fis-soċjetà”.

Imbagħad il-Kanonku Abbat Desgranges, il-President tal-Ġuvintur Insara, ”Jeunesse Chatolique” ta’ Franza, għamel diskors dwar is-“Soċjetà li tqoqħod taħt il-mant ta’ Gesù Sagmentat u l-ġid li taqla’ mill-altar, tron ta’ sidha, tal-Feddej tagħha, ta’ Missierha”. Tkellem ukoll il-Kardinal Spanjol Almaras y Santos u faħħar it-tieba Nisranija tal-Poplu Malti li wera fil-Kungress.

Għalaq l-aħħar laqgħa l-Legat tal-Papa Kardinal Ferrata u beda d-diskors tiegħi b'dan il-kliem: “ Il-Kungress tagħna għoddu spicċċa. F’dil-Gżira, li tilqa’ lil kulħadd bil-qalb u li tisirqek bil-ġmiel tagħha. aħna għaddejna jiem tassew sbieħ u ġelwin li ma ninsew qatt, li kienu wkoll ta’ ġid mill-aqwa għar-ruħ u għar-religjon tagħna.” Irringrazzja lil dawk kollha li ġadmu fil-Kungress u stieden lil kulħadd, Maltin u barranin, biex jieħdu sehem fil-purċissjoni li kellha ssir fl-ġħeluq tal-Kungress.

Fl-aħħar ta’ din il-laqgħa l-Isqof ta’ Malta Mons. Pace offra kalċi tad-deheb lill-Kardinal Legat. Dan il-kalċi kien tal-Isqof Malti Casolani u llum jinsab fit-teżor tal-Arċi-Bażilika tas-Salvatur tal-Lateran f’Ruma.

Il-Barka Sagumentali fuq il-Baħar

Din saret is-Sibt filgħaxija, lejlet għeluq il-Kungress. Madwar is-swar tal-Port il-Kbir, madwar 120,00 ruħ kienu qed jistennew din il-ġrajja speċjali. Fil-5.00 p.m. bdiet hierġa l-purċissjoni mill-Konkatidral ta’ San Ģwann li fiha ġadu sehem 200 fratell tal-Knisja ta’ San Duminku, numru kbir ta’ saċerdoti u reliġjuzi u l-Kapitlu tal-Katidral. Il-Kardinal Legat ġarr is-Santissimu Sagament, mexa taħt il-baldakkin merfugħ minn membri tal-Kunitat tal-Kungress.

Fil-Port il-Kbir, taħt il-Barrakka ta’ Fuq, kien hemm numru kbir ta’ dghajjes u laneċ. Malli s-Sagament twassal fuq tribuna mibniha apposta fuq il-Barrakka ta’ Fuq, kor ta’ madwar 800 żaghżugħ u żaghżugħha fil-Ponta tal-Isla, instema’ jkanta “O Salutaris Hostia” u t-“Tantum ergo”. Meta l-Kardinal Legat bierek il-baħar u lil Malta kollha, instemgħu is-safar tal-laneċ u tal-bastimenti, u l-qniepen tal-parroċċi madwar il-Port daqqew flimkien biex issellmu lil Gesù. Waqt li x-xemx bdiet niežla fix-xefaq tal-Punent ta’ Malta, il-purċissjoni reġgħet lura lejn San Ģwann.

Jum Tmiem il-Kungress Filgħodu

Sebaħ il-jum tal-Hadd, is-27 ta' April 1913, il-jum li fih kllu jintemm il-XXIV Kungress Ewkaristiku Internazzjonali f'Malta. Filgħodu sar Pontifikal solenni fil-Konkatidral ta' San Ģwann mill-Kardinal Legat, l-Em. Tiegħu Domenico Ferrata, li fih ħadu sehem erba' Kardinali oħra, 30 isqof, u ħafna personalitajiet, fosthom id-Duka ta' Norfolk. Il-Pontifikal intemm bil-Barka Apostolika mogħtija mill-Kardinal Legat. Wara l-Pontifikal li spiċċa fil-11.00 a.m., il-Kardinal kien meħud fil-Palazz tal-Isqof fost il-ferħ ta' folol kbar ta' nies.

Fl-istess jum fil-ġħodu saru Pontifikali oħrajn minn Isqfijiet barranin fil-Furjana, l-Birgu, l-Imqabba u l-Imsida, fejn 200 tifel u tifla rċevel 1-ewwel Tqarbina.

Il-qofol tal-Kungress kien għadu ġej. Dan kllu jintemm b'purċissjoni solenni bis-Santissmu Sagament mill-Konkatidral ta' San Ģwann għall-Furjana, fejn kellha tingħata l-Barka Sagramentali. Folol kbar ta' nies bdew jersqu lejn il-Belt biex jassistu għal din il-purċissjoni, li bħalha la qatt kienet saret u l-anqas għadha saret sal-lum.

Il-purċissjoni bdiet ġierġa fit-3.30 p.m. Fil-bidu mxew il-Boys' Brigade u membri tal-Pulizija fuq iż-żwiemel. Wara dawn kien hemm it-tfal tal-Istitut St. Patrick ta' Tas-Sliema u soċjetajiet oħra. Hadu sehem iktar minn 4,146 fratell minn Malta kollha, membri ta' aktar minn 100 Konfraternitā, erbgħa erbgħha, 323 patri mill-Ordnijiet Religjuzi ta' Malta, membri tal-Gvern, seminaristi, u madwar 500 saċċerdot, mill-parroċċi, Kapitoli u Kappillani ta' Malta u Ghawdex, Monsinjuri u Prelati barranin, 36 isqof, u fl-ahħar il-Kardinal Legat bis-Sagament Imqaddes. Il-baldakkin kien merfugħ minn nobbli Maltin. Erba' nobbli Ingliżi refgħu l-umbrella.

Wara s-Sagament imxew erba' Kardinali, il-Kunitat tal-Kungress, ġemgħa akkадemiċi, pellegrini barranin Franċiżi, Taljani, Spanjoli u Portugiżi (b'kollo 6890) u madwar 3000 Malti. Il-purċissjoni damet ġierġa mill-Konkatidral ta' San Ģwann sagħtejn u għaddiet minn dawn it-toroq: Triq Merkanti, Triq San Duminku, Triq Irjali (illum Triq ir-Republika), u waqfet fil-knejjes ta' San Duminku u ta' San Franġisk ta' Putirjal, fejn ingħatat il-Barka Sagramentali.

Meta l-baldakkin ġareg minn Bieb il-Belt, il-purċissjoni għaddiet minnof ix-Xaghra tal-Furjana, lejn Balzunetta, minn Triq l-Argotti għall-knisja ta' Sarria u Triq Sant Anna u dritt għat-Tribuna li kienet armata fejn illum hemm il-Monument ta' Kristu Re. Kien stmat li matul it-triq kien hemm 100,000 ruħ jaraw il-purċissjoni għaddejja.

Tant kien temp sabiħ, li x-xemgħa ta' fuq it-Tribuna baqa' jixgħel. Meta ntemmet il-purċissjoni, tkanta it-Te Deum u nghatnat il-Barka Sagumentali. Malli spicċat il-funzjoni, żewġ saċerdoti, wieħed Malti u ieħor Taljan, bdew jgħajtu bil-ferħ: "Viva Ĝesù Sagmentat, Viva l-Papa, Viva l-Kardinali, Viva l-Barranin aħwa tagħna", u ġew milquġha minn ċapċip kbir u ghajjat mill-folla. Is-Sagament ittieħed mill-Kardinal fil-Knisja ta' San Publju, fejn reggħet ingħatat il-Barka Sagumentali.

Il-folla kompliet il-festa. Daħlet il-Belt u kompliet tkanta innijiet ta' tifhir lil Ĝesù Ewkaristija. Xtaqet tagħti tislima xierqa lill-Kardinal Legat, iżda dan daħal il-Belt minn Bieb ix-Xatt. Dakinhar il-Belt kien fiha għaxxa, bid-dwal taż-żejt, xema' u l-elettriku, specjalmenteen fit-toroq li minnhom kienet għaddiet il-purċissjoni. Din il-mixegħla ma kinetx biss fil-Belt, għaliex minn fuq il-Barrakka ta' Fuq, Malta kienet tidher huġġiegħa waħda u minn fuq Bieb-il Belt kont tista' tilmaħħ l-irħula kollha bil-mixegħla li kienet tiddi tal-kampnari u l-koppli tal-knejjes tagħhom. F'dak il-jum Malta kollha riedet turi d-dawl tal-fidi u l-ħeġġa tal-imħabba li kienet tiddi f'qalbha lejn is-Sultan tal-glorja, lejn Ĝesù fl-Ewkaristija.

'il għada t-Tnejn, permezz tal-ferrovija, mill-Belt Valletta telaq pellegrinaġġ ta' Maltin u barranin lejn is-Saqqajja, minn fejn imxew lejn il-Knisja Parrokkjali ta' San Pawl mal-Isqfijiet S. Liete de Vasconcellos, Giuseppe Imard u l-Vigarju Ĝenerali Mons. Angelo Portelli O.P., fejn dan tal-ahħar għamel dikors li fis-saqqa wera li l-Appostlu San Pawl hemmhekk kien żera' ż-żerriegħha tal-fidi, u minn hemm kibret u xterdet mal-Gżira kollha. Mons. Emard iċċelebra l-Quddiesa.

Il-Kardinal Legat Imur Ghawdex

L-ġħada t-Tlieta, l-Kardinal Legat mar Għawdex, għaliex kien xieraq li din id-Djōcesi tieħu sehem ukoll fil-Kungress. Kien milquġħ b'ferħ kbir mill-Isqof ta' Ghawdex, Mons. Giovanni Camilleri O.S.A. u l-poplu tal-Gżira. Fost għajjat ta' "Evviva" tela' l-Katidral, fejn kanta Te Deum, Tantum ergo u ta l-Barka Sagumentali. Wara niżel fejn il-Kappella Ta' Sabina, u berikha sabiex fiha tibda ssir l-adorazzjoni perpetwa.

Sebaħ l-ġħada, l-Erbgħha, 30 ta' April, u l-Kardinal Legat b'għafsa ta' qalb kċċu jħalli l-Malta. Mill-Palazz tal-Isqof tal-Belt niżel id-Dwana fost folla kbira li baqgħet miexja miegħu sax-Xatt. Wara li kulħadd xtaqlu l-vjaġġit it-tajjeb, rikeb fuq il-lanċa tad-Dwana li wasslitu sal-vapur HMS Hussar tan-Navy Inglīza.

Xi ntqal Dwar is-Succēss tal-Kungress

Fl-ahħar nistgħu nagħmlu mistoqsija: Irnexxa xejn dan il-Kungress Internazzjonali li sar f'Malta fl-1913? It-tweġiba nsibuha minn dak li ntqal jew inkiteb dwaru mitt sena ilu.

Il-gazzetta tal-Vatikan “Osservatore Romano” kitbet: “Kungressi oħrajin setgħu jiftaħru aktar minn dan ta’ Malta bil-kobor tal-post fejn ġew miġbura u bil-ghadd ta’ nies li ħadu sehem fihom. Iżda ebda wieħed minnhom ma kċċu dan: li l-popolazzjoni kollha ta’ fejn sar, ħadet sehem kollha kemm hi, bil-ħeġġa kollha tagħha.”

Il-Kan. G. Sansica, Segretarju tal-Isqof Raiti qal; “Malta, ġawhra tal-Mediterran, hija art ta’ vera mħabba Nisranija u l-Kungress Ewkaristiku li sar fiha hu veru trijond mill-aqwa ta’ din l-imħabba.”

Il-gazzetta “La Croix” ta’ Parigi kitbet: “Malta, f’dal-Kungress Ewkaristiku Internazzjonali wriet lid-dinja kollha l-ħeġġa qawwija ta’ poplu magħqud lejn l-Ewkaristija.”

Lord Clifford qal : “Il-ħeġġa u t-tieba tal-Maltin kienu f’dal Kungress aktar milli stajt naħseb, u jibqgħu f’moħħi għal dejjem”.

L-Isqof Giuseppe Medardo Emard, ta’ Valleyfield, il-Kanada, qal: “Fil-wirja tal-fidi u fil-ħeġġa tal-poplu, dal-Kungress ta’ Malta għaddha lil dawk kollha li saru f’nazzjonijiet kbar u aktarx ma jsirx ieħor bħalu”.

Il-Kardinal Bourne ħalla miktub: “Inħalli Malta b’tifikra li ma tintemm qatt fuq il-Kungress Ewkaristiku: id-devozzjoni lejn is-Santissmu Sagament hekk shiħa fil-poplu kollu. Diffiċli ssibha f’art oħra. Hemm ħwejjeg li biex tifhimhom trid tarahom, u meta tkun rajthom, ma tinsiehom qatt. Nitlob il-barka ta’ Alla fuq Malta, fuq is-sacerdoti tagħha, fuq il-poplu kollu fidil tagħha.”

Apap Stores

45, Sir Ugo Mifsud Street, Lija • Tel: 2143 6144

Opening Hours: 5.00am - 12.30pm & 3.30pm - 7.00pm

For fresh food, fresh milk & all varieties

Ġmiel is-Sema

Mario Fenech

Harist 'il fuq fis-sema ħiemed
fil-baħħ sewdieni ta' bil-lejl
ilmaħt minjiera ta' kristalli
jpetptu b'dija ta' qamar f'dell.

Miljuni ta' stilel imbieghda
jeħħu donnhom brillanti
imlewna f'seher inspjegabbli
kuruni mżewqa b'djamanti.

Tas-sema nifhimx il-misteru
nistħajjal l-anglijkantaw
ħlejju għana miġbura jtenu
melodija f'ferħ ivarjaw.

Imdawwar b'gójjelli prezjużi
baħar kwiekeb ikkuluriti
maħluq b'kobor t'id Majestuža
mpittra tili infiniti.

Qatt nifhem l-univers Mulejja
xeni tal-ġhaġeb isahħrungi
qawsalla fl-oskur irfinuta
f'baħar ta' hena jitlfuni.

Qatt nasal biex nifhem saltnatek
dak kollu maħluq fis-smewwiet
ridt ingawdi l-ħolqien kollu tiegħek
b'dak li l-ġħajnej titpaxxa fis-skiet.

O sema li tilma fl-ghaxija
bħal donnok qed tistidinni
biex nagħżel minn l-isbaħ rubini
saltnatek imlellex turini.

16.9.2012.

Riċeviment tal-Festa 2012

Bħalma jsir kull sena, il-Kumitat ha īsieb biex għall-okkażjoni tal-festa tas-Salvatur tal-2012, isir ir-riċeviment annwali għall-membri u l-mistednin tas-Socjetà. Matul dan ir-riċeviment, minbarra li saru d-diskorsi mill-ufficċjali tas-Socjetà, il-Kappillan u s-Sindku, saru wkoll diversi għotjiet u prezentazzjonijiet.

Wara d-diskorsi tal-okkażjoni li saru fil-ġnien tal-każin, il-President tas-Socjetà, is-Sur Joseph Portelli, ippreżenta *momento* li Sur Joseph Mallia, President Onorarju tas-Socjetà, kif ukoll lill-W. Rev. Mons. Mose` Borg, fl-okkażjoni tal-40 anniversarju mill-Ordinazzjoni Saċerdotali tiegħi.

Is-Segretarju, f'isem il-Kumitat u l-membri tas-Socjetà, ippreżenta *momento* specċjali lill-President attwali tas-Socjetà fl-okkazjoni tal-15-il sena kemm ilu jokkupa din il-presidenza.

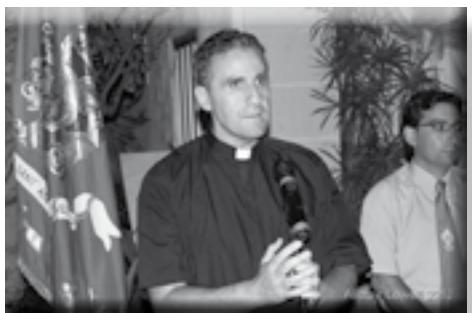
Is-Sindku ta' Hal Lija, Dott. Ian Castaldi Paris, f'ismu u f'isem il-familja tiegħi, ippreżenta lis-Socjetà sett pittura ta' xeni minn Hal Lija li juru l-Knisja Parrokkjali, it-Torri Belvedere, il-Knisja ta' San Pietru

u l-Miħlha unika li tinsab fl-inħawi tal-Knisja tal-Mirakli. Dawn il-kwatri llum jinsabu fis-sala tal-kumitat u jkunu jistgħu jitgawdew mill-pubbliku f'nhar il-festa tas-Salvatur, meta s-swali tal-każin ikunu miftuhin għall-pubbliku bejn is-7.30p.m. u 10.30p.m.

Bosta individwi pprezentaw għotjet ġeneruži lill-President tas-Soċjetà bħala kontribut għall-ispejjeż tas-Soċjetà għall-festa tas-Salvatur.

F'isem il-Kumitat u l-membri niringrażżjaw lil dawk kollha li ġħoġobhom jattendu u wisq iż-żejjed lil dawk kollha li pprezentaw l-għotjet lis-Soċjetà.

Grazzi ħafna

Kultura tas-Salvatur – Is-Salvatur il-Qadim

kitba ta' Salvu Sammut

Il-kitba ta' din il-ħarġa se tkun l-aħħar waħda f'din is-sensiela tal-Kultura tas-Salvatur f'Malta u Għawdex. Se tkun l-aħħar waħda ghaliex f'dawn l-aħħar seba' snin dorna l-ǵejjer tagħna biex insiru nafu, fejn u meta, din il-kultura eżistiet u żvillupat tul iż-żmien.

Seba' snin ilu s-Socjetà Sant'Andrija tatni l-ispażju fil-kotba li toħroġ għal žmien il-festa biex nagħmel dan it-tiftix. Sena wara sena żorna l-irħula li għad għandhom kappelli jew forma ta' dak kollu li jfakkarna f'dan il-misteru tat-Trasfigurazzjoni. Għalija personali kien ta' sodisfazzjon li nara b'għajnejja, nieħu ritratti, nkelleml nies, niħol fi djar jew propjetà privata, biex nikseb l-informazzjoni provduta biex wara kont nista' noħroġ din is-sensiela.

Fil-kitba ta' din il-ħarġa, m'aħniex se niċċaqałqu mir-raħal tagħna. Se nimxu passejnej fejn l-ewwel parroċċa tagħna. Se mmorru fin-naħha li f'Hal Lija hi magħrufa bħala, ħdejn is-Salvatur il-Qadim. L-aħħar dedika tmur

*Is-Salvatur il-qadim, fil-bidu tal-eżistenza tiegħu. Xogħol ta' Michele Bellanti (water-colour)
15.5 x 23cm. Hawn twieldet il-kultura tas-Salvatur li baqqħet tkun ikkultivata tul iż-żminijiet.*

Biex illum aħna kburin li għadna ngħożżeen din l-istess kultura.

propju lir-raħal tas-Salvatur. Ir-raħal li mhux biss bena niċċa, jew kappella żgħira imma knisja, jew aħjar żewġ knejjes. Niesna m'għamlux bħal bliest jew parroċċi oħra u bidlu l-kultura lejn xi titlu tal-Madonna, jew lejn xi qaddis. Dan ir-raħal twieled biex jibqa' ddedikat lil Kristu Salvatur.

Jekk immorru lura għat-tlettax-il seklu, fil-periferija ta' Hal Lija ga kienet teżisti xi forma ta' kappella żgħira ddedikata lis-Salvatur. Il-Knisja fil-bidu tagħha hawn Malta, żewġ festi biss kienet tiċċelebra – it-Trasfigurazzjoni tal-Mulej u t-Twelid tal-Madonna. Fis-seklu sittax inbniet kappella akbar li aħna nsibuha bħala s-Salvatur il-Qadim.

Mons. Dusina kien għamel l-viżta tiegħu madwar il-ġżejjjer Maltin, u kien sab bosta kappelli ddedikati lis-Salvatur fosthom din tagħħna. Is-sena 1594 rat lir-raħal tagħħna jsir parroċċa. Kienet intgħaż-żebda din il-kappella bħala parroċċa ġħaliex kienet maqtugħa għalija. Ma kinitx bħal dik ta' Sant' Andrija Appostlu, mibni jaqal il-bini u t-toroq ġa lesti. Niesna tal-qedem hasbu għall-ġejjeni fil-każ li tkun trid titkabbar. Kif eżattament ġara. Żammew t-titlu tal-kappella jew ippreferew dan it-titlu minn dak ta' Sant' Andrija Appostlu. Għażlu lil-Ġesù fit-Trasfigurazzjoni tiegħu, għax tassew li aktar jixraq li jkollok titlu lejn Kristu minn dak ta' xi qaddis ieħor.

Niesna kienu għamlu għażla sew, meta għażlu l-kappella tas-Salvatur, ġħaliex maž-żmien din il-kappella kellha titkabbar u tinbidel fi knisja. Fis-sena 1615 bnew il-kappelluni u l-koppla. Din il-koppla hija t-tieni waħda ta' din ix-xorta. L-ewwel waħda hija dik ta' San Girgor li tinsab fiż-Żejtun. Il-koppla tagħħna hi aktar komda ġħaliex filwaqt li dik taż-Żejtun hi magħluqa, tagħħna hija mdawla b'erba' twieqi. L-ewwel waħda ta' din il-forma u l-oriġinali. Meta saret knisja u tkabbret għiet forma ta' salib. Kienu saru tnejn oħra qabel, jiġifieri dik taż-Żejtun u dik tas-Siggiewi. Il-knejjes il-qodma ma kontx issibilhom l-kor wara l-arta. Għalhekk l-arta maġġur kien iku m-hajt tal-faċċata.

Id-dehra minn barra ta' din il-knisja hija tassew sabiħa u tpaxxi l-għajnejn, imdawra bi ġnien. Fuq wara tinsab id-dar tal-kappillan. Fi żmien il-kappillan Curmi l-arta maġġur kien inkessa bil-mużajk. Kien hemm żewġ artali oħra u x'aktarx fl-antik kien hemm aktar. Fuq il-presbiterju nsibu żewġ oqbra li kienu riservati għad-dfni tal-qassisin. Wara li kien inbena ċ-ċimiterju, id-dfni waqaf isir fil-knisja. Il-kappillan ta' dak iż-żmien xtaq li d-dfni isir fil-knisja, imma l-awtoritajiet sanitarji ma ħallewx dan isir. L-oqbra ta' din il-knisja kienu mmarkati u nnumerati b'ittri tal-qatran. Illum kważi bilkemm għadhom jingħarfu. Hemm lapida oħra tal-irħam. Dawn kienu fil-knisja parrokkjali preżenti. Ĝew trasferiti għas-Salvatur il-Qadim wara li fil-knisja preżenti kien tpoġġa l-pavimentar il-ġdid.

Is-sagristija f'din il-knisja hija mdaqqsia ġmiela, b'xi armarji ġol-ħajt. Issib ukoll daħla li fl-antik kienet twasslek sad-dar tal-kappillan.

Is-saqaf tal-knisja huwa magħmul stil troll, mingħajr second'ordni. Il-koppla għamlu ta' tambur mgħotti bi speċi ta' plattina. Il-knisja wkoll fiha żewġ bibien għal barra, għalkemm, anke jidher li seta' kien sejkun hemm aktar. Dawn il-bibien minn naħha ta' barra jidher sew u huma mżejna bi skultura sabiħa u interessanti. Aċċess għal bejt qiegħed fil-kappellun tal-lemin. F'dan it-taraġ kont tista' tasal għal gallarija li kien hemm fuq il-ġnien u l-bieb sekondarju li l-aktar li kien jintuża. Fuq il-bejt kien hemm qanpiena żgħira. Kienet riġal tal-Gran Mastru Wignacourt. Illum tinsab fil-mużew tal-knisja parrokkjali. Il-qanpiena li hemm fil-preżent tpoġġiet wara li kien sar sett ġdid tad-ditta Taylor fil-knisja preżenti. Fis-Salvatur il-Qadim għalkemm hemm kwadri antiki tal-pittura, dawn ma tantx fihom valur. Interessanti hija l-istatwa tal-Madonna tar-Rużarju li hemm fejn il-bieb li jaġħti għas-sagristija.

Għal xi żmien, fl-antik ħafna, certu Mastru Frangisk Agius kien ħallas biex f'jum il-festa isiru vespri u quddies, kif ukoll jitqassam xi kwalità ta' ikel għal dawk li kien fuq. Din il-knisja għal darbejn serviet bħala knisja parrokkjali. Iż-żewġ okkażjoniet kien biex fil-knisja jiġi llustrat l-irħam. L-ewwel okkażjoni kienet bejn is-7 ta' Ĝunju sal-1 ta' Lulju 1928. It-tieni darba mit-13 sad-29 ta' Mejju, 1953.

Għal bosta snin din il-knisja tas-Salvatur il-Qadim serviet għat-tagħlim tad-duttrina, kemm għall-bniet u kif ukoll għas-subien. Il-korsija tan-nofs kienet titqassam fi klassijiet. Jiena niftakarni sew fuq bank ġriż tal-injam fi klassi ta' tfal tampari. Waqt it-tagħlim l-Kappillan Lia jissorvelja fil-kuritur tul il-knisja. Fuq palk żgħir kieni jsiru rappreżentazzjoniet mēħudin mill-iskrittura.

Il-knisja hija mdawra u mżejna bi ġnien sabiħ, li fih jiddominaw s-siġar taż-żebbuġ. Minn dawn is-siġar jinqatgħu l-friegħi biex jintużaw f'Hadd il-Palm. Il-ħamrija f'dan il-ġnien hija għolja mill-kuritur li jwasslek sal-bieb tal-ġenb. Il-ġnien hu mqassam f'kursturi u f'kantuniera minnhom jinsab bir. Il-ħamrija tal-ġnien kienet ittieħdet miċ-ċimiterju. Il-ġnien hu mdawwar b'ħajt u ħadid u mgħammar b'żewġ bibien tal-ħadid ukoll, biex jifred il-ġnien minn mat-triq. Dan kien sar fi żmien il-Kappillan Buhagiar. Dan l-istess kappillan kien l-ahħar wieħed li għammar fid-dar li tmiss mal-knisja. Kien hemm parti f'dan l-istess ġnien li fiha kieni jindifnu t-trabi li ma laħqu tgħammdu. Is-Salvatur il-Qadim bħal ħafna kappelli u knejjes żgħar oħra serva wkoll biex jintrefa' l-armar tal-festa. Fis-sagristija kien sar raff biex jitpoġġew pilandri u bosta affarrijiet oħra. Fil-kappellun tan-naħha tal-lemin kieno jitpoġġew il-pilandri u l-bankuni tal-appostli. L-appostli stess

kienu jagħmlu għaxar xhur shah iħarsu lejn xulxin jistennew żmien il-festa biex jiċċaqlu xi ftit. L-istess armar kien jissewwa, jinżebagh u jiġi rranġat hawn. Għamel żmien f'din il-knisja jintrama l-għixxifogu. Fi żmien l-aħħar gwerra din il-knisja serviet biex tilqa' refugjati, imqassma bil-paraventi biex tifred familja minn oħra.

F'nofs is-snин sittin, l-ġnien ta' din il-knisja ntuża biex għall-ewwel darba fil-ġżejjjer tagħna jinholoq presepju ħaj. Kienet novitā li ġibdet nofs il-popolazzjoni biex jaraw dan il-presepju fil-festi sbieħ tal-Milied. Il-ġnien ħaj dehra tassew sabiħa b'dawk l-annimali ta' kull xorta jduru mal-personaġġi u karattri ta' żmien il-Milied. Hekk ukoll ġara fi żmien il-Għid il-Kbir. Il-knisja tinbidel f'sala tal-ikel fejn Ĝesù Kristu għamel l-aħħar cenza.

Is-Salvatur il-Qadim għadu hemm bis-sabiħ kollu tiegħu. Lest biex jilqa' ġo fih attivitajiet reliġjużi li jsiru minn żmien għal żmien. Kienet deċiżjoni għaqqlija li wettaq Mons. Alfred Xuereb meta rrestawrah u reġa' tah id-dinjità li veru jixraqlu s-Salvatur il-Qadim. Illum il-ġurnata napprezzaw aktar għaliex id-deċiżjoni kienet serja, sinciera u għaqqlija.

Din il-knisja fi tfuliti kienet il-benniena ta' kull xorta ta' logħob, għaliex bosta tfal kien jqattgħu ġranet shah jilagħbu. Meta kien qiegħed isir il-pavimentar taz-zuntier kif jinsab fil-preżent, il-forom taċ-ċangatura hemm ukoll kienet jinhadmu. Is-Sur Ġużeppi Agius għamel żmien twil juža s-Salvatur il-Qadim bħal *workshop* tiegħu biex isewwi l-armar u siġġijiet tas-soda. Is-Sur Agius kif konna nsibuh wara li spicċa minn surmast tal-iscola ddedika l-kumplament ta' ħajtu qrib il-knisja.

Illum is-Salvatur il-Qadim jinsab stupend, grazzi għal individwi li ħadu ħsiebu tul iż-żmien. L-aktar fost dawn kienet Marija Caruana (tan-Nakku) li għamlet nofs għomorha tindukrah u tnaddfu. Marija kienet ukoll tieħu ħsieb l-quddiesha li ssir nhar il-festa tas-Salvatur, dik tal-ħdax ta' filgħodu.

Matul is-snin l-knisja tilqa' fiha kumitati, reliġjużi, għaqdiet u organizazzjonijiet, flimkien ma' taħdidiet fuq il-vanġelu. Hawn ukoll isiru kunkerti u akademji mill-każin tal-banda, esebizzjonijiet mill-kumitat tal-festa u bosta skopijiet oħra. Is-Salvatur il-Qadim jibqa' l-għaxqa ta' Hal Lija u ta' dawk barranin li jħobbu l-istorja ta' pajjiżna.

Huwa xieraq li ma din il-kitba nsemmu l-ħames kappillani li servew f'din il-knisja tul il-mitt sena li għamlet parroċċa. Din informazzjoni nsibuha fil-ktieb li kiteb Mons. V. Borg, *Il-Knisja Parrokkjali ta' Hal Lija*.

Dun Mario Grech minn Hal Qormi sar kappillan 18 ta' Frar, 1594. Miet ta' 68 sena fit-28 ta' Frar, 1638.

Dun Ĝwann Dumink Attard minn Hal Lija. Sar kappillan fit-18 ta' Settembru, 1638 u għamel sas-sena 1644.

Dun Klement Moreo mill-Birgu. Laħaq kappillan fis-6 ta' April, 1646 u miet fl-14 ta' Frar 1659.

Dun Pietru Agius minn Hal Lija. Ĝie nnominat kappillan fit-3 ta' Marzu 1660, miet fit-8 ta' Marzu, 1685.

Dun Ĝwann Anton Camilleri mill-Qrendi. Laħaq kappillan fil-25 ta' Lulju, 1685. Kien dan il-kappillan li ressaq it-talba lil-isqof biex tīgħi mibniija knisja ġidda.

L-ahħar ftit versi biex nagħlaq din il-kitba fuq il-kultura tas-Salvatur f'pajjiżna jmorru lejn l-ewwel nies li abbitaw f'Hal Lija. L-ewwel ftit raħħala li kienu tant għaqlin li għażlu lis-Salvatur bħala patrun tagħhom. Lil niesna ta' kull żmien li żergħu, kabbru, ikkultivaw, kattru, għallmu, taw ieħi u għożżew din il-kultura lejn Ģesù Trasfigurat. Il-ġenerazzjonijiet tul iż-żmien li bħal appostli fuq il-muntanja Tabor tpaxxew bid-dehra ta' wiċċeu. Kif ukoll jiġi lna aħna meta nharsu lejn il-vara tant sabiħa u artistika tagħna. L-aktar meta tkun ħierġa mill-bieb tal-knisja biex iddur mat-toroq fi żmien il-festa. Kif tqanqalna u ggħiġilna d-dmugħi f'għajnejna. Is-Salvatur hu hajjiitna, norqdu u noħolmu bil-festa. Dan għaliex is-Salvatur jinsab fil-fond ta' qalbna. Iva aħna kburin li aħna minn Hal Lija, ir-raħal tas-Salvatur.

Aħna se nkomplu ngħożżu s-sitta ta' Awwissu u t-tradizzjonijiet li ħallewlna u writna mingħand missirijietna. Kien għażlu tajjeb. Se nkomplu nżommu s-Salvatur il-Qadim bil-għorja kollu tiegħi. Simbolu tal-ewwel parroċċa u l-unika li hi ddedikata lil Ģesù fit-Trasfigurazzjoni Tiegħi.

Kulħadd huwa mħeġġeg
biex jattendi l-Funzjonijiet
Religjuži f'gieħi Kristu Salvatur

PARISIO NURSERY & GARDEN CENTRE

73, Sir Ugo Mifud Street, Lija
email: parisio@maltanet.net

Tel: 21438154 Mob: 99423164

We sell plants, garden needs & pet food

L-Arma Araldika tal-Isqof Mons. Charles J. Scicluna

L-Arma araldika tal-isqof Scicluna hija ispirata mill-arma tradizzjonalment assenjata lill-kunjom tal-familja li għandha Žiemel rampanti u nofs qamar krexxenti ta' lew abjad/fidda fuq sfond aħmar. Mons. Scicluna żied il-warda safra/deheb imwerrqa bil-lewħi aħdar.

L-isfond aħmar ifakkarna fil-mant ta' Kristu waqt il-passjoni “imxarrab bid-dem” (Apok. 19, 13): «Imbagħad Pilatu ordna li jieħdu lil Gesù u jagħtuh is-swat. Is-suldati nisgu kuruna tax-xewk u qeqħduhielu fuq rasu, u libbsuh **mantar aħmar skur**. U bdew ġejjin quddiemu u jgħidulu: “Is-sliem għalik, ja sultan tal-Lhud!” U bdew jagħtuh bil-ħarta» (Għw 19, 1-3).

Iż-żiemel abjad/fidda ifakkarna fid-dehra li kellu l-Appostlu Ģwanni dwar Gesù Kristu stess: “Imbagħad rajt is-sema miftuħ, u kien hemm **żiemel abjad!** Dak li kien riekeb fuqu jissejjaħ Fidil u Veru (*Fidelis et Verax*); bil-ġustizzja hu jaqta’ l-ħaqeq u jagħmel il-gwerra. Ghajnejh qishom ħuġġiega nar, b’ħafna dijademi fuq rasu, u b’isem miktub fuqu li ħadd ħliefu ma jafu. Kien liebes **mantell imxarrab bid-dem**, u jissejjah bl-isem “il-Kelma ta’ Alla”. Mexjin warajh, fuq **żwiemel bojod**, kien hemm l-eżerċi tas-sema, lebsin l-ġhażel abjad bla nikta. Fuq il-mantell u fuq koxxtu għandu miktub isem: “Sultan tas-slaten u Sid tas-sidien” (Apok. 19, 11-16).

In-nofs qamar krexxenti abjad/fidda ffakkarna fix-xbieha ta’ stabilità li joffri s-Salm 72: «Jinżel mill-muntanji s-sliem lill-poplu, tinżel mill-gholjet il-ġustizzja. Hu jħares id-dritt tal-imsejkn tal-poplu, isalva 1-fqajrin u jrażżan ’il min jgħakkishom. Ha jdum kemm iddu ix-xemx; kemm idu **il-qamar**, minn żmien għal żmien». In-nofs qamar huwa wkoll simboli tal-Verġni Marija u tal-Knisja, l-Għarusa ta’ Gesù, b’riferenza għax-xbieha tal-ġharusa fl-Għanja tal-Ġhanjet: «Min hija dik li tielgħa bħaż-żerniq, sabiħa donnha **l-qamar**, tiddi bħax-xemx, tal-biża’ bħall-eżerċtu lest għat-taqbida?» (Għanġi. 6, 10).

Il-warda safra/deheb tfakkarna fi xbieha oħra tal-Verġni Marija peress li l-ġharusa fl-Għanja tal-Ġħanjet hija mxebbha mal-warda: «Gnien magħluq tajjeb int, oħti, għarusa tiegħi, gnien magħluq tajjeb, għajnej issigillata. Jinbet gnien tar-rummien minn il-mijietek, flimkien mal-ogħla ħnejjex: **il-ward tal-ħenna**, u l-ispika, spika u żagħfran, qasab ifuħ, kannella, kull siġra tal-inċens, mirra, sabbara, u l-aqwa balzmi kollha» (Għanġi. 4, 12-14).

Il-Motto bil-Latin: **FIDELIS ET VERAX** (Fidil u Veru) huwa meħud mill-Ktieb tal-Apokalissi 19, 11. Huwa t-titlu li jingħata lir-Rikkieb taż-żejjem abjad li huwa Ģesù Kristu nnifsu. In-nisrani jagħraf lir-Ragħaj it-tajjeb bħala ragħaj fidil f'kelmtu u li ma jqarraqx bil-merħla. L-isqof huwa meħud mill-merħla biex ikun Ragħaj fuq ix-xbieha tar-Ragħaj it-Tajjeb Fidil u Veru.

Dettalji • Tagħrif • Informazzjoni
www.santandrijalija.com

PL Club Lija

Fejn issib Atmosfera ta' ħbiberija u ambjent familjari

*Miftuħ il-ġimgħha kollha filgħodu u filgħaxija
minbarra t-Tnejn filgħaxja*

Għall-ikliet tal-Fniek

Čempel 9995 6031 biex tibukkja

Drinks u Appetizers kuljum • Miftuħin Kuljaum

Live Football fuq Big Screen
Il-Barman jawgura l-festa t-tajba lil kulħadd

Tabor

Ġorġ Borg

Elfejn sena ilu
Gesù
bl-ġħaraq ileqq
mal-wiċċ samrani tiegħu
bil-libsa mwaħħla miegħu
ħafi kif kien
tela' fuq l-ġħolja Tabor
għajjen.

U fil-quċċata
wiċċu xemx oħra sar
u l-libsa nbidlet f'dawl
li ħalla kollox
bjuda madwar.

Illum ukoll
Gesù għadu għaddej
fil-proxxmu hija
bl-ġħaraq ileqq
mal-wiċċ samrani tiegħu
bil-libsa mwaħħla miegħu
ħafi bħal dak iż-żmien
u għadu tiela' mal-ġħolja
għajjen.

Iżda ġo qalbi nemmen
li għad xi darba
xhin jasal fil-quċċata
wiċċu jinbidel f'xemx
u l-libsa tarmi bjuda
li f'din id-dinja
bħalha ma hemmx.

U b'hekk il-glorja kbira
tat-Tabor ma tintemmx.

Il-President
u I-Membri tal-Kumitat
tas-Soċjetà Sant'Andrija
Villa Lija
jirringrazzjaw
lill-Kunsill Lokali Hal Lija
tal-appoġġ kontinwu
tagħhom.
Grazzi!

150 sena mill-kummissjoni tal-vara tat-Trasfigurazzjoni ta' Sidna Ģesù Kristu – is-Salvatur

L-istatwa tat-Trasfigurazzjoni tal-Mulej, jew kif inhi magħrufa fostna, ‘tas-Salvatur’, hija kapulavur tal-istatwarju Karlu Darmanin. Inħadmet l-Isla fejn il-familja Darmanin kienet tgħix. Karlu, iben Ĝużeppi u Marija Cumbo, twieled l-Isla nhar it-30 ta’ Awwissu 1825, u żżewweġ lil Anna Ready fis-27 ta’ Frar 1848 fil-knisja parrokkjali ta’ Hal Ghaxaq. Missier Karlu kelli s-sengħha ta’ marmista li kien tghallimha mingħand zижuh Karlu Duranti, li kien jiġi hu ommu. Ĝużeppi, li kelli familja kbira mhux ħażin, waqqaf id-ditta ‘Giuseppe Darmanin e Figli’ fejn uliedu s-subien, anki meta żżewġu, baqgħu jaħdmu. Fis-seklu dsatax f’Malta kien hawn diversi statwarji bħal Vincenzo Dimech, Marjanu Gerada, Pietru Pawl Azzopardi, Karmenu Mallia, Toni Chircop, Xandru Farrugia, Vincenzo Maria Cremona, Salvatore Dimech, Salvatore Psaila, Ġlormu Darmanin u Karlu Darmanin (li kien ukoll marmista). Ta’ min jgħid ukoll li l-artista Karlu Darmanin kien wieħed mill-istatwarji ewleni u magħrufa tal-ġejjjer Maltin tas-seklu dsatax.

Wara li ġie aċċettat il-mudell ta’ Karlu Darmanin, fil-5 ta’ Jannar 1863 l-Isqof Gaetano Pace Forno ħareġ id-digriet meħtieġ biex seta’ jinbeda x-xogħol fuq l-istatwa tat-Trasfigurazzjoni ta’ Sidna Ģesù Kristu. Din l-opra ġiet ikkummissjonata minn Antonio Mallia, negozjant, flimkien ma’ Michele Attard, ħaddiem fil-ġebel, wara li Darmanin kien kiteb f’isimhom lill-awtoritajiet ekklesjastiċi ghall-permess meħtieġ. L-awtoritajiet riedu li wara li jsir il-ħlas, l-istatwa tiġi mogħtija lill-knisja ta’ Hal Lija u li tkun merfugħha proċessjonalment mill-fratelli tas-Santissimu Sagrament.

Fil-25 ta’ Frar 1863, Karlu Darmanin ġie kkummissjonat minn Mallia u Attard, it-tnejn minn Hal Lija, biex jagħmel l-istatwa li tirrappreżenta t-Trasfigurazzjoni ta’ Ģesù Kristu biż-żewġ figuri l-oħra ta’ Mosè u Elija fl-istess xena, skont il-mudell mogħti lili għall-esekuzzjoni. Dawn il-figuri statwarji kellhom jiġu mmudellati, mogħtija ż-żejt il-lewż u ndurati skont kif titlob is-sengħha u l-arti. Il-pedistall u l-bradella tal-injam aħmar jew injam tal-Punent riedu jkunu bi skultura mqabbža. L-ilbies tal-istatwi u l-kulur tagħhom kelli jkun stukkat u ndurat. Darmanin kelli jlesti wkoll sal-15 ta’ Lulju, 1864,

ħames lasti u erba' forċini biex l-istatwa tkun tista' tingarr proċessjonalment.

Is-somma ta' 100 lira sterlina kellha tithallas għal dan ix-xogħol kollu. Dawn il-flus kellhom jithallsu hekk:

- 25 sterlina wara li jitlesta x-xogħol tal-injam fil-pedestall u l-bradella.
- 25 sterlina wara li jitkompla x-xogħol fuq l-imsemmija statwa.
- 50 sterlina oħra meta l-istatwa tkun lesta għal kollox u aċċettata minn Mallia u Attard.

Karlu Darmanin intrabat li jlestiha għal kollox sad-data miftiehma u f'kas li toħroġ b'xi difett u ma tkunx aċċettabbli kellu jrodd lura l-flus li jkun irċieva bil-quddiem. Mallia u Attard intrabtu li jħallsu l-ispejjeż għat-transport tal-istatwa. Huwa importanti li wieħed josserva li dan il-ftehim ġie mfisser bil-Malti lill-partijiet biex żgur jifhmuh u ffirmat fil-post numru 297, Triq San Pawl, il-Belt, li kien iservi ta' uffiċċju notarili.

L-istatwa titulari tas-Salvatur tleſtiet kif miftiehem. Fl-4 ta' Lulju, 1864, Karlu Darmanin irċieva l-ammont kollu ta' 100 lira sterlina skont il-ftehim. Fid-29 ta' Settembru, 1863, thallsu 25 sterlina, fil-15 ta' Diċembru, 1863, thallsu 25 sterlina oħra, u l-bilanc thallas meta l-istatwa kienet ikkunsenjata u aċċettata b'sodisfazzjon kbir minn Mallia u Attard fil-knisja parrokkjali ta' Hal Lija nhar it-2 ta' Lulju, 1864.

**Xogħol ta' kisi, ġibs, graffiato, membrane
u kiri ta' cherry picker**

**Mobile:
7944 6697**

Leħen il-Missier

Kitba ta' Mons. Alfred Xuereb

Il-ġraja tat-Trasfigurazzjoni hija waħda mimlija daqs bajda b'messaġġi ta' tagħlim b'risq il-ħajja tal-fidi tagħna. Hijha ġraja mimlija daqs sponza bit-tama u bil-kuraġġ meta nħossuna dghajfa fil-fidi tagħna. Il-messaġġ li txaqt naqsam magħkom għall-festa ta' din is-sena, huwa l-messaġġ tal-Missier li nstema' dakinar mis-ħabba dwar Ibnu Ĝeū. Il-Vangelu jgħid hekk: “U minn ġos-ħabba nstema’ leħen igħid: Dan hu Ibni l-maħtur; isimgħu Lilu.” (Luqa 9,35)

“Leħen il-Maħbub” qiegħed iserrħilna rasna dwar min hu Ĝesù. Moħħna mistieħi li l-Vangelu mhux opinjoni ta’ bniedem, imma l-verità dwar l-Iben t’Alla. It-twemmin tagħna mhux ġej minn nisel il-bniedem, imma ja f in-nisel divin. B’leħnu, il-missier newlilna l-karta tal-identità ta’ Ibnu Ĝesù.

Il-leħen, meta nagħrfuh, huwa sinjal li wieħed ikun jaf ’l dak li jkun. Il-leħen meta nagħrfuh huwa sinjal ta’ intimità ma’ dak li jkun. Meta nisimgħu leħen xi ħadd li nkunu nafuh, iqanqal fina ħafna tifkriet, li jistgħu jkunu sbieħ jew koroh.

Pietru kien wieħed xortih tajba għax sema’ leħen il-Missier jitkellem dwar Ibnu. Huwa jsejjah lu “leħen mit-Tron Ġlorjuż”. Pietru, fit-tieni ittra tiegħi jgħidilna hekk: “Aħna smajna dan il-leħen ġej mis-sema” (2 Pietru, 1,18).

Mhux Pietru biss xortih tajba imma aħħna wkoll. Jekk Pietru sema’ l-Missier jitkellem dwar Ibnu, aħħna smajna ’l Ĝesù jitkellem dwar Missieru. Il-fidi tagħna toħloq relazzjoni ma’ Alla u min għandu widnejh attenti jisma’ wkoll b’qalbu l-leħen ta’ Alla. Il-leħen ta’ Ĝesù jinstema’ fil-kuxjenza tagħna, jinstema’ fi ħdan il-Knisja, jinstema’ fil-Kotba Mqaddsa. Mil-leħen ta’ Ĝesù biss jinstema’ kliem li huwa “spirtu u ħajja”.

Id-disgrazzja qegħda hawn, li hawn ħafna ilħna oħra. Mhix problema tal-lum biss imma ta’ dejjem. Anki fil-ġnien tal-ħolqien, barra l-leħen ta’ Alla nstema’ wkoll il-leħen tas-serp. Il-fidi tgħallimna nagħżlu l-leħen divin minn dak tal-bniedem. Minħabba f’hekk, il-leħen tal-Missier qal: “Isimgħu Lilu”. Min jemmen jaf jisma’. Min jemmen, mhux jaf jagħzel, imma jaf jisma’ u

jimxi wara dak il-leħen. Ha nieqfu u nieħdu ftit nifs. Issa nsaqsu: Aħna, jiena u inti, lil min nisimgħu fid-deċiżjonijiet tagħħna?

Ġesù fil-Vanġelu ta' Ĝwanni qalilna li n-nġħażġ tiegħu jisimgħu leħnu u jimxu warajh, mhux fejn jaqbel jew fejn jidħrilna. Ma nagħmlux ħaġa ġażina jekk inbiddlu r-raġunar tagħħna jekk irridu nagħtu gieħ tassew lis-Salvatur. Meta jiena, l-ewwel wieħed, nonqos, niftakar dejjem fil-leħen ta' Ĝesù meta qal: "Jekk xi ħadd iħobbni, iħares kelmti" (Gw.14,23).

L-appostli raw il-wiċċ veru ta' Alla fuq it-Tabor. Aħna naraw il-wiċċ veru ta' Alla fl-Evanġelju. Raw "dak li ma jidħirx". L-appostli semgħu l-leħen veru ta' Alla fuq it-Tabor. Aħna nisimgħu l-leħen veru ta' Alla fl-Evanġelju. Semgħu "dak li ma nstemax", jiġifieri "Dan hu Ibni l-maħtur".

Il-fidi f'Ġesù tista' tfejjaq in-nuqqas ta' smiegħ tagħħna. Meta ngħajnej fil-mixja ta' ħajjitna, għall-raġuni jew oħra, ejjew induru lejn il-Missier tas-sema, u flok noħduha miegħu, inħalluh isemm mgħalna leħnu. Huwa dejjem leħen il-Missier.

Il-festa t-tajba lil kulħadd.

29 Triq il-Kbira | Balzan

T: 27 44 00 40

E: info@sochicmalta.com

Programm tal-Festa Kažin tas-Socjetà Sant' Andrija Festa Titulari 2013

is - Salvatur

Hal Lija

Il-Ġimgħa 26 ta' Lulju, 2013

8.00p.m. LEJLA MALTIJA

IKLA u SPETTAKLU fil-Pjazza ta' quddiem il-Kažin tas-Socjetà.

Ikun hemm *live entertainment* mill-band: Carbonaro & Friends flimkien mal-kantanta popolari Jessica Muscat **Divertiment Garantit.** Prezz: Kbar €15 u Tfal €8. Ikun hemm wirja ta' karozzi klassiči u sportiv imtella' mill-Classic Sports Car Club Malta fi Triq Sant' Andrija.

Kulħadd huwa mistieden għal din l-okkażjoni. Bookings mill-bar tal-kažin jew mingħand il-membri tal-kumitat sa 1-Erbgħa 24 ta' Lulju, 2013.

Il-Hadd 28 ta' Lulju, 2013

5.30p.m. Is-Socjetà tipparteċipa fil-quddiesa organizzata għall-Kažini u l-għaqdiet tal-festa.

Il-membri u l-ħbieb tas-Socjetà huma mħegga jattendu.

L-Erbgħa 31 ta' Lulju, 2013

8.00p.m. RIČEVIMENT TAL-FESTA

Mistiedna 1-membri tas-Socjetà, is-Sindku u 1-Kunsilliera, 1-Kappillan u 1-membri tal-Kleru, 1-benefatturi tas-Socjetà,

I-Kažini u 1-għaqdiet tal-festa u mistednin oħra tas-Soċjetà fil-ġnien tal-Kažin.

Il-Kumitat iħegġeg lis-Soċċi u 1-ħbieb kollha tas-Soċjetà biex jattendu.

Il-Ġimgħa 2 ta' Awwissu, 2013

L-Ewwel Jum tat-Tridu

- 8.30p.m.** MARĆ BRIJUŻ MILL-GHAQDA MUŽIKALI Sant'Andrija TA' HAL LUQA taħt id-direzzjoni tas-Surmast Direttur Mro. P. Schembri li jgħaddi minn dawn it-toroq:
Jibda minn ħdejn il-Kappella tal-Kunċizzjoni fi Triq il-Kunċizzjoni u jkompli fi Triq il-Forn, Triq il-Kbira, Triq Annibale Preca, Triq tal-Mirakli, Triq N. Cotoner, Triq Hal Bordi, Triq Annibale Preca, Triq Sant'Andrija Triq il-Forn, Triq Sir Ugo Mifsud, Pjazza Trasfigurazzjoni, Triq il-Kbira, u jiスピċċa bid-daqq ta' marci popolari quddiem il-Kažin tas-Soċjetà Sant'Andrija.

Is-Sibt 3 ta' Awwissu, 2013

It-Tieni Jum tat-Tridu

- 8.30p.m.** MARĆ BRIJUŻ MILL-GHAQDA MUŽIKALI SANTA KATERINA TAŻ-ŻURRIEQ taħt id-direzzjoni tas-Surmast Direttur Mro. M. Testa li jgħaddi minn dawn it-toroq:
Jibda minn ġol-Housing Estate, Triq Sir Ugo Mifsud, Triq Giovanni Barbara, Triq K. Darmanin, Triq is-Salvatur, Triq Ferdinand Grech, Triq R. Mifsud Bonnici, Triq Ramiro Barbaro, Triq Mario Agius, Triq Mikielang Borg, Triq il-Kbira, Pjazza Trasfigurazzjoni, Triq Sir Ugo Mifsud, Triq id-Dejqa, Triq Merino, Triq Preziosi, Triq il-Forn u jiスピċċa bid-daqq ta' marci popolari quddiem il-Kažin tas-Soċjetà Sant'Andrija.

Il-Ġimgħa 23 ta' Awwissu, 2013

- 8.30p.m.** IKLA TAL-FESTA f'All Saints Bar & Restaurant, Qawra. Bookings mill-bar tal-kažin jew mingħand il-membri tal-kumitat sa l-Erbgħha 21 ta' Awwissu, 2013.

Xi Tagħrif fuq Papa Frangisku

Kitba ta' Anthony Fenech

Bħal sajjetta fil-bnazzi, fil-11 ta' Frar ta' din is-sena d-dinja Kattolika semgħet l-aħbar li l-Papa Benedittu XVI kien iddeċċieda li jirriżenja minn kap tal-Knisja Kattolika u Isqof ta' Ruma fl-20 tal-istess xahar fit-8 p.m. Dan il-fatt kien ilu ma jsir sa mis-sena 1415 meta l-Papa San Gregorju rriżenja biex b'hekk itemm ix-Xiżma tal-Punent meta fil-Knisja kien hemm żewġ papiet rivali. Verament l-istess haġa ġrat madwar 200 sena qabel, jiġifieri fis-sena 1294, meta Papa San Ċelestinu V kien irriżenja biex b'hemm ikun jista' jmur lura lejn il-monasteru fejn xtaq jgħaddi ħajtu.

L-awtoritajiet tal-Vatikan iddeċċidew li l-Papa Benediġu jibqa' jżomm l-isem li kien għażel bħala papa u jibqa' magħruf bħala papa emeritu; li jibqa' jilbes suttana bajda iżda bla muzzetta; li jibqa' jgħix fil-belt tal-Vatikan haġġa moħbijsa fit-talb f'monasteru antik u li jilbes żarbun iswed flok wieħed aħmar, Qabel ma thejja sewwa l-post fejn kellu jqatta' l-aħħar snin ta' ħajtu Benediġu mar jgħammar f'Castel Gandolfo.

Sadattant il-kardinali bdew jingabru Ruma biex jagħżlu papa ġdid. Ma damux ma għażlu lill-Arċisqof ta' Buenos Aires, il-belt ewlenija tal-Argentina, fl-Amerika ta' Isfel. Kien it-13 ta' Marzu 2013. Jismu' Jorge (Ġorġ) Mario Bergoglio. Dan il-papa ġdid twieled fis-17 ta' Dicembru 1936 minn ġenituri Taljani u huwa l-266 kap tal-Knisja Kattolika. Għażel li jissejja Frangisku għal San Frangisk ta' Assisi li kien mgħarras mal-virtu tal-faqar. Billi hu l-ewwel papa li għażel l-isem Frangisku m'hemmx bżonn inżidu l-kelma l-Ewwel. Jekk imbagħad fil-ġejjeni jkun hemm papa ieħor li jagħżel l-istess isem, allura jissejja Papa Frangisku t-Tieni, u dan tal-lum, l-Ewwel.

Imma min hu Jorge Bergoglio?

Twieled fis-17 ta' Dicembru 1936 u meta kien żagħżugħ hadem bħala

tekniku tal-kimika. Imma mbagħad iddeċieda li jgħix ħajja reliġjuża u daħal mal-Ğiżwiti u beda jistudja fis-Seminarju għal saċerdot u rċieva l-Ordni Sagri fl-1969. Bejn is-snini 1973 u l-1980 intagħżel bħala Provinċjal tal-Patrijiet Ğiżwiti tal-Argentina kollha.

Malli sar Papa mill-ewwel wera li hu umli u jħobb ħajja fqira billi għażel li ma jgħammarx fl-imkien riservat ghall-papa imma qagħad fejn jilqgħu lill-kardinali u mistednin oħra fil-Vatikan. Għażel ukoll li jilbes ilbies liturġiku sempliċi u fqir bla ornamenti żejda. Ta' min iżid li ma jkantax iżda jaqra biss, kif ukoll sikkwit jieqaf minn dak li jkollu miktub quddiemu u jkompli jitkellem minn dak li jgħidlu moħħu. Il-Papa l-ġdid jaf jitkellem tajjeb bit-Taljan. Jaf ukoll il-Latin, il-Ġermaniż, il-Franciż, il-Ingliż, il-Portugiż u l-Ispanjol.

Minn dak li jidher s'issa dan il-Papa jixtieq is-ħħaħ aktar il-għaqda bejn il-Knejjes Insara u juri l-preferenza tiegħu għall-fqar u l-emarginati.

Fl-ewwel omelija tiegħu bħala Papa, lill-kardinali qalilhom: “Jeħtiġilna ngħixu fil-preżenza ta' Ĝesù Kristu” u saħaq li l-missjoni tal-Knisja hi li nxandru lilu. Insista li ġajjitna bħala Nsara tħisser laqgħa ma' Ĝesù u li nwasslu għand bnedmin oħra. Żied ukoll li l-aktar messaġġ qawwi ta' Kristu hu l-ħniena u l-imħabba tiegħu lejn il-midinbin u li Ĝesù hu t-triq, il-verità u l-ħajja.

MOSTA BACON
L I M I T E D

Your No. 1 Choice!

115, Hope Street, Mosta
Tel: 2141 4637, 2143 2102
Fax: 2143 3569
Email: mstbacon@mostabacon.com
Website: www.mostabacon.com

Merino Poultry Butcher

152, Leli Falzon Street Naxxar

- Fresh Chickens Daily
 - Boneless Chicken
 - Different Flavours of marinated Chicken
 - Stuffed Chicken
 - Chicken Kebabs
 - Homemade Chicken Burgers
 - Frozen Food and Vegetables
 - Groceries
 - Local Rabbits

Please call or visit our shops for more details about our offers. We accept orders and we do free deliveries.

Phone : 21430701 Mobile : 99424894

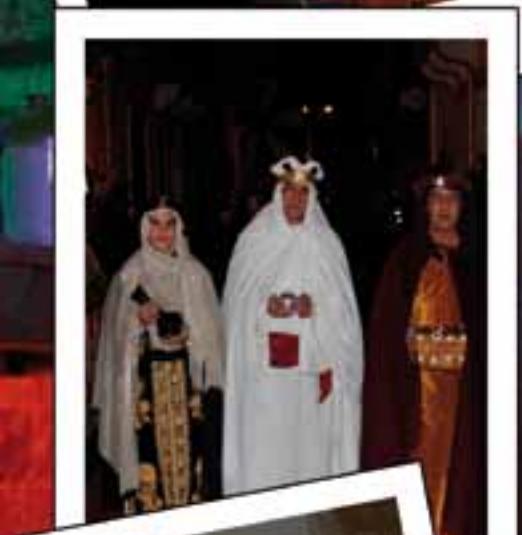
Il-bank tiegħek
fil-qalb tal-komunità

I-HSBC huwa haqqi k-jinsati li qedha tal-komunità beghik. Ix-ġħarġien internazzjonali u esperienċa ikall, aħha nistgħu tgħix lu fu-hu jaġi aly-ix-xandek bejhekk. Imergħat tagħna humi mittieha kujum f'fawwara lokalitajet mad-dvarek Malta o-Għawdex, tħalli wa' iż-żgħid mill-lergħet id-difhi u koll servizzi b'żejt il-fidu.

Għalhekk eja żura u flimsekk nnekk lu. Hawn jippejja minn banki kollha. L-impiegati tagħha, kollha mhixha. Niċċustaw serwis u rimmexxha minn banki. Is-sussejji b'koper jidher libba t-tidu. Ix-xien jaġid minn banki. Ix-xien jaġid minn banki. Ix-xien jaġid minn banki.

Campus 2380 2380
Site hsbc.com.mt
Mail fl-eqab@hsbc.mt

HSBC

Presepju Haj
2012

Rogolin

Bakery

Three Churches Street,
Balzan
Balzan Valley, Balzan
Mob: 9945 6687,
9944 8435, 9940 7594

Open 24 hrs daily

Rogolin

Il-Marc̄ tal-Umbrelel

Paul Portelli

Hafn'anzjani dan jiiftakru
Meta huma kienu žgħar.
Wieħed minnhom din qalhieli
Meta xita ġiet mill-kbar.

Kollox lest kellhom għall-festa
Sal-inqas biċċa armar.
Kollox f'posta hemm bħas-soltu
It-temp telgħa dakinhar.

Min qatt basar li f'Awwissu
jinfethu dawk bwieb is-sema!
Xita kbira hekk bdiet tagħmel
Li fuq l-ajru kien ingema'.

L-armar kollu kien imxarrab
kellna angli li inħallu.
Jgħid dax -xwejjah li ra wieħed
Li nħall fejn Ninu il-Ballu.

Ġie deciż li dik il-festa
barra żgur li ma jsir xejn.
Is-Salvatur baqa' go postu
l-festa ssir wara jumejn.

Kemm tgħajir li xita għamlet
qlajna m'għand il-Balzanin.
Imma Salvu, il-kbir tagħna
urihom kemm huwa hanin.

Xi ħadd gharef ġie bl-idea
li l-marc̄ noħorġu bl-umbrelel.
Inzilna hemm u fejn il-Qadi
saħansitra twaddbu l-ġebel.

Kien hemm ħafna puluzija
li malajr intervjjenew.
Firdu l-folla, intbagħtu 'l-isfel
biex il-marci 'l fuq komplew.

Kulħadd ħareġ fih bl-umbrella
in-nies tgħajat b'ferh u ddur.
Dan il-marc̄ qatt ma sar bħalu
Għad unur tas-Salvatur.

Din l-istorja ħabib qalhieli
Li vera ħabb lil Hal Lija.
Čużi l-ponċi insibuh aħna
Imbiegħed mill-art Maltija.

Semmejniek marc̄ tal-umbrelel
Biex ninsewk ma jkun qatt żgur.
Int ukoll l-istorja tagħna
Tar-raħal tas-Salvatur.

Snow White
Eat Fresh, Eat Healthy

We accept orders for: Stuffed Turkey Breast,
Stuffed Chicken Breasts, Stuffed Pork Loin,
Stuffed whole Turkey, Stuffed Boneless
Turkey & Stuffed whole Chicken

EU quality standards guaranteed

Żebbiegħ Road, Mgarr (next to Ta' Soldi Restaurant)

Tel: 21 575346 • Mob: 99475131

www.snowwhite.com.mt

Hear more out of life!

Choosing a hearing aid is easy when you ask
the experts. We give free advice!

D R U G S A L E S

L I M I T E D
Russell Buildings, Naxxar Road, Lija.
Tel. 21 419070/1/2

it's all about **lights**

www.mflectrix.com.mt

high quality designer & contemporary lighting

MF electrix

S. Paula Str, B'Kara, BKR 9078

T 2149 4955 - 56

F 2149 4957

info@mflectrix.com.mt

LATE NIGHT SHOPPING EVERY THURSDAY TILL 9.00PM

Messaġġ mill-Għaqda Nazzjonali Armar tal-Festi fit-Toroq

Il-komunità hi l-qofol tal-festa

Cleavon Vella, Segretarju

Il-qofol prinċipali ta' kull festa tradizzjonal Maltija hija l-komunità li tiċċelebraha.

Huwa minnu li l-festi jsiru ad unur il-qaddisin patruni u protetturi tagħna, iż-żda huwa minnu wkoll li l-pern tagħhom huma ġeċċebazzjoni ta' komunità magħquda lkoll flimkien. Iż-żmien għażżeen iċ-ċelebrazzjonijiet religjuži mal-festegġġjamenti sekulari b'mod li illum kważi saru haġa waħda flimkien. Hekk narmaw statwi ta' qaddisin u angli fuq barra waqt li nesprimu l-ferħ popolari tagħna saħansitra fuq ġewwa fosthom b'kant u taqbil.

Din l-amalgamazzjoni ilha tizviluppa u tevolvi fuq medda ta' mijiet ta' snin u kull ma jmur qed issir waħda aktar b'saħħitha. Illum il-ġurnata ma tistax tifred haġa mill-oħra. Jien nażżarda ngħid li hu impossibbli.

Għaliex dan? Għax il-festa hija tal-komunità. Kull komunità f'kull belt u f'kull raħal f'Malta u f'Għawdex tidentifika lilha nnifha mal-festa li tiċċelebra.

Din hija l-baži ta' kollo. Il-festa hija tal-komunità u għaldaqstant ħadd ma għandu l-ebda prerogattiva fuq il-festa. L-ebda awtorità ekkleżjastika, l-ebda kappillan, arċipriet jew amministrattur, l-ebda każin, l-ebda banda, l-ebda għaqda tal-armar, l-ebda karma tan-nar, l-ebda president jew segretarju... ħadd ma għandu l-ebda dritt jew privileġġ sagrosant fuq il-festa. Għax il-festa hija tal-poplu. Hija tal-komunità li tiċċelebraha u ħadd ma għandu jħossu 'l fuq mill-komunità jew agħar minn hekk jirfes u jimponi fuqha dak li jħoss li għandu jsir.

Jeħtieg li kulħadd jagħraf dan il-punt kardinali. U ladarba l-festa hija tal-komunità kollha, allura r-responsabiltà ta' festa għandha tingarr minn kull *stakeholder* li torganizzaha, fi ftit kliem il-knisja/parroċċa tal-lokal, il-każini tal-banda, l-għaqdiet/kumitat tal-armar u l-kmamar tan-nar.

Bosta mill-*stakeholders* jaġħrafu dan imma mhux kollha. Wasal iż-żmien li dan ikun rikonoxxut minn kulħadd.

Dan għall-ġid tal-festi nfushom u b'rispett shiħi lejn il-komunità tal-lokal
għax jingħad x'jingħad, fl-aħħar mill-aħħar il-festa hi tal-konunità.

Nawgura lilkom ilkoll l-isbaħ xewqat fl-okkażjoni tal-festa li qed
tiċċelebraw f'gieħi Ĝesù Kristu Salvatur.

Il-festa t-tajba.

PERCIUS **car hire**

185, Annibale Preca Street, Lija LJA 1918

Tel: 2144 2530, 2144 7564

Mob: 9947 8833, 9943 8833 Fax: 2143 5947

E-mail: info@percius.com Website: www.percius.com

- *Chauffeur Drive*
- *Car Rentals*
- *Car Leasing*
- *Wedding Service*

JIMMY DEBONO

MOBILE: 9947 8207

FTUH TA' DRENAĠĠ

*Tistgħu tinqdew
fil-Hdud u l-Festi*

Talaham.com Butcher Shop

1, St. Valentine Street, Balzan
Free Delivery

Tel: 2149 1337 / Mob: 7949 2821

Opening Hours:
Monday Closed
Tuesday 6.30 - 13.30
Wednesday 6.30 - 13.30 & 15.30 - 18.00
Thursday 6.30 - 13.30 & 15.30 - 18.00
Friday 6.30 - 13.30 & 15.30 - 18.00
Saturday 6.30-13.30

Talaham.com Butcher Shops

For quality products and service with a smile
www.talaham.com

Lija Boċċi Club Snack Bar

*Take-Away
available*

Tel: 2141 3593 Mob: 9912 1164

Jawguraw il-Festa t-Tajba lil kulhadd

Tue, Jun 28 2011
06:47

Socjeta` Sant' Andrija Lija

A.D.1880

Malti English

Home
Storje
Miki-Kazin
Hal Lija
Kirkatt
Downloads
Links
Guestbook
Rikurattjena
Join us on Facebook

Tagħrif • Informazzjoni • Dettalji

www.santandrijalija.com

Kun aġġornat u infurmat

**23, School Street
Tarxien**

**www.primaveracaterers.com
info@primaveracaterers.com**

Apprezzament

Dun Nazzaren Caruana L-Ex Kappillan ta' Hal Lija (1947-2012)

Dun Nazzaren Caruana twieled il-Mellieħha nhar it-22 ta' Frar 1947, iben Toni u Ĝużeppa, xebba Debono. Ĝie ordnat qassis mill-Arcisqof ta' Malta Mons. Mikiel Gonzi nhar 1-20 ta' Lulju, 1974. L-ewwel ħidma pastorali tiegħu kienet gewwa raħal twelidu stess bħala viċi-kappillan, sakemm fl-1985 ġie msejjah sabiex jaqdi dmirijietu bħala kappillan tal-parrocċċa ta' Hal Kirkop fejn dam hemmhekk għal ħames snin. Bejn 1-1990 u s-sena 2000 Dun Nazzaren serva bħala kappillan tal-parrocċċa tagħna ta' Hal Lija sabiex fis-sena 2000 sar kappillan tal-parrocċċa tal-Kunċizzjoni gewwa l-Hamrun.

Il-pusseß uffiċċjali bħala kappillan tal-parrocċċa tagħna ħadu f'Ottubru 2004. Kulhadd kelma waħda kien jgħidlek dwar Dun Nazzaren: "bniedem ta' ffit kliem, imma ta' princiċċi sodi ħafna", "Kappillan dħuli u ħabrieki ħafna". Dan urieħ bil-fatti tul l-għaxar snin li Dun Nazzaren dam fostna f'Hal Lija. Dun Nazzaren wera li ser iwettaq il-missjoni tiegħu bl-akbar serjetà. Ha hsieb sabiex mill-ewwel jiltaq'a mal-ġħaqdiet tar-raħal u jsir jaf il-kultura tagħna, filwaqt li jisma' lil kulhadd. Kien bniedem veru ta' Alla u kelli l-akbar virtù, dak tas-Silenzju. Fil-funeral stess ġie deskrirt mill-Predikatur Dun Frans Abdilla bħala 'bniedem qaddis, u eżemplari'.

Matul iż-żmien li dam fostna bħala kappillan, Dun Nazzaren imbarka fuq diversi proġetti ta' restawr u manutenzjoni, fosthom ir-restawr tal-kappella ta' Sant'Andrija Appostlu biswit il-każin. Imma fuq kollox 1-iktar li kien jagħti importanza hija l-formazzjoni nisranija tal-komunità parrokkjali. Fi żmien Dun Nazzaren Caruana saru l-festi kbar taċ-ċentinarji: 1-400 sena mit-twaqqif tal-parrocċċa u 300 sena mit-tqegħid tal-ewwel ġebla tal-knisja parrokkjali. Dawn l-anniversarji gew imfakkra b'dinjità tul is-sena 1994.

Dun Nazzaren Caruana miet nhar it-Tnejn 9 ta' Lulju 2012 wara nofsinhar (4.30pm) ġewwa l-isptar Mater Dei. Il-funeral sar il-Hamis 12 ta' Lulju 2012 fejn l-ewwel kien espost fil-kappella ta' San Bażilju fl-Imqabba u wara sar korteo sal-knisja parrokkjali. Il-quddiesa *presente cadavere* saret ġewwa l-knisja tal-Imqabba ddedikata lill-Assunzjoni tal-Madonna. Il-Quddiesa bdiet fis-2.30pm u kienet immexxija minn Mons. Lawrence Gatt flimkien ma' diversi saċċerdoti oħra. Preżenti wkoll kien hemm l-Arcisqof Emeritus Mons. Ĝużeppi Mercieca u n-Nunzju Apostoliku Monsinjur Tommaso Caputo. Wara l-quddiesa funebri is-Soċjetà Sant'Andrija tat l-ahħar tislima lill-mexxej spiritwali tal-parroċċa tagħna tul l-ghaxar snin li kien ilu magħna u akkumpanjatu bl-istandart tas-Soċjetà sa tarf ir-raħal tal-Imqabba. Wara ġie meħud f'raħal twelidu tal-Mellieħha fejn sar it-talb tal-Għasar u d-difna fil-qabar tas-saċċerdoti. Hawnhekk ġie wkoll milquġi miż-żewġ baned tal-lokál li daqqew marċi funebri.

Grazzi Dun Nazzaren ta' dak kollu li għamilt mal-poplu ta' Hal Lija. Nitolbuk li mis-sema fejn qed tgawdi lil Dak li ħabbejt u minn ħdejn Ommna Marija tas-Sema, tibqa' thares il-parroċċa tagħna.

Grazzi Dun Nazzaren.

by Ruth Ann Abela Scicluna

Annibale Preca Street, Lija - Malta.

Tel: 21419 327 • Mobile: 9944 9012

*When you present this Advert you
will benefit a 10% discount*

Infakkru l-memorja ta' Ms. Mabel Strickland

Kitba ta' Salvu Sammut

Mhux biss palazzi, djar sbieħ u kbar, ġonna u arja pura għandna f'Hal Lija. F'dan ir-raħal sabiħ tagħlha minn dejjem kellna wkoll nies distinti: fizzjali, ambaxxaturi, pitturi, artisti taċ-ċinema, maġistrati, professuri, surmastrijiet, membri tal-parlament u anki prim ministru. Dawn għoġobhom jagħmlu d-dar tagħhom hawn magħħna, jgħixu fostna u jaqsmu l-esperjenza tagħhom magħħna.

Persuna minn dawn is-sinjuri kienet Miss Mabel Strickland. Mabel Strickland twieldet H'Attard, f'Villa Bologna, fit-8 ta' Jannar, 1899, bint Lord Gerald Strickland u Lady Adelaide Sackville.

Trabbiet u għexet għal xi żmien fit-Tasmania, l-Australja fejn missierha kien Gvernatur tal-post. Il-familja Strickland irritornaw Malta fiż-żmien l-ewwel Gwerra Dinjija. Għamlet żmien taħdem mal-Commander-in-Chief tan-Navy Ingļiżja tal-Mediterran. Kienet ufficjal tan-Navy bhala Chief Officer, fejn damet għal sena , 1917-1918. Meta fl-1931 missierha għaqqad il-Partit Konstituzzjonali, Miss Mabel bdiet taħdem bhala segretarja.

Membru tal-Parlament

Kienet tikkontesta l-elezzjoni u kienet ukoll membru tal-parlament Malti. Damet fil-politika sal-1966, billi ma għiet aktar eletta. Sakemm damet fil-politika għamlet mill-ahjar li setgħet sabiex Malta tiġi 'l quddiem. Kienet parti mid-delegazzjoni li marret Londra biex itejbu l-kostituzzjoni, kellha ħafna taħditiet dwar l-*integration* u l-kisba tal-indipendenza.

Kien fis-sena 1935 li flimkien ma' missierha waqqfet l-Allied Newspapers

Limited. Kienet l-ewwel editur tal-ġurnal u damet hekk sas-sena 1956. Sa ffit snin qabel ma mietet kienet id-Direttur tal-Allied Malta Newspaper Ltd. Fi żmien l-ahħar gwerra dinjija għamlet ħafna xogħol vitali u ta'sogru biex il-gazzetti jkomplu joħorgu, anki waqt xi attakk tal-ġħadu.

Ta' dan il-Gvern Inglijż onoraha bit-titlu ta' O.B.E., 'Order of the British Empire'. Miss Mabel waqffet *The Strickland Foundation* fil-11 ta' Awwissu 1979.

Persuna simpatika u dħulija

Miss Mabel Strickland kienet persuna simpatika u dħulija. Kellha statura pulita u kienet twila aktar minn sitt piedi. Kulfejn kienet tmur kienet tiddomina. Il-Hadd filgħodu kienet tattendi l-Quddiesa tal-Ġħaxra, u appena tispicċċa kien l-ghaxqa tagħha toqgħod fuq iz-zuntier titkellem ma' kulħadd. Lill-poplu ta' Hal Lija kienet iħobbu u ma kinitx tagħmel differenza, seta' kien bajjad, jew ibiegħi il-ħaxix. Ukoll meta kien ikollha xi mistednin magħħha, xorta kienet tieqaf, tintroduċihom lil min kienet taf personalment.

Kidnet iħobb ukoll timxi fit-toroq tagħna. Kienet tagħmel ħafna karitā, speċjalment mal-familji foqra jew fejn ikun hemm xi mard. Mhx l-ewwel darba li għenek biex isiefru xi nies biex ikomplu l-kura tagħhom barra minn Malta. Kienet iħobb lill-ħaddiem u timpjega ħafna nies jaħdmu magħħha. Kienet ġeneruża mal-knisja tagħna u mal-ġhaqqiet tal-parroċċa. Naħseb li kieku wżajna aktar is-sens komun, konna nakkwistaw aktar minnha.

Għalkemm twiedet Malta, l-karatru tagħha kien tipikament inglijż. L-Inglizi stess kieno jseħulha 'tempermental' igifieri wahda li tiddeċċiedi malajr wisq: kif thoss dak il-ħin, dak il-mument. Kienet bniedma kuraġġuza u energetika. Kienet taf sew bil-Malti, iżda ma titkellmx.

L-istorja ta' Villa Parisio

Ta' min jgħid xi ħaġa dwar il-villa li kienet tgħix fiha: Villa Parisio. Din il-villa tmur lura madwar 450 sena. Taf l-origini tagħha lill-familja Muscati, wahda mill-eqdem li kieno ġew jgħixu fir-raħal tagħna. L-ewwel dokument li nstab dwarha kien fis-sena 1567, meta Simon Muscati, it-tifel ta Giorgio żżewwieġ lil Margherita Guigale. Il-villa kienet id-dar tas-sajf tal-Familja Muscati, li kienet toqgħod fi Triq Merkanti, Il-Belt

Valletta. Id-dar kien jisimha Palazzo Parisio, fejn illum hemm il-Ministeru tal-Affarijiet Barranin. L-istagħun tas-sajf kienu jqattgħuh f'Hal Lija fil-ġnien kbir u arjuż li hemm mal-villa, qalb is-siġar tal-laring u taż-żebug, li huma msemmija wkoll fl-inventarju tan-nobbi Emanuel Muscati fis-sena 1702. Propjetà oħra ta' Emanuel Muscati hija Palazzo Castellania fi Triq il-Merkanti, li kienet isservi ta' Qorti fi żmien il-Kavallieri u issa hemm il-Ministeru tas-Saħħa.

Meta miet Emanuel, il-propjetà intirtet mit-tfal u messet lil ibnu Paolo. Dan Paolo żżewwieg lin-nobbi Caterina Bonici fis-sena 1735 u kellhom tifla waħda. Dik il-ħabta tfaċċat il-familja Parisio, li kienet ġejja minn Reggio Calabria. Fit-13 ta' Ottubru 1760, Donna Anna Muscati żżewġet lil Domenico, it-tifel il-kbir tal-familja Parisio u kellhom ħamest itfal. L-ahħar wild tal-familja kien tifel u semmewh Paolo.

Għamlu ħafna snin jgħixu fi Sqallija. Iż-żwieġ bejn Paolo u Anna ma tantx kien feliċi u l-istess Anna ġiet Malta mat-tifel iż-żgħir u għexet Hal Lija fil-Villa sa ma mietet fis-sena 1797.

It-tifel Paolo żżewwieg lil kuġintu Antonia Muscati Xara. Meta Paolo miet Antonia reġgħet iż-żewġet lil Sir Joseph de Piro li wiret ukoll il-propjetà tagħha. Meta l-Baruni De Piro miet fis-sena 1870 ħalla l-propjetà tiegħu lil oħtu Francesca, għaliex tfal ma kienx hemm. Meta mietet il-Barunessa Francesca fis-sena 1877, il-propjetà kollha waqghet għand il-familja De Piro u baqgħet hekk sas-seklu ghoxrin, sakemm għaddiet u nbiegħet lil Lord Gerald Strickland. Mabel Strickland xtrat il-propjetà kollha mingħand it-tieni mara ta' missierha. Illum il-villa u l-propjetà għaddiet għand il-Fondazzjoni Strickland, li waqqfet f'Awwissu 1979.

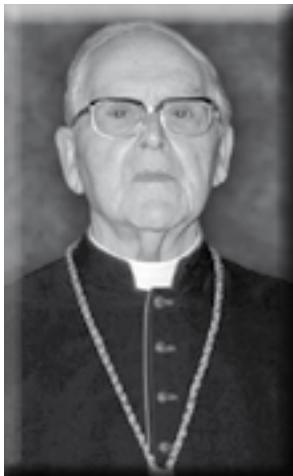
HORACE ENTERPRISES LTD. Trophies & Sports Goods Importer & Wholesaler

Triq Raymond Caruana, Gudja
Tel: 2169 6302 Mob: 9942 0346
Fax: 2169 3397
e-mail: horaceenltd@link.net.mt

Apprezzament

Monsinjur Innoċenz Borg Ex Kappillan ta' Hal Lija (1921-2013)

Nhar il-Ğimħa 12 ta' April, 2013 Monsinjur Innoċenz Borg, ex Kappillan ta' Hal Lija, ħalla din id-dinja u mar jingħaqad mal-Mulej li għaliex iddeddiha ġajtu bħala Nisrani u Saċerdot. Hu miet fl-Isptar Mater Dei fejn kien daħal il-jum ta' qabel wara biss fit-ġranet fid-Dar tal-Kleru f'Birkirkara.

Għalkemm il-familja tiegħi kienet minn Hal Luqa, Monsinjur Innoċenž Borg, twieled ir-Rabat Malta, fid-16 ta' Dicembru, 1921 fejn trabba u għex ġafna minn kumplament ta' ġajtu f'Hal Luqa. Hu ha l-edukazzjoni primarja fl-Iskola tal-Gvern ta' Hal Luqa u mbagħad għaddha għal Ličeo. Fl-1939 daħal l-Universitāt ta' Malta u ha

l-Baċċellerat fl-Arti fl-1943. Sar qassis fil-11 ta' Awwissu 1946 u fl-1947 kiseb il-Licenzjat fit-Teologja.

Bejn 1-1947 u 1-1952 kien jgħalleml fis-Seminarju tal-Furjana u jaħdem fil-parroċċa ta' Hal Luqa fejn kien jieħu hsieb diversi għaqdiet. Fost materji oħra kien jgħalleml ukoll il-matematika.

Ģie maħtur Kappillan ta' Hal Għaxaq fl-1952 u dam hemm sal-1954 meta sar Kappillan tar-raħal tagħna Hal Lija. Hal Lija dam sentejn biss, fejn ġie trasferit għall-Parroċċa ta' Hal Luqa fejn dam Kappillan għal 24 sena mill-1956 sal-1980. Hadem ġafna f'din il-parroċċa, kemm fil-qasam spiritwali kif ukoll fil-qasam amministrattiv u wasal fit-tmiem ir-rikostruzzjoni tal-Knisja Parrokkjali li ġarrbet hsara kbira fi tieni gwerra dinjija.

Meta spiċċa minn Kappillan sar Kanonku Onorarju tal-Katidral f'Mejju tal-1980 u f'Novembru tal-istess sena sar Kanonku effettiv tal-Katidral. Mill-1980 sal-1993 kien Kap tal-Uffiċċju taż-żwigijiet tal-Kurja fejn kien jipprepara t-tnidijiet taż-żwieg u jara li c-certiifikati kollha meħtieġa jkunu

f'posthom, u jiċċekkja jekk hemmx impedimenti u jekk hemmx bżonn ta' xi dispenza. Fi ħdan il-Kapitlu tal-Katidral, Monsinjur Borg kien kanċillier (jew Segretarju) tal-Kapitlu għal ġafna snin, u mill-1993 kien ukoll fil-Kunsill Ekumeniku tal-Kapitlu li tiegħu dam President sa Diċembru 2003 meta rtira minħabba saħħtu.

Kien ieħu interess f'dak li jsir fil-Katidral u fil-Konkatidral u kien jagħti seħmu fil-laqgħat tal-Kapitlu mhux biss bħala Kanċillier iżda wkoll bil-ħafna osservazzjonijiet u pariri siewja li kien jagħti. Sakemm qabeż id-disgħin sena kien jattendi regolarmen għal-laqgħat u l-funzjonijiet kollha tal-Kapitlu.

Ta' Guido

Sporting Guns, Antique Firearms, Edged Weapons, Militaria & Fishing tackle

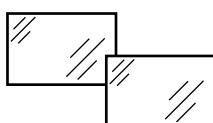

Vincenzo Bernardelli

Ta' Guido, 121, Main Street, Birkirkara
Tel/Fax: 2147 0176 - 7906 274

The Glass People

COMBINED INDUSTRIES LTD.
(LICARI)

A.V. Glass & Mirrors

- All types of mirrors, especially made-to-measure bathroom mirrors
- Safty/Laminated glass - clear and tinted
- Decorative glass - clear and tinted
- Tinted glass - transparent and satin finish
- Solar reflective glass
- All thickness available
- Bevelling & polishing of edges (nay type)
- Tempered doors complete with fittings and installation
- Accessories for all types of glass

245, Fleur de Lys Road, Birkirkara BKR 9069, Malta
Tel: 21 444 826, 21 447 728, 21 440 323 Fax: 21 492 273

Tislima lil Luigi Caruana (1932-2012)

Ftit jiem biss wara l-festa tas-Salvatur tas-sena l-oħra, sewwasew fit-8 ta' Awwissu, 2012, thabbret il-mewt tal-President tal-Kažin tal-Banda, is-Sur Luigi Caruana.

Luigi Caruana kien bniedem ġabrieiki ferm u dejjem ġadhem fejn seta' b'kollaborazzjoni mal-għaqdiet kollha b'risq il-festa.

Is-Soċjetà Sant'Andrija, b'sinjal ta' rispett, attendiet għall-funeral bl-istandart tas-Soċjetà għall-quddiesa presente cadavere u għall-korteo li sar wara. Luigi Caruana kien membru wkoll tas-Soċjetà Sant'Andrija, Villa Lija.

Gesù Kristu Salvatur li tant kien iħobb agħtihi il-mistrieh ta' dejjem!

Lija Athletic F.C.

– Rapport dwar l-Istaġun 2012-2013

minn C. Bonnici (Assistant Segretarju)

Matul l-istaġun tal-futbol 2012-2013, it-tim tagħna kkompeta għat-tielet staġun konsekuttiv fl-Ewwel Diviżjoni tal-Malta F.A.. Minħabba raġunijiet finanzjarji, il-kumitat kellu jneħhi xi plejers minn tal-istaġun ta' qabel. Flimkien mal-kowċ, is-Sur Brian Spiteri, li kien ikkonfermat ġħal staġun ieħor, il-kumitat ra xi plejers jista' jingaġġa bil-mezzi li kellu biex iżomm tim kompetitiv f'din id-Diviżjoni missielta.

Il-kumitat rega' talab u akkwista s-servizzi ta' plejers bhall-aħwa Matthew u Timothy Fleri Soler, Benoîr Fenech, Evano Briffa, il-goalkeeper Justin Tonna u l-Albaniż Erjon Beu. Il-plejers godda li ngħaqdu mat-tim matul dan l-istaġun huma: Dejan Vukovic u Amadeo Mercieca, mislufa lill-Klabb mingħand Sliema Wanderers F.C. u dawk barranin, Rosalino Martins Pais De Almeida u Ricardo Severino Goncalves. Wara nofs l-istaġun irregistra wkoll ma' Lija Athletic F.C. l-Albaniż Leontiev Konda.

Il-kowċ kellem lill-plejers kollha fit-13 ta' Lulju 2013 u minnufih beda t-taħbi fil-grawnd ta' Hal Lija. Għalkemm f'dan l-istaġun it-tim ma kkompeta fl-ebda turnew tas-sajf, skont ix-xewqa tas-Sur Spiteri, saru diversi logħbiet ta' ħbiberija li taw indikazzjoni li bejn il-plejers u l-kowċ kien se jkun hemm armonija tajba. L-intenzjoni tal-kumitat kif ukoll dik tal-kowċ kienet inizjalment li t-tim iżomm postu f'din id-diviżjoni kemm jista' jkun malajr. Kontra kull previst, b'dawn il-plejers għad-dispożizzjoni tiegħi, il-kowċ beda jkun sodisfatt ħafna bil-kwalită ta' logħob li bdew juru l-plejers u r-rebħ ma naqasx.

Il-plejers urew ukoll ix-xewqa li jekk jigi c-ċans anke saħansitra jiġi għidlu bis-shiħ għall-promozzjoni. Matul l-istaġun kollu, it-tim kien dejjem jokkupa waħda mill-ewwel erba' pozizzjonijiet fil-klassifika, reba ġ-

diversi logħbiet u baqa' sal-ahħar logħba jiġgieled għal post tal-promozzjoni għall-kampjonat tal-Premier. Wara t-telfa tal-ahħar logħba tal-kampjonat kontra t-tim ta' Naxxar Lions F.C., it-tim niżel fir-raba' post, żewġ punti biss 'il bogħod mit-tnejn tal-quċċata. F'kelma waħda, dan kien staġun verament memorabbli għal dawk kollha li jħobbu lil Hal Lija. Għalkemm dan jiċċista' jingħad li kien succcess sabiħ, ta' min isemmi li t-tim kien nieqes minn attakkant ponta, li żgur kien ikun effettiv għal succcess perfett. Mertu kbir għal dan kollu għandu jmur lis-Sur B. Spiteri tad-dedikazzjoni shiħa li wera u li kien kapaċi jżomm lill-plejers kollha motivati u f'unjoni shiħa, lill-plejers li f'ħafna logħbiet taw qalbhom, u lill-kumitat li kien warajhom f'kulma xtaqu minkejja l-mezzi ristretti li sab ruħu fihom.

Dan is-succcess kompla jitkattar fil-kompetizzjoni tal-F.A. Trophy, fejn it-tim wasal mal-ahħar erba' timijiet, u tilef biss fis-semi-finali kontra l-klabb mill-Premier, Qormi F.C. u bl-unuri kollha. It-tim ta' Qormi F.C. thabat mhux ftit biex irnexxielu jegħleb 1-0 lit-tim organizzat ta' Lija Athletic.

Fi triqtu għal din is-semi-finali storika, it-tim ta' Hal Lija rnexxielu wkoll jegħleb 1-0 lit-tim stabbilit tal-Premier, Floriana F.C., fir-raba' rawnd ta' din il-kompetizzjoni Knock-Out.

Entratura Grawnd

Inawġurazzjoni tal-Kumpless

Dawn huma r-riżultati kollha miksuba:

Kampjonat tal-Ewwel Diviżjoni

vs Gudja Utd. F.C. – **2-1** u **1-0**

vs Mqabba F.C. – **1-1** u **2-1**
 vs St. Andrew's F.C. – **3-0** u **3-8**
 vs Birżeppuġa S.P. F.C. – **3-2** u **3-1**
 vs Vittoriosa S. F.C. – **1-2** u **2-3**
 vs Dingli Sw. F.C. – **2-0** u **2-0**
 vs Gżira Utd. F.C. – **1-1** u **2-1**
 vs Żejtun C. F.C. – **2-0** u **3-0**
 vs Marsaxlokk F.C. – **1-4** u **5-1**
 vs Pietà H. F.C. – **2-0** u **1-1**
 vs Naxxar L. F.C. – **0-1** u **0-2**.

Kompetizzjoni F.A. Trophy

II rawnd: 3-1 (vs Sigġiewi F.C.)

III rawnd: 2-1 (vs Għargħur F.C.)

IV rawnd: 1-0 (vs Floriana F.C.)

Kwarti-Finali: 1-0 (vs St. Andrew's F.C.)

Semi-Finali: 0-1 (vs Qormi F.C.)

Il-klassifika finali tal-Ewwel Diviżjoni taqra hekk:

I Diviżjoni 2012/13	P	W	D	L	GF	GA	Pts.
Vittoriosa Stars	22	13	5	4	41	28	44
Naxxar Lions	22	13	5	4	47	22	44
Pietà Hotspurs	22	13	4	5	46	22	43
Lija Athletic	22	13	3	6	42	30	42
St. Andrew's	22	11	5	6	43	32	38
Marsaxlokk	22	9	5	8	38	44	32
Gudja United	22	8	6	8	35	36	30
Gżira United	22	5	9	8	26	29	24
Birżeppuġa St. Peter's	22	6	5	11	38	43	23
Żejtun Corinthians	22	5	6	11	21	35	21
Dingli Swallows	22	4	4	14	21	50	16
Mqabba	22	1	5	16	24	51	8

It-tim tal-Youths (Under 19) reġa' kkompeta f'Sezzjoni Ċ tal-Malta F.A. Din id-darba t-tim ma kellu xorti tajba xejn, għaliex tilef diversi logħbiet bi skor minimu u għal punt wieħed biss safha relegat għal Sezzjoni D. Il-kowċċ tat-tim kien is-Sur Frankie Graham li ġadem bis-shiħ mal-plejers li kellu.

Kxif tal-Lapida

Il-plejer barrani (iżda meqjus bħala Malti) Dejan Vukovic, lagħab biss xi żewġ logħbiet ma' dan it-tim. Kieku, forsi ntuża aktar għal dan il-kampjonat ukoll, l-andament kien ikun mod iehor.

Matul dan l-istaġun, il-klabb ta' Lija Athletic F.C. kien ukoll rapreżentat għall-ewwel darba fil-kampjonat tal-Futsal (futbol

5-a-side li jintlagħhab fuq ġewwa fil-padiljun ta' Kordin). It-tim ta' Lija Athletic F.C. ikkompetta fl-ogħla diviżjoni (fil-Premier) ta' dan il-kampjonat u fl-ewwel stagħun tiegħu spicċa fil-ħames post bi 30 punt. Ta' min wieħed jgħid li l-akbar rebħa li saret f'dan il-kampjonat kienet mit-tim ta' Lija Athletic F.C. meta kien għebleb lit-tim ta' St. Andrew's bl-iskor kbir ta' 17-0!

Dan l-istaġun kien specjalisti wkoll ghaliex nhar is-17 ta' Frar infetah b'mod ufficjali l-Kumpless Lija Athletic li jinsab fil-grawnd ta' Hal Lija. Saret ċeremonja sabiha fil-grawnd fejn tkellmu fost oħrajn, is-Sur Tonio Fenech (l-eks Ministru tal-Finanzi) li għen ħafna lill-Klabb permezz

Lija Athletic F.C. Under 19 – 2012-2013

Lija Athletic F.C. Senior Team – 2012-2013 – FA Trophy S/F

tal-Fond għall-Kawżi Ĝusti, is-Sur Norman Darmanin Demajo (il-President tal-Malta F.A.), Dr Ian Castaldi Paris (is-Sindku ta' Hal Lija), is-Sur Jesmond Caruana (il-President tal-Klabb) u s-Sur Charles J. Scerri (l-eks President tal-Klabb li kien strumentali f'dan il-proġetti kbir). Tbierket ukoll irħama

kommemorattiva mill-Kappillan ta' Hal Lija, il-W. Rev. Dun David Gauci, u sar ukoll riceviment għall-mistednin kollha.

Il-Lija/Iklin Football Youth Nursery, kompliet għaddejja b'attività kbira, fejn it-timijiet tal-Under 17, Under 15 u l-Under 13, ilkoll kellhom staġun sodisfaċenti. Huma wkoll daħħlu timijiet ta' etajiet żgħar f'diversi festivals li jiġu organizzati madwar il-pajjiż. Din is-sena numru kbir ta' tfal li jattendu

Qormi vs Lija A supporters

Tfal tan-Nursery jilagħbu

n-nursery ta' Hal Lija se tmisshom ix-xorti wkoll li jsiefru ma' shabhom fis-sajf fejn ser jiipparteċipaw f'turnament ġewwa r-Repubblika Čeka.

b'konsultazzjoni mal-kowċijiet rispettivi, huma dawn:

L-Aqwa Plejer: MATTHEW FLERI SOLER

L-Aktar Plejer Dedikat: ANDRÈ SCICLUNA

L-Aktar Plejer Promettenti: DYLAN MINTOFF

L-Aqwa Skorer: ERJON BEU

L-Aqwa Plejer tal-Youths (U/19): DYLAN MINTOFF

Nixtieq nieħu din l-opportunità sabiex nirringrażzja lill-kumitat tas-Soċjetà ta' Sant'Andrija li kull meta ntalbu dejjem kienu ta' għajjnuna għal Lija Athletic F.C., u nselem ukoll lil dawk kollha minn Hal Lija u dawk residenti f'Hal Lija u nawgħuralhom il-festa t-tajba. Viva s-Salvatur

Viva Hal Lija

TABOR

minn Mario Fenech

Ġesù ma' tliet Appostli
fuq l-għolja Tabor mar
maqtugH il fuq fis-sema
u ġismU Divin sar.

Fuq naħha lil Elija
u l-oħra lil Mose'
f'nofshom kollu dija
...Kristu il-Feddej.

It-Trasfigurazzjoni
ta' Kristu kbir Divin
Hekku l-Iben t'Alla
Glorjuż fis-sema kien.

Pietru, ġakbu w ġwanni
it-tlieta iċċassaw
kif lemħu lill-Imgħallem
f'dik surtU li qatt raw.

U Pietru għadu msahħar
mitluf fuq dak il-ġmiel
ried jibni tliet gharejjex
biex jibqa' igawdiH

B'Tislima speċjali lil-Lijani kollha li jgħixu barra minn xtutna li żgur bħal-lum iġeddu l-memorji sbieħ ta' meta kienu jgħixu fostna.

Imqanqla dik x-xena
kull sena infakkruha
f'dar-raħal ċkejken tagħna
minn qalbna inqimuha.

Hal Lija lkoll bi ħġarna
Illum sitta t'Awwissu
nitolbu lkoll ferħana
biex Glorja nagħejtu f-ismU.

Mulej int l-ġħaxxa tagħna
biK aħna imkabbrin
bierek lir-raħal tagħna
biex nibqgħu magħqudin.

F'dal jum għażiż għalina
f'Hal Lija l-kbir unur
b'dik l-ghajja tant qawwija
Evviva s-SALVATUR.

6.8.2012

Il-Papa Frangisku I

✠ Charles J. Scicluna - Isqof titulari ta' San Leone
Isqof Awżiljarju u Vigarju Ĝeneral ta' Malta

Il-perjodu tas-sede vacante huwa dejjem perjodu specjali għall-Knisja. Huwa mument ta' stennija biex ikollna Papa ġidid. Il-Knisja tieqaf biex tagħmel dixxerniment dwar fejn waslet fil-mixja tagħha lejn il-Mulej, u flimkien, bħala familja waħda, titlob b'mod ħerqan għall-kardinali li għandhom l-obbligu u r-responsabilità kbira ħafna li jagħżlu lis-suċċessur ta' Pietru.

Il-kardinali huma bnedmin bħal kulħadd. Il-Mulej idawwal il-moħħ tagħħom mhux minħabba l-qdusija tagħħom, imma minħabba r-responsabilità li għandhom quddiem Alla, quddiem il-Knisja u quddiem id-dinja. Hija responsabilità kbira għaliex fuq spallejhom hemm għażla fundamentali għall-ħajja tal-Knisja. Il-Knisja Kattolika thares lejn il-Papa, ir-ragħaj Suprem, Qaddej tal-qaddejja ta' Alla u Vigarju ta' Kristu – bħala l-'Blata' li tiggarranti xi l-ghaqda fil-Knisja, tagħti b'mod awtorevoli d-duttrina tal-Knisja. Il-Papa wkoll jieħu deċiżjonijiet li hu biss jista' jeħodhom, kemm fil-ħajja tal-Episkopat u s-saċerdozju, kif ukoll fil-ħajja li taffettwa tant u tant miljuni ta' nies.

X'Papa nixtiequ?

Togħġibni ħafna t-talba li titlob il-Knisja fil-quddiesa votiva għall-għażla tal-Papa. Il-Knisja titlob biex ikollha ragħaj Suprem, li jkun ta' ġieħi għall-glorja ta' Alla. Il-kwalitajiet il-Knisja fit-talb tagħha ma ssemmihomx. Aħna bħala bnedmin naħsbu fil-kwalitajiet ta' għerf, id-don tal-lingwi, il-kapaċità li wieħed jiggverna, iżda l-Mulej għandu kriterji differenti. It-talba tal-Knisja, it-talba li toħroġ mill-qalb tal-gharusa ta' Ĝesù, thares lejn il-Glorja ta' Alla bħala l-iżżejjed kriterju importanti. U f'dan il-mument tas-sede vacante aħna wkoll, il-Kattoliċi madwar id-dinja kollha, u b'mod specjali aħna l-Kattoliċi fil-gżejjer ta' San Pawl, intellgħu lejn il-qalb tal-Mulej it-talba li hu jipprovdilna ragħaj skont il-qalb tiegħi. Hafna ġurnalisti ifass-lulna identikit tal-Papa l-ġidid. Aħna l-Kattoliċi nafu iżda, li jkun min ikun, meta jitfacċa

fuq il-gallerija ċentrali fil-faċċata tal-Bažilika ta' San Pietru ġewwa Ruma, se nilquġi b' imħabba kbira u b'devozzjoni kbira bħala l-kap spiritwali tagħna, irragħaj suprem tal-Knisja, Qaddej tal-Qaddejja ta' Alla u Vigarju ta' Kristu fuq l-art.

Santa Katerina ta' Siena li għexxet fi żmien diffiċli ħafna

għall-Knisja u ma ltaaqgħetx ma' Papiet li wieħed seta' jikkannerizzahom, qatt ma xxelf fl-imħabba u d-devozzjoni tagħha lejn il-Papa. U għalkemm forsi l-Papiet ta' żmienha nkwestawha għax kien baqgħu Avignon u ma ridux jobdu l-kelma profetika tagħha li jirritornaw Ruma, xorta hi, wieħed wara l-ieħor kienet tindirizzahom bit-titlu tant sabiħ, "dolce Cristo in terra", "Il-helu Ĝesù fuq l-art".

Jalla l-Mulej itina qalb safja u qalb ġeneruża biex nilqgħu lill-Papa l-ġdid u nfarrġu bil-qima u l-ubbidjenza tagħha.

Steve's Aluminium works

Workshop: 10 N/s in Triq il-Parsott, Mosta

Tel: 21438 442

Res. Tel: 21 435 437 • Mob: 99 424 319

SARIO FENECH

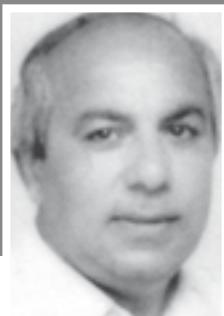
Petrol & Diesel Mechanic

Čensu Bugeja Str, L-Iklin, Lija

Tel: 2141 5117
Mob: 9985 6451

Il-Każin tal-Boċċi

Kitba ta' Salvu Sammut

Jekk immoru lura fl-istorja tar-raħal tagħna, kažin tal-isport, ghajr dak tal-ballun ma kienx ježisti jew tal-anqas jissemma'. Ir-raħal kien imdawwar bil-bini, ġonna u għelieqi tas-siġar tal-frott. Spazju ma tantx kont issib ghajr għal xi pjazza jew fetħa żgħira. Dak iż-żmien biex it-tim tal-ballun jilgħab xi partita ta' ħbibberija kien ikollu bżonn li jmur il-Mosta. L-ewwel, għax hija l-eqreb art, t-tieni biex kulhadd, plejers, diriġenti u dawk li jsegwu jmorru bil-mixi. Dan kien isir biex jittaffew l-ispejjeż. It-tim kien jitharreg f'għalqa żgħira mal-ġenb taċ-ċimiterju. It-tfal kienu jilagħbu fit-toroq meta jħalluhom. Logħob ieħor ma kienx jiġi pprattikat.

Mal-ftuħ tat-triq il-ġidida, dik ta' quddiem il-knijsa, inħoloq ħafna spazju. Bosta rġiel, ġuvintur u tfal, bdew joħolqu postijet battala biex jipprattikaw il-logħob favorit tagħhom. Dawk dilettanti tal-ballun għażlu l-għalqa li kienet tissejja tal-Bajdun u biddluha fi grāwnd. F'dan l-ispazju llum insibu l-kumpless rikreattiv u l-bandli għat-tfal żgħar.

F'dan l-ispazju kont tista' tilgħab partita ta' 7 kontra 7. (*Seven a side pitch*). Ghalkemm dan l-ispazju għall-ballun ha ħafna art mill-għalqa, xorta kien għad fadal fejn torganizza logħob ieħor differenti.

Hekk għamlu l-ewwel ftit nies li kienu dilettanti tal-boċċi. Ma niftakar imkien fir-raħal b'nies jew b'dilettanti li kienu jilagħbu l-boċċi. L-ewwel spazju li dawn għażlu kien fejn kien hemm ħarruba kbira. Aħna li għexna f'dak iż-żmien hemm konna nsibuh taħt il-ħarruba. F'dan il-post li kien jiġi taħt iċ-ċint tat-triq kienet teżisti siġra tal-ħarrub u kienet kbira sew. Kien post ideali biex fl-istaġun tas-sajf tilqa' l-qilla tax-xemx u fix-xitwa l-qawwa tar-riħ jew l-qtar tax-xita. Propju għalhekk dawn l-ewwel dilettanti għażlu hawn taħt il-ħarruba għax kažin jew xi forma ta' bini ma kienx ježisti. Ma kien hemm imkien fejn tistkenn. Il-post eżatt fejn kienet din il-ħarruba llum hemm il-lapida ta' ġuvnott li kien miet fis-6 ta' Awwissu b'xokk elettriku.

Il-logħba tal-boċċi f'Hal Lija ġiet introdotta mis-Sur Ġużeppi Farrugia (tar-Ration) li flimkien ma' dilettanti oħra għażlu dan il-post biex filgħaxx iż-żgħix iqattgħu siegħha żmien. Meta jibda jdallam kont tarahom jiġibru kollox u jeħduhom id-dar.

Ġużeppi Farrugia kien jipprattika dan id-delizzju fis-sajf meta kien ikun Buġibba. Kellu esperjenza sew f'din il-logħba. Meta ffurmat l-għaqda tal-boċċi, Ġużeppi Farrugia sar l-ewwel president, kienet is-sena 1979. Dilettanti oħra li bdew juru interess kienu Krosscenzo Xerri u Ninu Xerri (Tal-Fifru), Salvu Agius (iċ-Ċattra), Ninu Vella, Tarcisio Cuschieri, Frans Caruana (Parajs) Pawlu Farrugia (Tar-Ross) Victor Portuguese, ġorg Tanti u oħrajn, li ma nafx informazzjoni fuqhom.

It-Tim tal-boċċi 2013

L-ewwel kumitat ħabbrek kemm felaħ biex dan l-isport ġdid ikollu klabb u *pitch* bħal klabbs oħra. Kien talbu l-awtoritajiet ta' dak iż-żmien biex dan isehħ. Kien fis-sena 1973 li tlesta *pitch* żgħir. Kien l-iżgħar klabb fost 39 li kien hemm jezisti dan iż-żmien. Wieħed jinnota li l-membri f'dan il-klabb kienu magħquda u unjoni fid-deċiżjonijiet li kienu jittieħdu. Meta fis-sena 1983 giet iffurmata l-għaqda tal-boċċi kienu saru kompetizzjonijiet bejn il-klabbs u t-tim tal-boċċi ta' Hal Lija kien wieħed fost 40 li ħadu sehem.

Il-logħob kien jintlgħab *Home* u *Away* u l-kompetizzjoni kollha kienet tinvvoli kważi elf logħba. Il-federazzjoni qassmet it-tims f'diviżjonijiet: l-ewwel sar-raba'. Il-klabb tagħna sab postu fit-tielet diviżjoni. Meta twaqqfet il-federazzjoni kien jeħtieg li l-membri jintgħażlu mill-klabbs. Il-kumitat inkariga lis-Sur George Tanti biex jirrappreżenta lill-klabb ta' Hal Lija. Il-federazzjoni għażlet ukoll lil George biex ikun assistant kaxxier. Il-laqgħat tal-federazzjoni kienu jsiru fil-Marsa Sport Ground.

Aktar ma beda jgħaddi ż-żmien aktar dan l-isport żied fil-popolarità tiegħu. Taħt il-ħarruba ma baqx post għall-kwiet, imma nbidel f'post tal-entu ż-żejt, b'nies jassistu għal-logħob minn fuq iċ-ċint tat-triq.

Fis-sena 1993 twaqqfa' 1-klabb li kien hemm u floku nholoq kumpless tal-isport, li jikkonsisti f'*court* tat-tennis, grawnd żgħir tal-football, bandli għat-tfal żgħar, post għall-mistrieħ u naturalment kažin u *pitch* tal-boċċi. Dan kollu kien inawgurat fil-21 ta' Lulju tal-istess sena bil-kažin tal-boċċi ma jagħmlix għajnejn lill-kažini li għandna r-raħal.

Il-logħba tal-boċċi tista' tintlagħab 1 kontra 1 – 2x2 jew 3x3. Fil-maġġoranza din il-logħba tintlagħab 3x3, fejn ikollok plejer fenditħur jilgħab biż-żgħar,

garatur li jilgħab bil-boċċi l-kbar u plejer ieħor li jgara u jfendi fejn ikun hemm bżonn. Il-logħba tintrebaħ minn dak it-tim li l-aktar ikollu boċċi qrib il-likk li hija boċċa żgħira tal-ħadid, li tintefha mill-kaptan tat-tim, qabel il-logħba. Generalment il-partita tintrebaħ minn dak it-tim li jgħaqqaq il-wieħed u għoxrin punt. Il-boċċi jkunu ta' kultur aħdar għal tim u aħmar għat-tim oppost. Fil-logħba tal-boċċi dawn iż-żewġ kuluri biss jeżistu.

Għawdex il-boċċi huma kollha tal-ħadid u magħmulin fit-tond. Il-pitch ukoll huwa differenti minn dak ta' Malta għaliex huwa magħmul fit-tul.

Il-logħba mhijiex sempliċi daqs kemm wieħed jaħseb. Tkun trid taħseb fil-mossi minn qabel, għaliex kull tefgħa tbiddel l-andament tal-logħba. Il-logħba tipproduċi hafna interess u eċċitament. Waqt il-logħob ikun irid jinżamm is-silenzju, l-aktar mill-ispettaturi. Fil-logħba tidħol il-preċiżjoni meta jkej lu l-boċċi. Gieli jkun diffiċċli tgħid liema boċċa hija l-eqreb. Bħal kull sport din il-logħba għandha tintlaqħab bi spirtu sportiv.

Ma nistgħux ma napprezzawx lil dan il-klabb li jtajjar il-bandiera ta' Hal Lija. Dawn ukoll huma nies mir-raħal li qeqħdin jagħmlu minn kollox biex iż-żommu l-kuluri tal-klabb mill-aħjar li jistgħu. Huma nies ġabrieka li jagħmlu sagħrifċċju bħal dirigenti ta' klabbs oħra. Hawn ukoll irridu naraw it-tajjeb li jsir. Għalkemm l-era tal-klabb hija ta' perjodu żgħir, dawn ukoll gawdew minn unuri li tagħti l-logħba.

Fis-sena 2005 it-tim rebaħ il-promozzjoni għall-ewwel diviżjoni. Tliet darbiet oħra telgħu mit-tielet diviżjoni għas-*second*. Darba oħra rebħu l-unur tar-raba' diviżjoni. Bħal kull sport ieħor dan l-isport mhux ferħ biss iġib, imma d-diżappunt ukoll. Fis-sena 1999 it-tim kien ġie relegat għall-aħħar diviżjoni, dik tar-raba' diviżjoni. It-tim tal-klabb, dak tar-*reserves*, fis-sena 2012 rebaħ ir-*reserve champions*. Unur ieħor li l-klabb għandu għal qalbu u għandu għax ikun kburi hu l-*Millenium Cup Champions*. Ma' din il-kitba nixtieq inżid lista ta' presidenti li mexxew il-klabb tul dan iż-żmien.

Joseph Farrugia
Henry Borg Cardona
George W. Borg
Joseph Licari
Joe Borg
Charles Cuschieri

Biex wasalt biex nikteb dan l-artiklu fuq il-każin tal-Boċċi ta' Hal Lija, kelli hafna għajjnuna mill-kumitat preżenti u mis-Sur George Tanti. Dan wettaq ġafna xogħol utli biex dan il-klabb jinsab fil-pożizzjoni u l-popolarità li jinsab fiha llum.

Armar tal-festa tas-S.S.mu Salvatur

armat għall-Kungress Ewkaristiku fil-Furjana

Mario Fenech

Is-sena 1913 kienet wahda importanti ħafna għall-Knisja f'Malta. Kienet sena li matulha l-gżejjer Maltin kienew gew magħżula sabiex fihom issir 1-24 edizzjoni tal-Kungress Ewkaristiku Internazzjonali bejn it-23 u s-27 ta' April.

Dan il-Kungress baqa' jissemma' għal bosta snin u huwa xieraq li llum, 100 sena wara, infakkru dak li kien seħħ matul il-jiem ta' dan il-Kungress u r-rabta li kelli ma numru ta' parroċċi u għaqidiet li taw is-sehem tagħhom biex il-Kungress ikun organizzat bl-aħjar mod.

Kien hemm diversi parroċċi li silfu l-armar tal-festa tagħhom biex jintrama it-toroq u l-pjazez minnfejn kien ser jgħaddu d-dinjitarji tal-Knisja Universalis kif ukoll fejn saru ċ-ċeremonji ta' dan il-Kungress mifrux fuq hamest ijiem.

Wahda minn dawn il-funzjoniet Ewkaristiċi kienet saret fil-Furjana quddiem il-ġnien magħruf bħala 'il-Mall'. Dak iż-żmien dawn l-inħawi kienu magħrufa bħala 'l-għalqa tal-biskuttin'.

F'nofs din il-wesgħa ntramat tribuna kbira li nħadmet għal din l-okkażjoni. Quddiem din it-tribuna tpoġġew żewġ angli bis-simboli tal-Ewkaristija f'id-ejhom fuq żewġ kolonni kbar għoljin madwar żewġ sulari. Dawn il-kolonni, bħal ħafna mill-armar l-ieħor li jidher fir-ritratti ta' dan il-Kungress, x'aktarx li ntiflu waqt it-Tieni Gwerra Dinjija għaliex ma nsibux ritratti tagħhom quddiem il-bieb tas-sagristija tal-knisja.

Fir-rahal ta' Hal Lija dak iż-żmien kien hemm tliet siġar (hawn minn isejħilhom pilandri) kbar b'ħafna xogħol ta' njam, ħadid u brazzi bil-globi li kien jinxtegħlu biż-żejt. Tnejn minn dawn is-siġar kbar illum jintradaw fuq iz-zuntier tal-knisja ta' Hal Lija għall-festa tas-S.S.mu Salvatur u l-oħra tintrama quddiem il-bieb tas-sagristija tal-knisja.

Dak iż-żmien kien hawn ukoll erba' pilandri oħra ta' dan it-tip li tnejn minnhom jintradaw quddiem il-Kollegġjata ta' San Pawl fir-Rabat. Għal dan il-Kungress intradaw quddiem l-istess Kollegġjata.

Tnejn oħra huma tal-Arcikonfraternitā ta' San Ĝużepp tar-Rabat li jintradaw għall-okkażjoni tal-festa ta' San Ĝużepp quddiem il-knisja ta' Santa Marija ta' Ģesù. Għall-okkażjoni tal-Kungress dawn intradaw quddiem il-Katidral tal-Imdina.

Il-pilandri l-kbar ta' Hal Lija ntramat waħda fuq kull naħha tat-tribuna fil-Furjana. F'dan ir-ritratti ta' din l-okkażjoni narawhom sew u wieħed jinduna li huma dawk ta' Hal Lija mill-parti ta' fuq tagħhom bil-globu bis-salib fuqu u bil-gastra li minnha 'l fuq tibda l-pilandra bil-brazzi bil-weraq u l-globi tal-ħġiegħ.

Din kienet okkażjoni importanti ħafna għall-Knisja f'Malta fejn l-isbaħ armar tal-festi ta' barra sab il-post tiegħu f'kull rokna li ntużat għal dan il-Kungress.

Il-pilandri ta' Hal Lija li għadhom jintradaw kull sena waqt il-jiem tal-festa tas-S.S.mu Salvatur, huma parti mill-wirt artistiku li dawk li ġew qabilna ħadmu biex jagħtu l-ogħla ġieħ lill-patrun tar-rahal ta' Hal Lija, is-Santissimu Salvatur.

Il-festa t-tajba lil kulħadd.

J.G. Ironmongery

Psaila Street, Birkirkara

Tel: 2148 4198

Borg Cardona & Co. Ltd.

AGRICULTURAL VETERINARY &
GENERAL MERCHANTS

"Eltex", Dr. Zammit Str.,
Balzan BZN 08
Tel: 21442698, 21484428
Fax: 21493082

*Importers & Exporters
Commission Agents*

Gesù Salvatur

Mario Fenech

Wiċċek isaħħarni qatt nixba' nħares lejh
ħarstek issabbarni tholl qalbi li m'hi xejn
għajnejk ikellmuni jfissru ħlejju kliem
hawn jien quddiemek irrid li nibqa' ħdejk.

Mitluf fi ġmielek nitgħaxxaq fi sbieħ għajnejk
fi bjuda safja ta' surtek tbiddilt
fis-sema mżejjen bħal ġnien mimli lwien
fost l-aqwa u l-isbaħ minn mara tnissilt.

Gejt fostna l-midimba ħutek bnedmin
biex b'demmhekk salvajtna ruħna saffejt
bil-benna ta' ismek titmagħħna kuljum
fuq l-ghowda msallab il-fidwa ħallejt.

F'dirgħajk miftuħha lmaħt żewġ pjagiet
weġġajtek bi kliemi w anke bl-għemil
aħfirli nitolbok għax dghajjef Mulej
qalbek tant kbira bogħod mit-twerwir .

Nixtieq bħal San Pietru nibqa' ngawdik
tfarraġni w timlieni b'ferħ Tiegħek etern
qalbi mnikkta eħlisni minn kull għelt
int kollok imħabba ħaddanni ġewwa jdejk.

O Kristu Mulej Alla missier veru ħanin
thallix wild id-dgħajfa fost ħuti bnedmin
niġġarraf, nintilef fl-għeb tad-dlamijiet
daħħalni f'saltnatek f'dirgħajk miftuhin.

Hassejtni nistejquer ergajt sibt it-triq
rajtek titbissimli bqajt miexi bla xkiel
wittejti triqati wennistni bil-kif
b'kuragg imlejtni hassejtni nistrieħ.

F'ħolma profonda għajnejja kollha dmugħ
sīħajjltni nitbiegħed minn qalb il-ward w il-fjur
imqanqal minn ħarstek Divin u Glorjuž
int l-għaxqa u l-qawwa O Kristu Salvatur.

Awwissu 2012

Free
Deliveries

Patrick & Sharon Magri

The Green House
The Small Shop With The Big Heart
10, Preziosi Street, Lija
Tel: 2741 4969 Mob: 9942 7532, 7726 2675
thegreen_house@ymail.com

For the freshest fruit and
vegetables, groceries,
eggs, dried fruits, wine,
delicatessen, nuts and
fresh sheep cheese

Każin Nazzjonista Lija

- *Mit-Tnejn sal-Ġimgħa miftuh mill-10.00am 'l quddiem u filgħaxija mis-6.00pm*
- *Festi, Sibtijiet u Hdud miftuhin mit-8.00am sa filgħaxija*
- *Xorb ġenwin u nservu Appetizers*
- *Big Screen T.V.*
- *Prezzijiet raġonevoli*
- *Post ghall-familja kollha*

***Il-Barman jixtieq
jawgura
l-Festa t-Tajba
lil kulħadd***

Ikla tal-Festa

Il-Ġimgħa 23 ta' Awwissu 2013
fi 8.30pm

Prawn Cocktail

or

Classic Minestrone

or

Lasagne al Forno

~~~~~

Bar-B-Q Chicken Legs

or

Beef Steak

in Mushroom Sauce

or

Cerna Fillets

in Olive Sauce

(All served with
Salad and Chips)

~~~~~

Sweet

~~~~~

Coffee

€15.00

Children's menu

Chicken Nuggets €2.50

Burger and chips €4.50

Il-Knisja ta' Santa Marija – Hal Lija

Dr James Azzopardi

Din il-knisja żgħira hija ddedikata lit-Tlugħ ta' Ommna Marija Santissima fis-sema, jew l-Assunta, u tinsab kantuniera bejn Triq Sant'Andrija u Triq il-Kbira, eżatt quddiem il-Kažin tas-Soċjetà Sant'Andrija.

L-istorja ta' din il-knisja

- 1575 - inbniet bħala devozzjoni personali mis-Sur Mariano Portelli (imlaqqam ta' Duna) skont dokument tan-Nutar Angelo Bartolo tal-25 ta' Lulju 1569¹.
- 1658 - ma kinitx tintuża' aktar u ġiet magħluqa².
- 1755 - reġgħet inbniet mill-ġdid minn Dun Saverio u īnh Dun Michele Portelli flimkien mas-Sur Michele Bartolo³.
- 1782 - fl-24 t'Awwissu ġiet imbierka mill-Isqof Vincenzo Labini, ġurnata qabel ma ġiet ikkonsagrata l-parrocċa attwali.

Il-Knisja ta' Santa Marija qabel u wara r-restawr

- bidu tas-seklu dsatax – probabbli flimkien ma' xi djar fil-qrib, kienet ingħatat lill-Ġiżwiti li kienu jgħixu hemmhekk⁴. Infatti mal-ġenb tal-altar hemm żewġ pitturi żgħar, waħda tirrappreżenta lil San Frangisk Saverju u oħra lil San Alwiġi, it-tnejn qaddisin Ġiżwiti. Fid-djar li jmissu mal-knisja u li kienu jiffurmaw parti minn dan il-kumpless għad hemm xi karatteristiċi fil-bini li probabbli saru f'dan il-perjodu kif wieħed jiusta' jara fir-ritratti. Probabbli kien hemm ukoll il-ħsieb li fuq il-bieb principali jiġu minquxa fil-ġebel xi stemmi reliġjuži jew tal-familja li bniet il-knisja, iżda kif għadu jidher sal-lum dan baqa' ma sarx.
- 1811 - bennejja minn Hal Lija għamlu għotja ta' pittura ta' San Tumas Appostlu, iżda din illum il-ġurnata tinsab fil-parroċċa³.
- nofs is-seklu dsatax - il-knisja ghaddiet f'idejn il-Kurja u l-kumpless ta' bini mad-dawra nxtara mill-Familja Vella. Infatti fis-sagristija tal-parroċċa hemm *portrait* ta' Mons. Vella li kien jgħix hemmhekk mal-familja tiegħu u jieħu ħsieb il-knisja.
- 1919 - beda jieħu ħsieb il-knisja Mons. Ġużeppi Xerri.
- wara t-tieni gwerra dinji - il-kumpless inqasam fi djar differenti u parti minnu għadha abitata minn eredi tal-familja Vella sal-lum.
- 1999 - Dun Nazzaren Caruana, il-kappillan ta' dak iż-żmien, kien irranġaha u beda jużaha għall-Espożizzjoni Ewkarisitika.
- 2012 – fi Frar beda x-xogħol ta' restawr minn barra. Fosthom tbiddel is-salib tal-konkrit li kien hemm fuq il-lanterna għax dan kien kollu maqsum, flimkien ma' numru ta' ġebel li ttiekel. Is-sitt twieqi tal-lanterna nbiddlu

Il-knisja minn ġewwa

Skultura f' dar fil-qrib

- minn aluminium għal injam.
- 2012 – ffit qabel is-6 t'Awwissu tlesta x-xogħol ta' restawr fuq il-knisja minn barra.
  - Xi jmiss? Fuq barra ser jiġi restawrat ukoll iz-zuntier żgħir li jinsab quddiem il-knisja u b'hekk ix-xogħol minn barra jkun komplut. Wara jibda dak minn ġewwa fejn bħalma forsi nnutajtu, il-ħajt qed jaqa' kollu specjalment fil-parti t'isfel u l-bibien u t-twiegħi għandhom bżonn dawra tajba flimkien ma' xogħliliet oħra anke fis-sagristija.

IS-sena 1818 minquxa fuq bieb fil-kumpless

Gewwa din il-knisja nsibu:

- L-istatwa tal-Madonna tad-Duluri - din hija tal-injam u nħadmet f'Bolzano, l-Italja fl-1958. Kienet għotja minn Mons. Ġużeppi Xerri li digħi semmejna qabel u li kien ila qqa' tfal mir-raħal f'din il-knisja u jgħallimhom il-katekizmu. Mons. Xerri kien ukoll devot ħafna tal-Bambin ta' Praga li tiegħu ħalla statwa żgħira.
- Il-kwadru titulari ta' Maria Assunta - xogħol Michele Busutil. Qabel dan il-kwadru kien hemm ieħor impitter minn Zacaria Micallef fis-17-il seklu². Dan tal-ahħar issa jinsab fil-Knisja l-Qadima tas-Salvatur. Fis-sagristija mbagħad hemm żewġ pitturi mdaqqsa li jirrapprezentaw lil San Mark u San Luqa Evangelisti.⁶

Bieb fil-kumpless

Ix-xogħol tar-restawr minn barra sar mid-Direttorat tar-Restawr u

Skultura fuq il-bieb

responsabbli ta' dan kienet il-Perit Jean Frendo. Għal din il-ħidma f'isem il-poplu ta' Hal Lija niringrazzjaw lil dawk kollha li hadmu u ġħenu f'dan il-proġett. Issa nħarsul 'l quddiem għax-xogħol li jmiss! Bħal ma tistgħu tobsru, għalkemm l-ghajnejn kienet kbira, hemm numru ta' spejjeż li jridu jsiru mill-parroċċa.

B'hekk nittamaw li fil-qrib bħala poplu Lijan, bil-Grazza tas-Sinjur Alla, inkunu nistgħu noffru 'Uffiċċju' aktar xieraq lil Ĝesù Salvatur fir-raħal tagħħna.

Din il-knisja tkun miftuħha mit-Tnejn sal-Ġimgħa, mit-8am sat-8pm u jkun hemm Ĝesù Kristu Salvatur fil-Persuna u d-Divinità kollha Tiegħu fl-Ewkaristija jistennienā.

Barra minn hekk, darba fix-xahar, kull l-aħħar nhar ta' Tlieta tax-xahar, issir ukoll quddiesa fis-7.30pm.

Jekk għandek aktar informazzjoni storika u tagħrif fuq din il-Knisja napprezzaw ħafna jekk tgħadduhomlna, u kull għajnejn li wieħed jiġi jagħti tkun apprezzata ferm.

GRAZZI!!!

Referenzi

¹ Achille Ferris, *Descrizione e Storia delle Chiese di Malta e Gozo* 1878 pg.449

² Salvu Mifsud, *Tifchira tal Festi Solenni f'Hal Lija Il Għoxrin Centinarju tat-Trasfigurazzjoni Gloriosa ta Sidna Ĝesu Kristu Salvatur tad-Dinja* 1932 pg.35

³ Anton Ebejer, *Hal Lija Il Villa Maltija* 1976 pgs.15, 28.

⁴ Anton Azzopardi SJ, *Jesuit Schools in Malta* (2) pg.16

⁵ Referenzi mill-Kurja ta' Malta

Ref..AAM vp 1665-1666, 132v; va 1575c, 50v-51r; vp 1588-1602, 353v; vp 1635-37b, 169r-v; vp 1644-1646, 204v; vp 1653-1654, 155v; vp 1656-1659, 155v; vp 1758-60 I , 568v-569r.

⁶ Dun Lawrenz Lia, Villa Lija, Marzu 1966.

Il-Festa ta' Dari

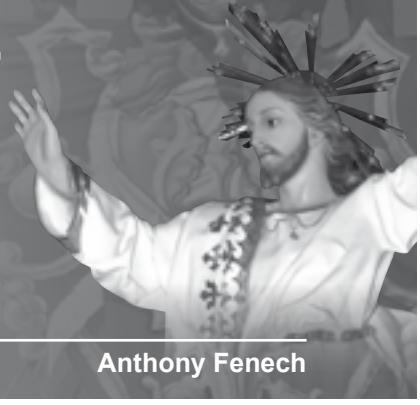
Anthony Fenech

Iż-Żmien

Iż-żmien jgħaddi u ma jistenna lil ħadd. Dan mhux ħlief wieħed mill-qwiel fuq iż-żmien. Hafna kitbu u ħolqu proverbji biex juru x'jafu fuq din il-kelma bħal “Iż-żmien isajjar il-bajtar” u “Iż-żmien ma jwaqqfu ħadd”, iżda sa fejn naf jien ħadd għadu ma wasal jgħidilna eżatt x’inhu. Xi ħadd darba qal li ż-żmien hu xi ħażga li ma thallix l-affarijiet isehħu f’daqqa, imma wara xulxin b’interval bejniethom. Imma b’daqshekk bqajna li ż-żmien hu xi ħażga u mhux x’inhu. Hi ħażga certa li din ix-xi ħażga ġġib magħha bidla li aktarx dak li kien fl-imghoddha ma jerġa’ lura qatt. Dak li xi darba rajnieh tajjeb u adatt fid-dehra u fl-ambjent fejn kien, illum forsi narawħ li ma kienx jixraq jekk mhux ukoll ikrah u mhux f’postu. Il-gosti jinbidlu u x’għad naraw u nesperjenzjaw ma nafux. Saħħansitra jista’ jkun, u ħadd m’għandu għalxiex jistaghħeb li dak li xi darba kien meqjus bħala ħażin u mhux ta’ min jagħmlu, illum jew għada jsir tajjeb u azzjoni komuni li tindara minn kulħadd. Saħħansitra wiċċi il-bniedem jinbidel. Hares lejn ritratt ta’ ġemgħa nies. Mal-ewwel daqqa t’għajnej lejn l-uċuħ u l-ilbies tinduna jekk tkunx quddiem folla ta’ nies li kienu jgħixu żmien qabel. Iż-żmien ibiddel kollox imqar l-uċuħ tal-bnedmin. Dan biex ma nsemmix id-drawwiet u l-festi ta’ dari u l-mod kif missirijietna kienu jżejnu l-knisja tagħhom fi żmien il-festa. Dan kollu ġie f’moħħi hekk kif bdiet toqrob il-festa l-kbira tagħna tas-Salvatur.

Id-Damask il-Qadim

Ibda biex sakemm niftakar jien, fil-knisja xorta waħda kien jinħatra d-damask, naturalment il-qadim, billi l-ġdid kien għadu ma sarx. Il-Kappillan Carmelo Lija, Alla jagħtih il-Ġenna, kien digħi xtara d-drapp aħmar sabiħ tal-ħarir fin bid-disinn tas-siġar tal-palm minn Franz - drapp tal-aqwa kwalitā u tal-aqwa lewn - sa minn qabel it-Tieni Gwerra Dinjija, iżda ma kienx għad ġie mfassal u meħġjut. Ta’ min jistenna li dan id-damask il-qadim kien iġded u aħjar dak iż-żmien milli hu illum. Mhux għax illum ta’ min jarmiħ, anqas.

Hu wkoll tal-ħarir fin, aħħmar u bid-disinn tal-palma wkoll. U bħall-affarijiet oħra tal-knisja jintra u jiżżarma b'delikatezza kbira biex tiġrili ħsara mill-inqas. Imma ż-żmien iqaddem kollox u llum xi partijiet minn dan id-damask kellhom jinbidlu u fil-preżent jintra għall-festi tal-Milied, ta' Corpus u tal-Qalb ta' Gesù.

Id-damask il-ġdid tfassal u nhiet wara li spicċat il-gwerra u biex ikun mill-isbañ inxtara għal miegħu gallun bil-ħjut tad-deheb li jżejjen ukoll il-purtieri tal-bibien flimkien mal-paviljuni fuq l-artali.

Il-Mixegħla tas-Saqaf

Barra minn dan niftakar li quddiem kull tieqa ta' taħt is-saqaf tal-knisja –tnax b'kollox - kien hemm bħal važun kbir li minnu kienet tidher ġierga pjanta bil-weraq u fjuri, kollox impitter fuq l-injam hekk li minn isfel kollox jidher bħallikieku veru. Fin-nofs ta' kull fjura kien hemm bozza tal-elettriku. Barra minn dan matul it-tarf taċ-ċinta kollha tal-knisja kien hemm imwaħħla, madwar kull żewġ piedi, bħal xemgħa qasira b'bozza tal-elettriku fit-tarf ta' fuq. Dan kien isir ukoll mat-tondjaturi ta' fuq il-bibien tas-sagristiji u tal-kmamar żgħar li hemm pariġġhom, sitta b'kollax.

Ngħid il-verità b'għajnejja ta' tifel din id-dehra kienet tassew sabiħa u l-knisja kienet tieħu bħal dehra ta' teatru fl-aqwa tiegħu. Wara kollox il-knejjes bl-istil barokk mhumiex ħlief swali mill-isbañ tas-Sultan il-Kbir. Illum nifhem li dawn il-bozoz kollha mad-dawra tal-knisja kienu jagħtu dehra sabiħa fil-ġħajnejha imma li jtuk idea ta' xejxi u tiżżejnej ġej. Imma ż-żmien ibiddel kollox meta daħal l-użu li l-bozoz jew mezzi oħra tad-dawl ikunu moħbija u jidher biss id-dawl li johrog minnhom biex l-attenzjoni taqa' fuq l-oġġett imdawwal, u hawn nifhemu l-pittura ta' Cali u Cortis, u mhux fuq l-origini tad-dawl innifsu. Hekk il-bukketti tal-fjuri jixegħlu fit-twiegħi u x-xemgħat ta' madwar iċ-ċinta tneħħew u s-saqaf beda jinx tgħel bit-tubi 'neon' tal-elettriku, hekk li ma jidħru minn isfel billi kienu moħbija fuq ġewwa nett taċ-ċinta. Ikoll ngħid li b'dan id-dawl il-pittura ġadet dehra gdida u sabiħa. Iżda hawn inqalghet diffikultà mhix żgħira. Xi whud minn dawn it-tubi bdew jixegħlu u jitfu- ngħidu aħna jpetptu- forsi minħabba li l-voltagħġi tal-elettriku kien jitbaxxa minħabba n-numru bla qjies ta' bozoz jixegħlu matul il-festa. Billi ma nstab ebda rimedju għal dan u d-dehra tad-dawl jixegħlu u jitfi ma kienitx tixraq fil-knisja, dawn it-tubi tneħħew u minn flokhom tqiegħdu bozoz komuni moħbija bir-riżultat li d-dawl naqas u, kif-naħseb jien, ma kienx biżżejjed biex il-pittura ta' Qali u Cortis titgawda fil-

glorja kollha tagħha. Dan jidher ċar ukoll meta tagħmel paragun mas-soqfa ta' knejjes oħra mixgħula fil-ġranet tal-festa.

Meta ftit ilu nkixxfet il-koppla biex tidher il-pittura restawrata famuža ta' Cali - it-twelid ta' Gesù Kristu - il-koppla dehret mixgħula sabiħ u b'mod adegwaw b'sistema ġidha ta' dawl li nittama titkompli mas-saqaf kollu tal-knisja meta l-bqija tal-pittura tkun ukoll restawrata u mikxufa.

Il-Maskli fuq iz-Zuntier

Fit-tlitt ijiem tat-Tridu, lejliet u nhar il-Festa kienu f'nofs inharjisparaw il-maskli fuq iz-zuntier tal-knisja n-naħha ta' fejn hemm l-uffiċċju tal-Kappillan. Dawn il-maskli kienu jkunu tal-ħadid jew tal-bronż. Min jaf x'sar minnhom u għand min qeqhdin illum, l-aktar dawk tal-bronż! Kellhom forma ta' bott b'toqba fin-nofs. F'din il-ħofra kienu jixhtu l-porvli u fuqu ftit xaħx jew trab tal-ġebel. Imbagħad kienu jippressaw kollox; il-porvli taħt u x-xaħx fuq. Bejniethom il-maskli kien jinfirex il-porvli biex in-nar jghaddi minn masklu għall-ieħor. Kienu jagħmlu ħoss kbir meta jisparaw u mal-ħoss ittellgħu bħal funtana tan-nar ukoll. Kienu jdawru l-post fejn kienu jinħarqu dawn il-maskli permezz ta' slielem biex ħadd ma jersaq lejhom. Meta jisparawhom wara xulxin konna nsejħulhom serefut. Xi drabi kienu jisparawhom waħda waħda permezz ta' lasta li fit-tarf tagħha kienu jwaħħlu ftila tixgħel. Nahseb li kienet tkun il-lastu li biha s-sagrstan kien jixgħel ix-xemgħa tal-artali.

Id-Dwal fit-Toroq

Matul il-festa t-toroq tar-raħal kienu jkunu mżejna bit-trofej, bnadar, antaljoli u tiżżejjin ieħor. F'misraħ Sant'Andrija kienet ukoll tintrama' kuruna sabiha li llum qdiemet u m'ghadniex narawha aktar, iż-żda jgħidu li għad fadal xi partijiet minnha. Min jaf jekk għadx tissewwa u tintrama' mill-ġdid! Flok bid-dawl elettriku, il-mixegħla kienet issir biż-żejt. Għalkemm mhux qawwi daqs dak bil-bozoz, dan id-dawl kelli s-seher tiegħi ukoll, Kien dawl ħaj, inemnem u jitqawwa u jnjin fiż-żiffa ħelwa ta' fil-ġħaxixa sajfi. Imma kelli d-difetti tiegħi ukoll. Meta kien jinfoxi xi ftit ir-riħ jew tgħolli rasha ż-żiffa, il-lampi taż-żejt kienu jintfew u niftakar in-nies jgħidu: "Ma rnexxiex id-dawl dis-sena." Għadni nġib quddiem għajnejja lil dawk inkarigati jixxabtu fuq sellum tal-ħabel mal-faċċata tal-knisja jixegħlu t-tazzi taż-żejt ma' nżul ix-xemx. Is-siġar il-kbar ta' fuq iz-zuntier kienu jinxtegħlu lejliet il-festa biss. Kienu jgħidulna: "Toqgħodx hemm taħt għax qed iqattar iż-żejt" Il-lampi taż-żejt kienu minn kull lewn u taħthom kienu jiddendlu dawk il-priżzi tal-ħiegħ li f'dak id-dawl kien jilmu bl-ilwien kollha tal-qawsalla.

Min jaf x'sar minnhom illum u min jaf fejn qegħdin? It-tazzi kienu jkunu mimlija nofshom bl-ilma u n-nofs ta' fuq biż-żejt għax iż-żejt eħxfef mill-ilma u joqgħod fil-wiċċ. Ftila qasira kienet titħallha tħum fiż-żejt fuq biċċa landa bi tliet ponot u f'kull ponta kien ikun hemm biċċa ċkejkna sufra biex kollox iż-żomm fil-wiċċ. Meta wasal id-dawl elettriku, id-dawl biż-żejt inbidel f'dak ġej mill-bozoz kif nafuh illum. Sadattant xi ħadd ġietu l-idea li jsir disinn bħal ta' kannizzata mimlija friegħi bħal ta' dielja u għenieqed tal-ġheneb, kollox tal-injam fuq sfond aħmar, mixgħula b'mijiet ta' bozoz ikkuluriti għal fuq il-faċċata tal-Knisja li xerqet ħafna u għadha tintrama sal-lum. Nahseb li din hi unika għal pajiż-żna u tagħti dehra mill-isbaħ lill-knisja tagħna fil-jiem tal-festa.

Il-Bejjiegħa fit-Toroq

Fit-triq ta' quddiem il-knisja, qiegħed ngħid għal dik li kien hemm qabel ma nfethet it-triq li hemm illum u li tissejja Vjal it-Trasfigurazzjoni, kienet jintramaw tilari fuq l-istrippi mimlija ogħġetti għall-bejgħ. L-aktar imfittixja kienet dawk tal-qubbajt u naħseb li ebda familja f'Hal Lija ma kienet tibqa' nieqsa minn dik il-biċċa qubbajt tal-festa. Setgħet tagħżel bejn dak iebeς ġebla qis u ħgiegħ li taħsbu ser ikissirlek snienek meta tiprova tigħdmu u dak artab. Bejjiegħ minnhom tal-qubbajt li spiss kien jgħajjat: "Iż-Żebbuġi għadu hawn!", niftakru dejjem u għadu jiġi jżurna kull sena. Imma dak li kien jolqotni l-aktar kien dak li jbigħ għandieri, fjuriti, censieri u ħwejjeg oħra tal-knisja, naturalment kollox ċkjen fid-daqs għal dawk it-tfal li dak iż-żmien kienet jilagħbu bihom id-dar. It-tfal tal-lum għandhom logħob differenti u qajla għadhom jilagħbu bil-knisja. Mhux għaġeb li dak li kien ibigħ dawn l-affarrijiet għosfor u ma bqajtx narah aktar!

Logħob tan-Nar tal-Art

Dan il-logħob tan-nar tal-art ma kien jonqos qatt lejliet il-festa u niftakar li ffit kienet jkunu dawk li jonqsu milli jmorru jaraw. Kien jibda għal xi l-ħdax ta' bil-lejl u jinħħam fit-triq quddiem il-knisja. Iz-zuntier kien ikun mimli bin-nies biex jaraw. L-ewwel jibdew jinħarqu l-irdieden u wara kull waħda kien jingibed tokk bil-qanpiena l-kbira. Ma nafx jekk din id-drawwa għadhiex issir illum meta dan il-logħob isir 'il bogħod mill-knisja u għalhekk ma mortx narah aktar. Fl-ahħar ma kienitx tonqos dik li konna nsejħulha l-faċċata tal-knisja mibnija fuq erba' antaljoli n-naħħa tax-xellug inti u thares lejn il-knisja. Niftakar li nofsha kienet tkun fit-triq u n-nofs l-ieħor fuq iz-zuntier. Fil-bidu kien jixgħel nofs, imbagħad in-nofs l-ieħor u wara

tixgħel kollha f'daqqa. Fit-tarf ta' kull sufarell kien ikun hemm bomba. Min jaħdimha naħseb li kien ifassalha fuq il-faċċata tal-knisja tagħna. Kulħadd kien jistenna dik li konna nsejħulha l-miġnuna: raddiena mdaqqsa li kienet titla' ddur fl-ajru. Meta tilhaq l-ogħla post kienet tinfetah f'hafna stilel ta' kull lewn. Meta bdiet il-Lotterija Nazzjonali bl-ewwel premju ta' ħamsin elf lira sterlina, il-Gvern ta' dak iż-żmien kien jagħmel reklam bil-logħob tan-nar biex īhajjar lin-nies jixtru biljett u jittantaw xortihom. F'din il-biċċa ġigġifogu, kif konna u għadna nsejħulu dan il-logħob tan-nar tal-art, kienet turi bħal xintilli sofor mil-lewn id-deheb ħerġin minnha u jixterdu mal-art bħal minn funtana. Kienu qishom eluf ta' liri tad-deheb neżlin mis-sema dritt għal ġol-but! Kif tista' tibqa' mingħajr biljett u titlef somma bħal dik li tagħimlek sinjur kbir – dak iż-żmien!

Mhemmx għalfejn ngħidu li l-murtali ma' kinux jonqsu. Hal Lija kienet u għadha msemmija għalihom, kemm dawk tal-bomba kif ukoll tal-kulur! Xi drabi tal-bomba kienu jkunu qawwija hekk li jriegħdu l-bini u jdarrsu l-widnejn. Tant kien ikun hemm minnhom li ma kienu jispiċċaw qatt u ma jħallu ebda mistrieh l-aktar waqt l-Ewwel Għas-Sarri wara t-Traslazzjoni. Illum m'għadhomxjisparaw bombi daqshekk qawwija, u jagħmlu sewwa billi kull żejjen inbidded!

Kien hemm żmien meta l-murtali kienu pprojbiti għalkollox. Kif jiġi dejjem, aktar ma jkunu pprojbiti aktar kienu jissugrawjisparawhom b'mod sigriet u minn naħriet li ma tistennihomx. U, ngħiduha kif inhi, kienu jidhru aktar sbieħ! Kienu jtellgħu minn postijiet li ma tistenniex u li ma tkunx taf bihom qabel. Hafna minn dawk imsejħa tal-kulur ma kienx ikun hemm, forsi tużżana b'kollo, imma kollha kbar u ta' tipi differenti. Kont nitla' fuq il-bejt biex ma nitlifx wieħed u ngawdihom sewwa minn dak il-waqt lijisparaw mill-kanna sakemm jinfethu u jimlew l-ajru b'kuluri li jpaxxu l-għajnejn.

Illum

Meta tikber ċertu entuż-jażmu jibred u l-attenzjoni taqa' fuq affarijiet aktar serji. Hafna minn dak li ktib fuqu għadu jsir illum ukoll, għalkemm forsi b'mod differenti. Il-festa għadni nħobbha għalkemm kif digħi ktib, in-nar tal-art ma bqajtx immur narah minn meta beda jinħaraq f'postijiet 'il bogħod mill-knisja. Meta kont għadni ċkejken kont naħseb li l-knisja tar-rahal, l-istatwa tas-Salvatur u l-festa kienu l-akbar, l-isbaħ u l-aqwa ta' pajjiżna. Illum, wara li kbirt, qrājt u sifirt, sirt naf kemm jeżistu knejjes, statwi u opri tal-arti ferm akbar, u isbaħ. Tikber u titgħalliem, jgħid il-qawl Malti, u hekk

hu tassep. U ż-żmien jagħtina parir għax kif rajna kollox jinbidel u l-knisja għażiżha tagħna tkun imżejna kif narawha llum.

Imma... Zomm ffit! Dawn xi ħsejjes huma ġejjin minn barra! Din mhux il-ħoss tal-banda? Żgur ġej il-marċ tal-ewwel Tridu! Ara, ha nieqaf nikteb u mmur fil-bieb nisma' u nara l-banda għaddejja u n-nies mexjin magħħha. Xejn briju, qbiż u għajjat bla sens, iż-żda paċi, mistrieħ u serħ mill-ħidma tal-jum għad-daqq ferrieh tal-marċ fiż-żiffa ġelwa tas-sajf Malti... X'għost! Fl-ahħar waslet il-festa tar-rahal tagħna...

Mar Bazaar

Women's, Men's, Children's Clothes, Underwear & Lingerie,
Shoes, Mobile Cards, Stationery & Gifts, Detergents,
Household goods, Toiletries, Toys & Sweets, Haberdashery etc...

Preziosi Street, Lija • Tel: 2141 8735

ANTHONY GRECH

**WELDER / BURNER
QUALIFIED CITY & GUILDS**

Tel: 2143 0186 Mob: 9986 0859

Dolceria Percius & Co. Ltd.

Caterers for Weddings, Engagements,
Baptisms, Buffets and
various other occasions

Dolceria Percius, Main Street, Lija • Tel: 2144 2534
E-mail: folly@maltanet.net • Prop Paul Fenech (Mob: 9949 4762)

Xi centinarji u anniversarji ta' interess għal Hal Lija fl-2013

Guido Lanfranco

1713 (300 sena ilu)

F'din is-sena u f'dik ta' warajha saret l-iskultura dekorattiva tal-ortal ta' San Anton Abbat u ta' San Alfons M. de Liguori, xogħol fil-ġebel ta' Anton Zahra u Giovanni Maria Saliba.¹

1813 (200 sena ilu)

Fuq id-dahla taċ-ċimiterju tar-raħal hemm is-sena '1813', is-sena tal-pesta. Hdejn iċ-ċimiterju hemm riljiev fil-ġebel li juri lil Santu Rokku, protettur ta' żmien il-pesta.²⁽²⁾

F'din is-sena saret il-qanpiena l-kbira tal-knisja parrokkjali. Jgħidu li fiha hemm imħallat xi deheb ghax il-benefatturi aktar bdew jaħsbu f'rūħhom milli fi flushom. Din kien fiha 30 qantar u saret minn Ferdinando Sebastian Leotta. Dan kien għamel qniepen oħrajn ta' daqs kbir, bħal tan-Nadur ġewwa Ghawdex u tal-Karmnu tal-Belt Valletta. Fl-1947 il-qniepen ġew mibdulin ma' oħrajn godda tad-ditta Taylor.³

1863 (150 sena ilu)

L-istatwarju Karlu Darmanin ġie kkummissjonat biex jaħdem l-istatwa titulari tat-Trasfigurazzjoni.⁴ Lestiha fl-1864 u swiet mitt lira. Għall-ewwel il-buzzett kellu sitt figuri u kellu jiċċekken.⁵

1913 (100 sena ilu)

Twaqqfet il-Lija Dramatic Company. Għall-ewwel kienet tiltaqa' fil-Każin San Piju X u wara kompliet fis-sala parrokkjali. Kienet ukoll tagħmel xogħlijiet tal-palk barra mir-rahal.⁶

Vinċenzo Curmi, minn Bormla, sar kappillan ta' Hal Lija fejn dam sal-1921. Qabel kien kappillan ta' Had-Dingli. Kien hu li introduċa lis-Sorijiet Dumnikani f'Hal Lija.⁷

F'din is-sena kien sar orgni ġdid. Kien żmien meta t-Tabib Andrea Zammit

mal-Kappillan Mattew Cortis ħadmu biex jagħmlu diversi opri ġoddha fil-knisja, l-aktar biex jintużaw għall-festa tas-Salvatur.⁸

Għall-ħabta ta'dik is-sena kienet saret in-niċċa kbira fi Triq Annibale Preca. Titla' għaliha bit-taraġ. Fin-niċċa hemm riliev tal-ġebel li juri l-Annunzjata. L-Isqof kien taha indulgenzi għal min jitlob quddiemha.⁹

1938 (75 sena ilu)

F'Ġunju ta' din is-sena Margaret Lady Strickland xtrat Villa Parisio. Din il-villa kienet f'idejn nies magħrufa li daħħluha fi storja twila. Minnha għaddew diversi personalitajiet Maltin u barranin. Fl-1943 din il-villa xtratha Mabel Strickland.¹⁰

F'din is-sena għiet iffurmata l-Azzjoni Kattolika f'Hal Lija taħt l-isem ta' St. Antida Thouret. Wara żmien (fl-1956) għiet imqajma mill-ġdid bl-isem ta' Circolo Mater Salvatores.¹¹

1963 (50 sena Ilu)

Fit-3 ta' Settembru ta' din is-sena miet Dun Giuseppe Xerri. Kien twieled fl-1898, sar qassis fl-1924, u kien awtur ta' kitbiet devozzjonali.¹²

1988 (25 sena ilu)

Twaqqfet l-Anti-Smoking Society li fetħet Anti-Smoking Clinics f'Tas-Sliema, Haż-Żabbar, il-Belt Valletta, Birżebbuġa, Had-Dingli, is-Siggiewi u Hal Lija.¹³

Fid-29 ta' Novembru ta' din is-sena mietet Mabel Strickland ġewwa Villa Parisio, ir-residenza tagħha f'Hal Lija. Kienet twieldet ġewwa H'Attard u kienet magħrufa l-aktar bħala ġurnalista u politikanta. Difnuha fil-qabar tal-familja fil-Katidral tal-Imdina.¹⁴

Referenzi

¹ Borg, Vincent, *Il-knisja parrokkjali, Hal Lija* (Malta, 1982), p.56.

² Terribile, Tony, *Niċċeċ u statwi fit-toroq Maltin* (Malta, 2000), p.117.

³ Bianco, F.X. *Hidma tal-Kappillan Dun Karm Lija ta' Villa Lija* (Malta, 1963), p.17. Castagna, P.P., *Lis storia ta' Malta bil-gzejjer taħha 2nd ediz.*, vol. I (Malta, 1888) u appendiċċi (Malta, 1890); vol. II (Malta, 1890) pp.150, 171; Bonnici, Alexander, *In-Nadur*, vol. I (Malta, 1984) p.332; Guillaumier, Alfie. *Bliet u rħula Maltin*, vol. I (Malta, 2002) p.357.

⁴ Debono, John, ġo Fenech, Gużepp, *Hal Lija, ħarsa lejn l-imghoddi* (Malta, 1994) p.43.

⁵ Lanfranco, Guido, *L-istatwi titulari u l-istatwarji tagħhom* (Malta, 1999), pp.18-19.

⁶ Azzopardi, Nazzareno, *Lija past and present* (Malta, 2006) p.79; Sciberras, Mark, ġo Schiavone, Michael (Ed.), *L-istorja tal-każini tal-baned f'Malta u Għawdex*, vol. II (Malta, 1997) p.198.

⁷ Mifsud, S. *Tifkira tal-festi solenni f'Hal Lija* (Malta, 1932) p.34; Bonnici, Alexander, *Had*

- ¹⁰ Dingli, vol. II (2003) p.140; Azzopardi, p.44.
- ⁸ Fenech, Dun Ĝużepp, ġo Schiavone, Michael (Ed.), *Il-knejjes parrokkjali ta' Malta u Ghawdex u l-festi tagħhom*, vol. II (Malta, 1993) p.38.
- ⁹ Terribile, p.115.
- ¹⁰ Manduca, John, 'Villa Parisio: a house with a history', *Treasures of Malta*, nrū 34 (2005) p.40.
- ¹¹ Azzopardi, p.79.
- ¹² Schiavone, Michael, *Dictionary of Maltese biographies*, vol. II (Malta, 2009) p.1640.
- ¹³ *The Times* (7.iv.1988).
- ¹⁴ Schiavone, (2009) p.1507.

T&C CIAPPARA LTD

Construction & Demolition Works

Mobile 79423096/79515051

Mario Tanti (Ta' Goma)

Għal kull għarr ta' ramel, żrar u materjal ieħor

Mob: 9944 0105

Kwiekeb

Joe Friggieri

Iteptpu weħidhom,
jixegħlu, jintfew,
ileqqu bħal ġamra
u jerġgħu jinħbew.

fuq l-għanja li semgħu
fil-bidu taż-żmien,
x'ħin fawwar minn qalbu
il-ġmiel tal-ħolqien.

Iteptpu bla heda
fid-dlam tas-smewwiet,
jitkellmu ma' Alla
fil-ħemda, fis-skiet,

we capture your world...

- * Weddings & Engagements
- * TV Productions & Commercials
- * Corporate & Company Profiles
- * Multi Camera Production
- * Social Activities, Concerts, Drama etc..
- * DVD, CD & Video Duplication
- * Cine & Video Transfer to DVD

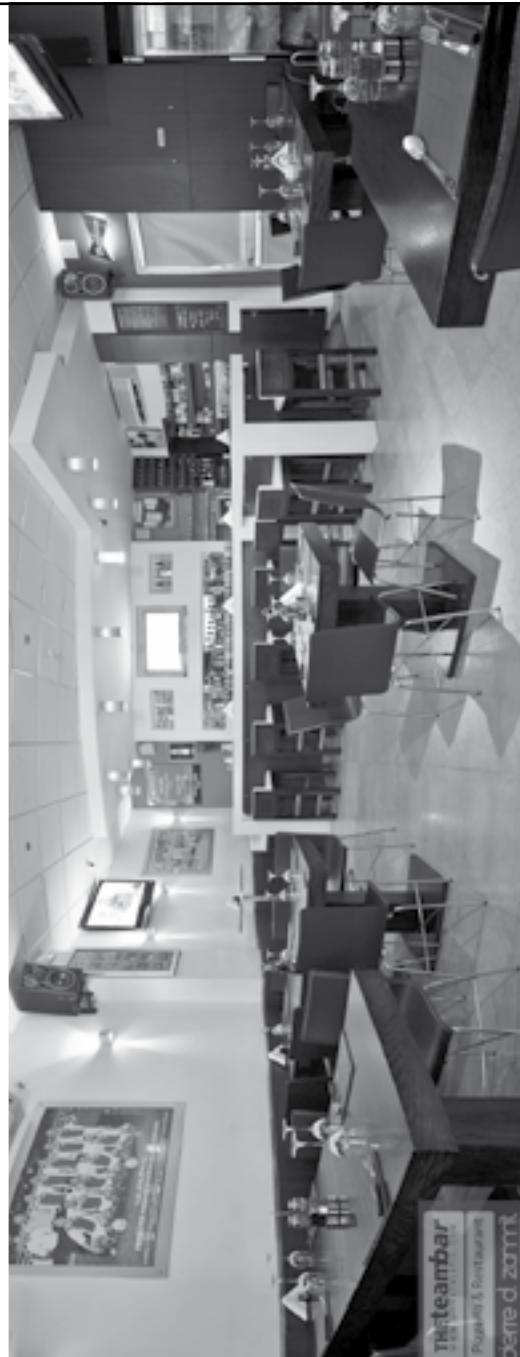
Contact: **Edmond Bonnici**

Marvic, Mdina Road, Attard. ATD 9037
Tel: 2143 2924 Mob: 9986 1620 Email: prolineproductions@gmail.com

Full HD 1080

Blu-ray

Pro Line
Productions

THEteambar

www.lijathletic.com
Pizzeria & Restaurant
diene d. zomm

Inservu Appetizers kulinjum
Live Sports fuq Big Screen u LCDs

Il-Football Club bid-differenza

Miftuūn in il-ġimġħa kollha

Thejn sal-Ġimġħa 17.00 – sa tard.

Is-Sib / Il-Ħadd u Festi miftuūn il-ġurmata kollha.

Blex tirriservva mejda għall-ikel ċempel:
21435868 – 99494017 – 99220024

@ Lija Athletic Football Club

Żewġ servizzi tal-Gvern f'Hal Lija fis-seklu XIX *l-iskejjel primarji u s-servizz tat-tabib*

Winston L. Zammit B.A. (Hons), P.G.C.E., M.A.

L-iskejjel Primarji tal-Gvern fl-ibliet u fl-irħula ta' Malta bdew jinfethu fis-seklu XIX wara l-miġja f'Malta fl-1836 ta' Kummissjoni Rjali.

Waħda mill-ewwel skejjel primarji li nfethu kienet dik tas-subien f'Hal Lija li fethet il-bibien tagħha f'Mejju tal-1838, għas-subien mhux biss minn Hal Lija, iżda ukoll mill-irħula ta' Hal Balzan, H'Attard, Birkirkara, il-Mosta, in-Naxxar u Hal Għargħur.¹ Meta aktar 'il quddiem infethu skejjel primarji f'uħud minn dawn l-irħula, is-subien naturalment ma baqgħux immoru f'dik ta' Hal Lija.

Aktar 'il quddiem f'Hal Lija nfetħet ukoll skola ghall-bniet. Din kienet qed tiffunzjona f'Dicembru 1861. Dan joħroġ mir-rapport dwar l-iskejjel primarji fix-xahar ta' Dicembru, 1861, bil-firma tad-direttur ta' dawn l-iskejjel, il-Kanonku Dun Pawl Pullicino, li jgħib id-dati tal-10 ta' Jannar 1862. Dan ir-rapport jgħidilna li fl-iskejjel ta' Hal Lija, kien hemm miktubin 75 tifel u 82 tifla, u matul ix-xahar ta' Dicembru 1861, kienu attendew 67 tifel u 62 tifla.²

L-iskejjel fl-1874

Rapport ieħor tal-Kanonku Pullicino fuq l-iskejjel primarji għax-xahar ta' Dicembru 1874 tagħtina aktar dettalji. Minnu nafu li fl-iskola primarji tas-subien f'Hal Lija kien hemm total ta' 97 student mqassmin hekk:

Class I	53
Class II	17
Class III	17
Class IV	0

Fl-iskola tal-bniet kien hemm total ta' 116-il studenta mqassmin hekk:

Class I	57

Class II	30
Class III	29
Class IV	0

Minn dawn ic-cifri joħrog bi ċar li kien hemm aktar bniet milli subien jattendu. Jidher ukoll li aktarx iż-żewġ skejjel kienu jaslu biss sat-tielet klassi.³

L-iskejjel fl-1877

Tagħrif ieħor dwar iż-żewġ skejjel primarji ta' Hal Lija joħrog minn rapport tal-Kanonku Pullicino dwar l-iskejjel primarji għax-xahar ta' Novembru 1877 li jgħib id-data tal-24 ta' Dicembru 1877. Dan ir-rapport jaġhtina dan it-tagħrif:⁴

Tfal tal-età tal-iskola	Subien	Bniet
Minn 5 sa 12-il sena	211	194
Numru medju ta' studenti	Subien	Bniet
Fuq ir-registru tal-iskejjel	120	114
Attendenza medja fl-iskejjel	Subien	Bniet
	108	97

L-iskejjel fl-1881

Rapport bid-data tal-15 ta' Ottubru 1888, bil-firma tas-Sur Achille Ferris, Spettur tal-Iskejjel Primaji, jgħidilna li f'Hal Lija issa kien hemm tlett iskejjel, dik tas-subien u dik tal-bniet, u l-iskola ta' bil-lejl jew *Night School*.

Dwar l-iskola tas-subien għandna dawn id-dettalji:

Numru fuq ir-registru	139
Attendenza medja	124
Tqassim tal-istudenti	
Class I	74
Class II	29
Class III	26
Class IV	10
Class V	0

Dan ir-rapport jindika li fl-iskola primarja tas-subien issa kien hemm tiffunzjona Class IV.

Dwar l-iskola primarja tal-bniet insibu dan it-tagħrif:

Numru fuq ir-registro	124
Attendenza medja	100
Tqassim tal-istudenti	
Class I	102
Class II	14
Class III	8
Class IV	0
Class V	0

F'dan ir-rapport insibu wkoll imsemmija l-iskola ta' bil-lejl, b'dawn id-dettalji:⁵

Numru fuq ir-registro	19
Attendenza medja	10
Tqassim tal-istudenti	
Class 1	10
Class 2	9

Is-servizz ta' Tabib tal-Gvern

Sal-1848 is-servizz tat-tabib imħallas mill-Gvern kien restritt għall-Belt Valletta, il-Furjana u l-ibljet tal-Kottonera.⁶ Kien il-Gvern ta' Sir Richard More O'Ferrall, Gvernatur ta' Malta bejn 1-1847 u 1-1851, li estenda dan is-servizz għall-irħula kollha ta' Malta u Ĝħawdex. Fl-1849 il-kampanja ta' Malta giet maqsuma fi 15-il distrett u għal kull distrett inhatar tabib imħallas mill-Gvern bit-titlu ta' *Medico dei Poveri*. Is-salarju ta' dawn it-tobba kien ivarja bejn £6 u £12 fis-sena. Għal dan il-għan it-tlett irħula ta' H'Attard, Hal Balzan u Hal Lija kienu jiffurmaw distrett wieħed u t-tabib maħtur kien joqgħod Hal Lija. Permezz ta' ittra mis-Segreterija tal-Gvern li ggib id-data tat-18 ta' Dicembru 1848, Dott. Francesco Seichel ġie maħtur bħala *Medico dei Poveri* għal H'Attard, Hal Balzan u Hal Lija b'salarju ta' £8 fis-sena.⁷

Dott. Seichel kien obbligat li joqgħod f'Hal Lija u mir-registro elettorali nafu li kien jgħix f'dawn id-djar: fl-1854 kien qed joqgħod fi Strada Dietro la Chiesa,⁸ u skont ir-Registru baqa' hemm kemm fl-1855,⁹ kif ukoll fl-1862 fejn issa nafu li d-dar kienet Nru 75.¹⁰ Fis-sena 1864 naraw li t-Tabib tal-gvern kien għadu fi Strada Dietro la Chiesa Nru 75,¹¹ imma fl-1877 mar-jabita ġewwa Strada Forni Nru 73 (illum Nru 12).¹²

Jirtira mis-servizz

Dott. Seichel baqa' fil-kariga sal-1877. Iżda jidher li fl-1876 ma kienx fil-pozizzjoni li jaqdi d-dmirijiet tiegħu aktar, tant li l-Gvern ħatar lil Dott. Fillippo Vella, li kien il-*Medico dei Poveri* ta' Birkirkara, biex jaġixxi minn-floku, u ta' dan ix-xogħol assenjalu nofs is-salarju ta' Dott. Seichel li kien ta' £30.¹³

It-Tabib Seichel irtira mis-servizz fl-1877 meta kllu 74 sena u kien ilu fis-servizz tal-Gvern għal 34 sena, jiġifieri mill-1843. Dan jindika li qabel ma kien īnhatar *Medico dei Poveri* fit-tlett irħula kllu xi kariga oħra mal-Gvern. Wara li rtira mis-servizz ingħata pensjoni ta' £17.¹⁴ Wara li rtira mis-servizz baqa' joqghod Hal Lija fid-dar Nru 73 fi Triq il-Forn, jiġifieri fl-istess dar li fiha kien jgħix meta kien iservi ta' Tabib tal-Gvern.¹⁵ Miet Hal Lija fit-13 ta' Awwissu, 1883, u ġie midfun fl-istess raħal.¹⁶

It-Tabib Andrea Zammit

Is-suċċessur ta' Dott. Seichel fil-kariga ta' *Medico dei Poveri* fit-tlett irħula ta' H'Attard, Hal Balzan u Hal Lija kien it-tabib żagħżugħ Dott. Andrea Zammit.

F'Awwissu tal-1877, Dott. Andrea Zammit li f'dak iż-żmien kien residenti fin-Naxxar fid-dar Nru 89, Strada Reale, kiteb lill-Gvernatur u talab li din il-kariga ta' *Medico dei Poveri* fit-tlett irħula li kienet vakanti tingħata lili. Mat-talba tiegħu Dott. Zammit issottometta certifikati ffirmati mis-Sindkut-Raba' Distrett Dott. Gaetano Darmanin bid-data tal-31 ta' Mejju 1877 li kien jgħid li, "*Dr. Andrea Zammit e un giovane di ottima condotta. Per le rari dote che lo distinguono riputarsi ben fortunato quel distretto che lo potrebbe avere 'Medico dei Poveri'.*"

Fis-16 t'Awwissu 1877, it-talba tat-Tabib Zammit ġiet referitha lill-Kap tal-Korp tal-Pulizija, li fil-11 ta' Settembru, 1877, kiteb hekk dwaru: "*Applicant is eligible both for his professional qualifications as well for character*".

Għaldaqstant ir-risposta mill-Palazz bid-data tat-13 ta' Settembru, 1877, kienet "*Appoint accordingly*". Għaldaqstant permezz ta' ittra mis-Segreterija tal-Gvern bid-data tal-14 ta' Settembru, 1877, it-Tabib Andrea Zammit ġie maħturi *Medico dei Poveri* għat-tlett irħula ta' H'Attard, Hal Balzan u Hal Lija b'effett mis-16 ta' Settembru 1877.¹⁷ B'hekk bdiet ir-rabta ta' Dott. Andrea Zammit mar-raħal ta' Hal Lija li ntemmet biss b'mewtu f'Jannar 1929. Rabta twila ta' aktar minn 51 sena.

It-Tabib Andrea Zammit kien iben il-Perit Arkitett Giuseppe Zammit

u Rosa u twieled il-Belt Valletta fil-21 ta' Ottubru, 1854. Safa' ltim minn missieru ta' età żgħira, għex in-Naxxar ma' żewġ zijiż qassisin, Dun Salv u Dun Frangisku Sammut.¹⁸ Iggradwa bħala tabib mill-Università ta' Malta f'Lulju 1877.¹⁹ Meta nħatar tabib tal-pulizija għat-tlett irħula Dott. Zammit mar Hal Lija. Hemmhekk tgħarras u żżewweġ ma' Maria, bint it-Tabib Seichel, il-predeċessur tiegħu fl-istess kariga.²⁰

Fejn kien joqghod

Dott. Zammit kien obbligat li joqghod f'Hal Lija u nsibu li kien joqghod f'dawn id-djar: fl-1880 go Nru 9, Strada Dietro la Chiesa,²¹ kif baqa' joqghod fl-1882,²² biex umbagħaqd fl-1884 mar f'Nur 1, Strada Concezione,²³ fil-waqt li fl-1887 baqa' fl-istess triq imma f'Nru 39,²⁴ biex fl-1894 insibuth f'Nru 74, Strada Forni (illum Nru. 12) jiġifieri d-dar fejn qabel kien joqghod missier il-mara tiegħu Dott. Francesco Seichel,²⁵ u spicċa f'Nru 73, Strada Forni fl-1910.²⁶

Servizz lill-parroċċa

Iżda minbarra s-servizzi tiegħu lin-nies ta' Hal Lija, bħala *Medico dei Poveri*, Dott. Zammit ta wkoll servizz lill-Knisja Parrokkjali ta' Hal Lija. Għal diversi snin, sakemm miet, kien il-prokurator tal-festa tal-Qalb ta' Ģesù. Bit-thabrik tiegħu saru diversi opri marbutin ma' din il-festa fosthom il-pavaljun li jintra ma fuq l-altar maġġur.²⁷

Iżda barra minn hekk, fl-1901 ġie inkarigat mill-Kappillan Dun Matthew Cortis D.D. (1888-1913) biex jieħu hsieb li jsir il-ventartal tal-fidda tal-altar maġġur. Għal dan il-ghan nhar it-3 ta' Frar 1901, permezz ta' kuntratt fl-atti tan-Nutar Giuseppe Frendo Micallef inkariga lid-ditta G.C. Busuttil li tforni l-imsemmi ventartal tal-fidda.²⁸ Dan il-ventartal tlesta fl-1902.²⁹

Tliet snin wara, permezz ta' digriet tal-Vigarju Ĝenerali, it-Tabib Zammit ġie maħtut prokurator tal-Knisja Parrokkjali ta' Hal Lija.³⁰

Dott. Zammit baqa' jaġixxi fil-kariga ta' tabib tat-tlett irħula sakemm irtira bil-pensjoni fl-1919.³¹ Huwa baqa' joqghod Hal Lija fejn miet fl-24 ta' Jannar, 1929.³²

Referenzi

¹ J.J. Camilleri, 'Early Government Schools in Malta', *Melita Historica*, v/3 (1970), 263.

² A(rkvju) N(azzjonali ta') M(alta) CSG/O1/LE MARCHANT, Vol. 53. No. 7849.

³ Ibid., CSG/01/STRAUBENZEE, Vol. 49 (1875) No. 7298.

⁴ Ibid., Vol. 96, (1877) No. 14370.

⁵ Ibid., CSG/01 TORRENS, Vol. 4. (1888) No. 453.

⁶ Tagħrif fil-pusses tal-awtur.

⁷ ANM CSG/04/ Letter to Dr. Paolo Mifsud, B'Kara (18.xii.1848), pp. 304, 305.

⁸ *M(alta) G(overnment) G(azzette)*, (29.ix.1854), p. 215.

⁹ Ibid., 7.V.1855, p.115.

¹⁰ Ibid., 22.IV.1862, p.80.

¹¹ Ibid., 22.XI.1864, p.166.

¹² Ibid., 6.11.1877, p.43.

¹³ *Malta Blue Book* 1876, M 25.

¹⁴ MGG, (2.xi.1877), p. 320.

¹⁵ *Ibid.*, (16.ii.1880), p. 31; (17.iv.1882), p. 95.

¹⁶ Tagħrif gentilment mogħti mill-Kappillan ta' Hal Lija Dun David Gauci (23.xi.2013). Miċ-ċertifikat tal-mewt nafu li l-ġenituri tiegħu kienu ġann Battista Seichel u Madalena nee Spiteri.

¹⁷ ANM Petitions 1877, No. 6158, CSG/04/49 Letter to Dr. Andrea Zammit (14.ix.1877), No. 9915.

¹⁸ M. Agius, ‘It-Tabib Andrea Zammit M.D.’, *Villa Lija*, Nru 24, (Nov. 1967); A. Zammit, *I remember* (Malta, 2007), p. 17.

¹⁹ *Guida Generale di Malta e Gozo* 1920, p. 252.

²⁰ M. Agius, *op.cit.*

²¹ MGG, (16.xi.1880), p. 31.

²² Ibid., (17.iv.1882), p.95.

²³ Ibid., (17.iv.1884), p.318.

²⁴ Ibid., (15.iii.1887), p.176.

²⁵ Ibid., (27.iii.1894), p.214.

²⁶ Ibid., (24.ii.1900), p.140.

²⁷ M. Agius, *op.cit.*

²⁸ Atti, Giuseppe Frendo Micallef, (13.xi.1901). Hajr lin-Nutar Dr. Gerard Spiteri Maempel li ghaddieli din l-informazzjoni.

²⁹ A. Ebejer, *Hal Lija, Il-Villa Maltija* (Malta), p. 38.

³⁰ Atti, Arturo Leone Ganado, (28.viii.1904). Hajr lin-Nutar Dr. Gerard Spiteri Maempel li ghaddieli din l-informazzjoni.

³¹ *Malta Blue Book* 1921, M 9.

³² M. Agius, *op.cit.*

Dolceria Josie Bonaci

17, Triq Sir Ugo Mifsud, Hal Lija

Tel: 2143 5894

Miftuħin mit-Tnejn sal-Ħadd

Il-Kult ta' Sant'Andrija madwarna

It-tieni parti

Kitba tas- Sur Daniel Vella – Marċifest Radju Malta

Din sena ser inkompli t-tieni parti tal-artiklu li bdejt is-sena l-oħra dwar il-kult tal-Qaddis Appostlu Martri Sant'Andrija ġewwa bosta pajjiżi fi dinja tagħna. Din is-sena ser nikteb dwar tliet pajjiżi li huma l-Ġorgja, Ċipru u r-Rumanija .

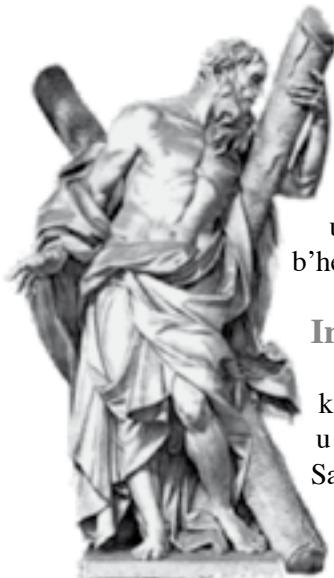
Il-Ġorgja

It-tradizzjoni tal-knisja tal-Ġorgja rigward Sant'Andrija hija li kien il-predikatur tal-Kristjaneżmu fit-territorju tal-Ġorgja u l-fundatur tal-Knisja Ġorġjana. Din it-tradizzjoni apparentement ġiet minn sorsi Biżantini. L-istorja tal-missjoni ta' Sant' Andrija fl-artijiet tal-Ġorgja għaniet lill-Knisja Ġorġjan b'origini apostolika u serviet bħala argument ta'difiża għal Ġorġ il-Haqiorita kontra l-indħil mill-awtoritajiet tal-Knisja ta' Antjokja. Patri Ġorġjan ieħor, Efrajm iż-Żgħir, ipproduċa teżi, li tirrikonċilja l-istorja ta' Sant'Andrija ma' evidenza aktar antika tal-konverżjoni fis-seklu IV tal-Ġorġjani minn San Nino.

Ċipru

It-tradizzjoni Ċiprijotta ssostni li l-vapur li kien qiegħed jittrasporta lil Sant'Andrija nkalja fuq il-blat... u eżatt kif ħabtu, mill-blat beda ħiereġ ħafna ilma ġieri u dan l-ilma kien mirakoluż. Naturalment bl-użu ta' dan l-ilma mirakoluż l-ghajnej tal-kaptan li kien ilu għama minnha għal ħafna snin tfejjet. Wara dan kollu s-sit sar post ta' pellegrinagħ u fit-tnejx il-ekonomi. Fl-istorja jingħad li fl-1895 iben Maria Gorengui gie maħtuf. Sant'Andrija derilha f'holma u qalila biex titlob li

binha jirritorna lura fil-monasteru... din il mara hekk għamlet u marret sahansitra fuq vapur ixxerred l-istorja tagħha ma' diversi nies. Minn nies kollha wieħed raġel deher interessat fl-istorja u staqsija jekk dan it-tifel kellux xi marki fuq ġismu...kif hi bdiet issemmlu hu nkixex u deħru l-istess marki li kien għadu kif sema' u b'hekk ingħaqdu l-omm u l-iben.

Ir-Rumanija

L-istorja tar-Rumanija tgħid li Sant'Andrija kien jippriedkja lin-nies tal-Provinċja ta' Doburja u jingħad li hu kkonvertihom għall-Kristjaniżmu. Sant'Andrija qatta' 20 sena fit-territorji tad-Daċċa fejn hemm għallem u priedka. F'dan iż-żmien Sant'Andrija dar ħafna mat-territorji tad-Danubju u tal-Baħar l-Iswed iżda l-iktar li kien ikun gewwa l-għar tiegħu f'Dobruja fejn għadu jezisti veru sal-lum il-ġurnata. Il-festa t-tajba ġibieb !!!

Qed infittex:

Dar f'H'Attard, Hal Lija, Hal Balzan, B'Kara jew viċinanzi. Ikkonvertita u lesta. Max €265,000.

M'hemmx aġenti.

Tel: 9942 7457

OLD KEY IRONMONGERY

Charles Deguara

Proprietor

Giovanni Curmi Street, Iklīn [KL 1071]
Tel: 27312222, Mob: 79708624

Mons. Mattew Cortis

Kappillan ta' Hal Lija 1888 - 1913

Mattew Cortis twieled Had-Dingli fl-1 ta' Jannar, 1854 u miet fis-16 ta' Frar, 1927 fid-dar tiegħu Triq is-Salvatur, l-Imdina. Fuq it-twelid u l-magħmudija tiegħu nsibu hekk fl-Arkivji tal-Paroċċa ta' Had-Dingli:

Die 2 Januarii 1854.

Ego idem Rector baptizavi infantem heri natum ex Johannes Cortis et Clementia Muscat(con) jug(ibus) cui impositum fuit nomen Mattheus, Franciscus, Emanuele, P(atri)ni fuere Re(vere) indis(simus) Do(minu)s D. Paulus Portelli de Rabbato et Catarina Muscat Xerri vidua de c(asal) Dingli.

Flimkien ma' ġħutu Roża, Pawlu (1850-1931), Xandru u Klawdju sive Ĝużeppi Marija (1858-1941), Mattew trabba fil-biżżét t'Alla kif kienet taf tagħti familja tal-bdiewa li sajf u xitwa jkollhom iħabbu wiċċhom mal-elementi tan-natura. Is-sens kbir ta' dixxiplina Mattew wirtu mingħand missieru. Ommu Menzja nkuraġġietu ħafna fil-vokazzjoni tiegħu għal qassis, minkejja l-piż finanżjarju li kienet tfisser għażla bħal din is-seklu l-ieħor. Skont Mariroż Cortis, imwielda Cutajar u magħrufa bħala “Il-Kortisa”, tismagħħom isemmu lil nies żewġha Mattew li zizzietu Mattew u ġuh Xandru (‘il quddiem il-kittieb tal-praspar u predikatur magħruf fost il-Maltin ta’ Malta u ta’ barra) kien qed jagħżqu ma’ missierhom biss meta Mattew kien l-ewwel wieħed li “għolla l-fekrun u għajjat: ‘Daqshekk ħdimt bik!’ Warajh thajjar Xandru.” Fil-fatt kieno joqogħdu jistudjaw flimkien ukoll.

Mattew baqa’ joqgħod Had Dingli sakemm sar qassis. Għamel xi żmien impjegat tal-Gvern bħala Kappillan tal-isptar tal-mard tal-moħħ, H'Attard. Ta’ 34 sena magħluqa nhatar Kappillan ta’ Hal Lija f’Awwissu 1888. Fit-28 ta’ April, 1888 kien miet il-kappillan ta’ Hal Lija, Dun Anton Grech Falzon, u wara li sar “il-konkors” inħatar Dun Mattew bħala l-kappillan il-għid f’Awwissu ta’ wara.

Ingħata l-pusses xi xahrejn wara fit-3 ta' Novembru.

Hal Lija kien maħbub u rrisspettat ħafna minħabba serjetà, id-dixxiplina u l-entuż-jażmu tiegħu biex tissebbah il-knisja parrokkjali minn ġewwa, billi kienet "għadha mneżzgħha minn kollo u mbajda bil-ġir biss".

Skont Giovanni Cutajar, Dun Mattew "kellu manija għal dawk li huma drittijiet parrokkjali..... u kien iwiddeb lill-poplu li dawn id-drittijiet parrokkjali jridhom, u ma jaħfirhom lil ħadd. Dan kien jagħmlu u jgħid, li "jekk ma jagħmlux dan, jista' għada pitgħada kappillani ta' wara jbatu".

Kemm dam kappillan Dun Mattew Cortis "ħass il-bżonn li jiġbor miegħu f'dar waħda lil ħuh, Dun Xand, fejn wara t-tnejn flimkien tghidx kemm ħadmu, u rsistew ghall-ġid ta' kulħadd". Fil-familja Cortis għadhom jingħadu xi ġrajji marbuta ma' dawn iż-żewġ aħwa qassisin. Bħala karattru ma kienu jaqblu xejn bejniethom: "Dun Mattew kien bniedem fitt tremend u ta' dixxiplina kbira" u ma kontx tissogra tiċċajta miegħu, waqt li Dun Xand kellu karattru ferrieħi u ċajtier għal kollox.

Darba waħda, lill-Kappillan ġietu waħda mara fqira biex tiġbor il-karta tal-maġħmudija. Malli tahielha f'idha hi qatlu: "Grazzi Sinjur!" "Grazzi, xejn!" weġibha Dun Mattew. "Trid thallas is-sikspenzi!" "M'għandix minn fejn, Sinjur!" reġgħet insistietlu. "Gib il-karta 'l hawn. U mur u issellef! Għax dak dritt tal-knisja. Ma rridx li min jiġi warajha jbatis minħabba fija!"

Meta l-mara giet lura bi sikspenz u ħallsitu, Dun Mattew qabad tmintax irbiegħi minn tiegħu u tħielha karitā. B'hekk taha ħafna aktar milli kienet issellfet, setgħet thallas id-dejn, kellha xi ħaġa biex tgħix u kien għallimha kif għandha thares dmirijiet lejn il-Knisja.

Darba oħra fil-festa tas-Salvatur, Dun Mattew u Dun Xand kienu fil-bieb tal-knisja jaraw il-marċ dieħel. Dun Xand , biex jiċċajta, qallu lil ħuh: "Matt, ara gejjin għalik biex ittellgħuk fuq spallejhom!"

U Mattew wieġbu sod sod: "Mħux lili. Issa tara!"

Fil-fatt in-nies gew fuqhom imma qabdu lil Dun Xand u ġrew bih!

F'Jannar 1913, wara li kien ilu Kappillan ta' Hal Lija għal kwazi 25 sena, sar Monsinjur u Arċipriet tal-Katidral tal-Imdina u 'l quddiem teżorier fejn wettaq ġid kbir kemm spiritwali u kemm materjali u soċjali bhad-doti lil bosta tfajiet foqra. Baqa' f'din il-kariga sakemm miet ta' 73 sena.

Qabel ma telaq minn Hal Lija, Dun Mattew Cortis ħalla l-pjaneta tar-rakku li kien qaddes l-ewwel quddiesa biha bhala saċċerdot. Halla wkoll tliet fundazzjonjet ta' quddies spejjeż tiegħu fil-Knisja Parrokkjali. Il-quddiesa l-kbira nhar il-festa titulari tas-Salvatur; il-quddies u l-verspri ta' nhar il-festa tal-Anglu Kustodju u l-quddiesa ta' nhar il-festa ta' San Mattew fil-21 ta' Settembru. Dak in-nhar tat-tluq tiegħu Mons. Mattew Cortis għamel diskors fuq iz-zuntier tal-knisja u nghata mill-kleru u n-nies ta' Hal Lija salib tad-deheb komplut bil-lazz biex južah fuq il-muzzetta tiegħu bhala monsinjur.

Massimo Muscat – il ġrajja ta' mewtu (1899-1917)

Pawlu Portelli

Dsatax t'Awwissu d-data
Li ftehmu għax-xalata
Tas-sena dik sbatax
San Pawl marru ġurnata.

Bħal bosta membri oħra
Il-Mass hekk kien magħruf
Attiv u jorganizza
Dejjem fil-kažin iħuff.

Għal qalbu Sant'Andrija
Tant ħabbu il-kažin
Habb ħafna hu il-festa
Il-ġawhra tal-Maltin.

Bakkru filgħodu kmieni
Biex jarmaw il-karozzin
Bil-palm u sufarelli
Maż-ziemel imqabbdin.

Fit-triq huma għall-bajja
Kemm ferħu u kantaw
Il-marċi bdew idoqqu
U n-nies tant allegraw.

Waslu San Pawl il-Baħar
F'tax-xema' huma niżlu
Kulħadd intefha l-baħar
Hafna hemm bdew ibiddlu.

Hekk kif ix-xemx bdiet titfi
U mill-ghawn bdew jingħabru
Xi ħadd beda itenni
Għajtulhom ha ningħabru.

Kulħadd tela' mill-baħar
Il-Mass ħadd ma kien ra
Fittxewħ u hum' għajtlu
Dan għeb u ħadd ma rah.

Kullħadd tbikkem u tbekka
Xħin rawħ fil-wiċċ stendut
Qabżu w-ħdeejh marru jgħum
Kien jidher wisq stordut.

Ittella' minn ġol-bajja
Tfajjal sbejjah mingħajr ħajja
Malajr in-nies ingħabret
Tarah go dik il-bajja.

Kienet tragedja kbira
Ta' tfajjal ta' tmintax
Pilastru minn tar-rahal
Ta' das-seklu dsatax.

Il-Mass Muscat kunjomu
Bid-dieqa fakkarnieħ
Ta' Pawlu l-mastrudaxxa
Biex ħadd żgur ma jinsieħ.

9 ta' Ġunju 2013

Il-Bar tal-Każin

Soċjetà Sant'Andrija

Miftuħ kuljum mis-6.30pm 'il quddiem

Il-Ħadd mid-9.00 sas-1.00pm u s-7.00pm 'il quddiem

Naċċettaw ordnijiet għall-fenkati, laħam taż-żiemel u ikliet.

Čempel 21 435499, 79430133

Joffri xorb ġenwin
bi prezzi jiet moderati.

Ejja matul il-festa
tas-Salvatur kif ukoll
tul is-sena kollha u
ingħaqaqad mal-ħbieb
f'atmosfera
familjari u ferrieħa.

INSERVU APPETIZERS - BIG SCREEN

Ix-Xalata wara l-festa

Pawlu Portelli

Ta' kull sena wara l-festa
Il-kažin ta' Sant' Andrija
Kien jeħodhom ix-xalata
Fejn jitilqu minn Hal Lija.

Telqu dritt San Pawl il-Baħar
Kulħadd riekeb karozzin
Imżejnin bi-liedna friska
Bit-tfal jgħajtu ferħanin.

Il- fanali jagħimlu magħħom
Jitfghulhom xema' taż-żejt
Palm u weraq minn tar-randa
Li jniżlu minn fuq il-bejt.

Hafna kienu l-karozzini
Li jerħulha għax-xalata
Bl-ikel mgħħom kienu jieħdu
Xi fenek jew dixx patata.

Darba waħda ġrat traġedja
Meta ġuvni kien għerqilna
Halla ħajtu fix-xalata
Il-moral kollu ħadilna.

Is-sbatax kienet is-sena
Dsatax kellna min Awwissu
Meta dan iċ-ċejkken soċju
Dik il-mewt li kien immissu.

Lura kont tarahom armati
Bix xema' u sufarelli
Ferħanin u kollha jgħajtu
Bin-nies tara mill-purtelli.

Ix-xalata organizza
Il-kažin għal ħafna snin
In-nies ferħu u għoġbithom
Hemm flimkiien tant ferħanin.

9 ta' Ġunju 2013

**Fil-Granet tal-Festa
nħeġġukom sabiex
iżżejnu I-Faċċata,
tixegħlu I-Gallariji
u ttellgħu mal-arbli
I-bnadu u I-festuni**

Obitwarju

Hutna membri u ībieb mejtin tas-Socjetà li ħallew dan il-wied tad-dmugħ sat-22 ta' Ĝunju 2013

Ingħaqdu fis-sema ma' Kristu Salvatur u qed igawdu għal dejjem...

Rev. Nazzareno Caruana
mar jiltaqa' mas-Salvatur
fid-9 ta' Lulju, 2012
fl-età ta' 66 sena.

Louis Caruana
mar jiltaqa' mas-Salvatur
fit-8 ta' Awwissu, 2012
fl-età ta' 79 sena.

Rev. Salvatore Sammut
mar jiltaqa' mas-Salvatur
fl-14 ta' Awwissu, 2012
fl-età ta' 88 sena.

Salvu Taliana
mar jiltaqa' mas-Salvatur
fl-1 ta' Settembru, 2012
fl-età ta' 75 sena.

George Sammut
mar jiltaqa' mas-Salvatur
fit-28 ta' Settembru, 2012
fl-età ta' 71 sena.

Tereza Cuschieri
marret tiltaqa' mas-Salvatur
fid-29 ta' Settembru, 2012
fl-età ta' 78 sena.

Maria Tanti
marret tiltaqa' mas-Salvatur
fl-4 ta' Novembru, 2012
fl-età ta' 82 sena.

Spiro Borg
mar jiltaqa' mas-Salvatur
fl-20 ta' Diċembru, 2012
fl-età ta' 58 sena.

Salvina Grech
marret tiltaqa' mas-Salvatur
fis-16 ta' Jannar, 2013
fl-età ta' 75 sena.

Mons. Innočenç Borg
mar jiltaqa' mas-Salvatur
fit-12 ta' April, 2012
fl-età ta' 91 sena

Saviour Borg
mar jiltaqa' mas-Salvatur
fit-22 ta' Ĝunju, 2013
fl-età ta' 68 sena

Kull sena fit-30 ta' Novembru,
issir quddiesa kantanta fil-Knisja Parrokkjali
tas-SSmu. Salvatur ta' Hal Lija fis-6.30p.m.
fl-okkażjoni tal-Festa ta' Sant'Andrija Apostlu u Martri.
Din il-quddiesa tkun b'suffragju għall-membri mejtin tas-
Soċjetà Sant'Andrija.

O MULEJ AGHTI HOM IL-MISTRIEH TA' DEJJEM

Marci Brijuži

Għaqda Mużikali Sant' Andrija – Luqa A.D. 1883

Nhar il-Ġimġha 2 ta' Awwissu, 2013

Innu tas-Salvatur	A. Miruzzi
Innu Marċ lill-Każin Sant' Andrija	R. Fenech
Lil Sant' Andrija ta' Hal Lija	M. Pulis
10 Snin President	R. Fenech
Innu Marċ lill-Banda Sant' Andrija	P. Schembri
Marċ lill-Banda Sant' Andrija	A. Gatt
St. Andrews 2000	M. Pulis
Ginger	A. Aquilina
Et Donney	A. Aquilina
Gojjel	P. Schembri
Heaven	P. Schembri
Ontario	R. Sciberras
Allegro Con Fuoco	V. Galea
Golden Jubilee	E. Bugeja
Agrigento	A. Coliero
Sorrento	A. Coliero
Santos	D. Agius
Magnus	A. Coliero
Al Pacino	D. Agius
Ourasi	S. Spiteri
St. Petersburg	D. Caruana
Zalette	V. Ciappara
Sudan	J. Azzopardi
Coronation	J. Bongailas
Illustrious	V. Ciappara
Glorius	V. Ciappara
Far Relations	A. Ciappara
Fiesta	J. Bongailas
Fonzu u Peppina	A. Aquilina
Laser	P. Schembri
Coronation	J. Azzopardi
900 Sena	E. Bugeja.

Surmast Direttur: Mro. P. Schembri

Marci Brijuži

Banda Santa Katarina V.M.

- Żurrieq A.D. 1864

Nhar is-Sibt 3 ta' Awwissu, 2013

Innu tas-Salvatur	A. Miruzzi
Innu Marć lill-Kažin Sant'Andrija	R. Fenech
Lil Sant'Andrija ta' Hal Lija	M. Pulis
10 Snin President	R. Fenech
Innu Marć Banda Santa Katarina	Francis Falzon
Innu Santa Katarina V.M.	Espedito Deguara
Per Sempre Patrona	Alan Schembri
S'Insegna e s' Impara	Andrew Coleiro
Innu Marć Sezzjoni Żgħażagħ Palmisti	Francis Falzon
Red Empire	Mario Testa
Armar Spettakolari	Giulio Tanti
100 Sena f'Palazz Alexandria	Josef Grech
Quam Mirabilis	Alan Schembri
Sponsa Christi	Chris Cachia
30 sena Sezzjoni Nisa (1980 – 2010)	Raymond Sciberras
Umbrella Mekkanizzata	Keith Sacco
Ungerija 2009	Raymond Fenech
22 sena Surmast (1986 – 2008)	Francis Falzon
Statwa Meravilja	Mario Testa
6 Unuri Internazzjonali	Andrew Coleiro
Supremazija	Nikola Bugeja
La Vincitrice	Andrew Coleiro
Bernardette	Ronnie Pisani
Palm of Victory	Alan Schembri
Il-Peterras	David Agius
Triple Knockout	Raymond Fenech
The 3 Musketeers	David Caruana
Katrina	David Caruana
Forza Censina	Anthony Aquilina
Palmisti	David Agius
Tal-Qalba	Joseph Busuttil
Energija Palmista	Raymond Sciberras

Dominanza	Elton Lee Abela
Nalino	Andrew Coleiro
Good Luck Catherine	Angelo Pullicino
Tal-Bondin	David Agius
Arċipriet Dun Anton Vella	Francis Falzon
Coronation	Joseph Azzopardi
Maximus	Andrew Coleiro
Victory	Vincenzo Ciappara
Sorrento	Andrew Coleiro
Zorro	Anthony Aquilina
Valley of Roses	Charles Zammit
Dorog & Tat 2009	Josef Grech
Lill-Kummissjoni Banda	Twanny Borg
No Competition	John Zammit
Checkmate	Mario Testa
Macog	David Agius
Dinastija Palmista	Kevin Abela
Gulbene	Justin Formosa
Magnus	Andrew Coleiro

Surmast Direttur: Mro. M. Testa
Dip. Mus. in Bb Tuba, F.Mus., E.I.H.E.(H.C.), A.T.C.L.

**Il-Kumitat
jirringrazzja lil-Lijani
li jikkontribwixxu fil-ġbir tas-Soċjetà**

Il-President u l-Kumitat tal-Każin tas-Socjetà Sant'Andrija filwaqt li jawguraw il-Festa t-Tajba lil kulħadd jixtiequ...

Jifirħu:

- Lil E.T. Mons. Isqof Charles J. Scicluna fl-okkażjoni tal-ħatra tiegħu bħala Isqof Awżejjarju ta' Malta
- Lil W. Rev. Mons. Mose` Borg fil-ħatra tiegħu bħala Direttur Spiritwali tas-Socjetà Sant'Andrija Villa Lija A.D. 1880
- Lill-Onor. Dott. Tonio Borg, President Onorarju ta' Socjetà Sant'Andrija fl-okkażjoni tal-ħatra tiegħu bħala Kummissarju Ewropew.
- Lill-membri tal-Kunsill Lokali ġdid maħtur fid-9 ta' Marzu 2013.

Jirringrażzjaw:

- Lill-Kappillan u lill-Kleru tal-Parrocċa tal-Koperazzjoni u dedikazzjoni li juru biex flimkien norganizzaw il-Festa tas-Salvatur bl-Akbar Għożża u Qima.
- Lis-Sindku u l-Kunsilliera tal-Kunsill Lokali Hal Lija tal-appoġġ kontinwu tagħhom f'kull attivitā li torganizza s-Socjetà.
- Lill-Benefatturi kollha tas-Socjetà għas-sapport kontinwu li jagħtu lis-Socjetà.
- Lill-membri kollha tas-Socjetà għax-xogħol kollu li jwettqu b'risq is-Socjetà.
- Lill-Każin tal-Banda San Pio X, Każin tal-Futbol Lija Athletic, il-Każin Laburista u l-Każin Nazzjonalisti, kif ukol lill-Klabb tal-Boċċi li joffru x-xorb lill-banda waqt il-marċi.
- Lill-Każini u l-Għaqdiet tal-Festa li b'kollaborazzjoni u f'armonija flimkien niċċelebraw il-Festa tas-Salvatur b'dinjità.
- Lill-Każin tal-Banda San Pio X li jislfna l-Innu Marċ Popolari tas-Salvatur tal-Mro. Antonio Miruzzi biex jintuża waqt il-marċi organizzati mis-Socjetà.
- Lill-Membri tas-Socjetà li tul is-sena kollha, inkluż fil-ġranet tal-festa, jieħdu īx-sieb il-Bar tas-Socjetà.

- Lil dawk il-membri tas-Soċjetà li b'sagħrifċċju, matul is-sena, jieħdu ħsieb jirrestawraw, kif ukoll jaħdmu l-armar ġdid għas-Soċjetà.
- Lil dawk il-membri kollha li kull sena jarmaw l-armar tas-Soċjetà fil-ġranet tal-Festa tas-Salvatur.
- Lil dawk kollha li jattendu l-attivitàajiet tas-Soċjetà li jsiru tul is-sena kollha.
- Lil dawk kollha li jorganizzaw attivitajiet bħal ikliet, barbikjus, ecc. tul is-sena kollha biex dejjem inħallu s-Soċjetà hajja.
- Lid-dirigenti tal-Kumpanija *Digital Magic* li ta' kull sena joffru s-*Sound b'*xejn għal-Lejla Maltija u l-attivitàajiet kollha ta' matul is-sena.
- Lil *Nexos Lighting* li jipprovd i-sistema tad-Dawl fil-Lejla Maltija.
- Lil dawk kollha li joffru għad-dispożizzjoni tagħna l-ingħenji biex narmaw u nżarmaw l-armar.
- Lill-Għaqda Mužikali Sant'Andrija ta' Hal Luqa tal-ġħajjnuna tagħhom tul is-sena kollha.
- Lis-Sinjuri David Portelli u Alistair Lowell li jieħdu ħsieb il-fotografijsa u *video* fl-attivitàajiet tas-Soċjetà tul is-sena kollha.
- Lis-Sur Alistair Lowell, webmaster, li tul is-sena kollha jieħu ħsieb is-sit elettroniku tas-Soċjetà.
- Lil Dr. G. Cassar B.A.(Educ.): M.Ed. Ph.D. u Sinjura Agnes Pace tal-ġħajjnuna siewja tiegħu fil-qari tal-prova.
- Lin-numru kbir ta' volontiera li jgħinu fil-Lejla Maltija, fosthom is-Sur Frank Tanti li jieħu ħsieb ix-xogħol tal-palk.
- Lill-Kantanti Lijani li ta' kull sena jiġu bi ħgarhom ikantaw fil-Lejla Maltija.
- Lil dawk li jgħinu u jippartecipaw fil-Presepju Haj imtella' mis-Soċjetà fil-ġranet tal-Milied.
- Lil dawk kollha li jiktbu u jikkontribbwixxu biex dan il-programm ikun tassew interessanti.
- Lil dawk kollha li għoġobhom jirriklemaw f'dan il-programm u lil dawk li offrew xi ritratti u artikli interessanti.
- Lill-membri kollha tas-Soċjetà u l-poplu ta' Hal Lija li dejjem jikkontribbwixxu minn qalbhom tul is-sena kollha biex intaffu l-ispejjeż kbar li s-Soċjetà toħrog tul is-sena kollha.
- Lil dawk il-membri u l-ħbieb kollha tas-Soċjetà tagħna li mhux possibli li jissemmew b'isimhom għall- ghajjnuna kbira li jagħtu lis-Soċjetà tul is-sena kollha.

Javżaw:

- Li għandna għall-bejgħ flokkijiet bil-kulur għall-prezz ta' €7.00 u DVD's tal-Festa għall-prezz ta' €10.
- Li fejn jinħatra l-armar inkunu prudenti kif insuqu u nipparkjaw il-vetturi biex issir l-anqas ħsara possibl.
- Li flimkien bħall-aħwa Lijani niċċelebraw il-festa kif jixraq, billi l-ewwel nassistu għall-funzjonjet tal-knisja fil-ġranet tan-novena, tridu, ta' lejliet u nhar il-festa, biex b'hekk nuru tassew devozzjoni lejn il-patrun tagħħna Ĝesù Kristu Trasfigurat fuq it-Tabor.
- Li waqt il-marci nġibu ruħna b'mod matur kif jixraq f'atmosfera ta' ħbiberija u għaqda.

Għal kull tip ta' ġarr
mid-Dwana u Barra
u użu ta' Forklifter.

Paul Magri

Mob: 7982 8461

25, Iż-Żernieq, Dun Ang Dingli Str., Mosta

*Il-President u l-Kumitat
jixtiequ jirringrazzjaw
lil kull min
ta l-ġħajnuna tiegħu
fix-xogħol kollu
matul is-sena
kemm b'risq is-Socjetà
kif ukoll
għall-Festa Tas-Salvatur*

SUPER

CAR HIRE, LEASING & TRANSPORT

R. Mifsud Bonnici Street,
Lija

Tel: 2144 600
Fax: 2144 3129

E-mail:

info@supercarhire.com

ART OF HAIR

TRIQ IL-KBIRA LIJA

NEXT TO VILLA LIJA

FOR APPOINTMENT
PLEASE CALL
ON 79420485
OR 21420485

Lejla Maltija 2012

FENECH BROS. & SONS (TA' SPEKNA CO. LTD.)

CONTRACTORS

Telephone:

2143 3104 • 2143 5595

Mobile:

9949 4718 • 9949 9474

*Il-President u l-Kumitat
tas-Socjetà Sant'Andrija*

*Villa Lija A.D. 1880
jixtiequ jirringrazzjaw
lil kull min irreklama f'dan il-ktejjeb
u jirrakomandawhom.*

*Ringrażżjamenti jmorru wkoll
ħhal kull min ta donazzjonijiet ghall-festa
b'risq is-Socjetà
u lil kull min b'xi mod jew ieħor
ta l-għajjnuna tiegħu
ix-xogħol kollu li sar matul is-sena
b'risq il-festa tal-patrun*

Sidna Ģesù Kristu Salvatur

Minn qalbna nirringrazzjaw lil kulħadd

Min irreklama f'din il-publikazzjoni

Al & Den Hairstudio	53
Alf Gatt Auto Parts	17
All Saints	20
Angel's Touch	97
Anthony Grech Welder/Burner	129
Apap Stores	66
Art of Hair	156
Autofactors	28
Banif Bank	4
Bar tal-Kažin Socjetà Sant'Andrija	146
Barman Kažin tas-Socjetà Mužikali La Stella Levantina H'Attard	10
Blokrete Ltd	inside back
Borg Cardona & Co. Ltd	116
BOV	21
Central Asphalt Limited	50
Christ Aquilina	79
Combined Industries Ltd	102
Digital Magic Co. Ltd	25
Dinos Motor Centre	27
Dolceria Josie Bonaci	140
Dolceria Percius & Co. Ltd	129
Drugsales Limited	90
Emanuel Galea Butcher Shop	30
Eurostar Automotive Repair Centre	17
Fenech Bros & Sons	158
Floral Décor	12
Garfields Stationery	30
Horace Enterprises Ltd	100
HSBC	86
Imagesystems	16
J. G. Ironmongery	116
Jimmy Debono (Ftuh ta' Drenagħ)	93
Kažin Nazzjonalisti Lija	118
Kenneth Azzopardi Photography	12
Lija Boċċi Club Snack Bar	94
Logografix Signs	24
Mar Bazaar	129
Mario Tanti (Ta' Goma)	132
Max Insurance Brokers	outside back
Merino Butcher	86
MF electrix	91
Mosta Bacon Limited	85
Muscat Motors Ltd	28
Neriku Catering	14
Old Key Ironmongery	142
Oreana Stationery/Bazaar	38
Parisio Nursery & Garden Centre	74
Paul Magri	155
Percius Car Hire	93
PL Club Lija	76
Primavera Caterers	95
ProLine	133
Qed infittex Dar	142
Rogolin	88
San Pio X Snack Bar	46
Sario Fenech Petrol & Diesel Mechanic	111
Simon's Salon	11
Smart Supermarket	inside front
Snow White	90
So Chic Jewellery	81
Steve's Aluminium Works	111
Super Car Hire, Leasing & Transport	156
T & C Ciappa Ltd	132
Ta' Guido	102
Ta' Karla Cellars Cash & Carry	27
Talaham.com Butcher Shop	94
TeamSport	132
The Green House	118
The Team Bar	134

*Filwaqt li niringrazzjaw lil kull min għoġbu jirreklama
f'din il-publikazzjoni, nappellaw lil kulħadd sabiex
jagħmel użu mill-prodotti u s-servizzi reklamati*

BLOKRETE

GROUP

Blokrete Ltd, Mosta Road, Lija, LJA 9012, Malta
Tel: (+356) 2143 3953, 2148 4735, 2144 4562
Fax: (+356) 2143 3957

www.blokrete.com.mt
info@blokrete.com.mt

As Independent Insurance Brokers, we deal with all Insurance Companies in Malta and will guarantee to find the best insurance package for your needs. Call us now or send us an email to compare your quote or get free insurance advice.

**Maximum protection
Maximum reliability**

maxinsurancebrokers.com

Boat Insurance

Commercial Insurance

Condominium Insurance

Professional Indemnity Insurance

Home Insurance

Life Assurance

Motor Insurance

Health Insurance

Travel Insurance

**For all your insurance needs -
MAX Insurance brokers.
Call us on 9947 2802 today!**